

Tryghedsmåling 2009

Danskernes tryghed på verdenskrisens og bandekrigenes tid

Af Anders Hede, Jørgen Goul Andersen og Jacob Andersen

For mig handler tryghed om glæden ved at høre til, om at være sund og rask og om at turde stå ved sig selv. Hvis ikke du har trygheden, kan du hverken tro på dig selv eller hvile i dig selv. Men når du er tryg, har du også overskuddet til at være noget for andre. Til at lukke nogen ind i din verden og se ud over egne grænser.

Gurli Martinussen

Forord

Tryghed er et af de vigtige værdier i samfundsdebatten. Alligevel står begrebet ikke særlig centralt i samfundsforskningen. Vi har hele institutioner, der løbende måler udviklingen i samfundets rigdom, sikkerhed, miljø og sundhed. Der er også en stærk forskningsinteresse for at afdække social ulighed og diskrimination. Menneskers tryghed i den moderne, omskiftelige verden har ikke samme systematiske interesse.

Tryghedsmålingen skal bl.a. ses som et forsøg på at få interessen til at vokse. Den skal ikke alene hjælpe TrygFonden til at lokalisere indsatsområder for fondens egen virksomhed. Det er også et mål at inspirere forskningsmiljøerne til at beskæftige sig mere med temaet og dermed at give det politiske system et bedre faktisk grundlag for beslutninger, der påvirker befolkningens tryghed.

Det er vigtigt, fordi trygheden er et mål i sig selv, men også fordi borgernes tryghed er en del af grundlaget for samfundets dynamik. Man skal turde for at tage chancer. Forudsætningen er ikke bare en oplevelse af personlig tryghed. Trygge rammer betyder også noget for, hvor meget vi tør investere – i ordets bredeste betydning.

Samtidig har vi brug for at blive stadig bedre til at skelne mellem de virkelige udfordringer til samfundets tryghed og den tilfældige, forbigående utryghedsbølge på den ene side og den falske tryghed på den anden.

Tryghedsmåling 2009 bidrager med fakta og proportioner. Forhåbentlig kan den også hjælpe med at fastholde helt afgørende debatter på samfundets dagsorden. Nogle af de vigtigste er socialpolitiske: Overraskende mange mennesker, især på kanten af eller uden for arbejdsmarkedet, lever et utilfredsstillende og stresset liv som følge af økonomisk utryghed.

Andre store spørgsmål drejer sig om den fundamentale, sociale tillid, der ofte gøres til en hovedforklaring på danskernes høje tryghed. På den ene side er mange usikre på, om velfærden rækker deres tid ud. På den anden side er tilliden til de folkevalgte, myndighederne mv. for nedadgående. Ikke mindst tilliden til politiet er på retur. Her ligger en vældig udfordring til trygheden i et lidt længere perspektiv.

Tryghedsmåling 2009, som er den fjerde siden 2004, er udarbejdet af professor Jørgen Goul Andersen, Århus Universitet, partner Jacob Andersen, Dansk Kommunikation, og forskningschef Anders Hede, TrygFonden.

Læseren er med andre ord i trygge hænder.

Gurli Martinussen
Direktør i TrygFonden

TrygFonden smba
(TryghedsGruppen smba)
Lyngby Hovedgade 4, 2. sal
2800 Kgs. Lyngby
CVR-nr. 10430410

Kapitel 1

De knap så trygge danskere	8
Tryghedsmåling 2009 – indledning til kapitlet	10
Det store billede	12
Det store flertal af danskere er fortsat meget trygge, men trygheden er knap så rodfæstet	
Hvem er trygge - hvem er utrygge?	16
Trygheden følger kun delvis de traditionelle skel i befolkningen efter køn, alder, uddannelse og bopæl	
Når mørket falder på	18
Der er stigende utryghed ved at færdes i lokalområdet i mørke, især blandt kvinder og unge	
Utrygge teens – og deres forældre	20
De 15-19 årige drenge er blevet markant mere utrygge, men ikke så meget som pigerne. En del forældre frygter det værste	
Vold, indbrud og lommemesmerter	21
Mere end dobbelt så mange som i 2004 er utrygge for indbrud og overfald	
Kvinder og kortuddannede er blevet mindre trygge	23
Selvom den ledigheden navnlig rammer mænd, er det især kvinderne, der er blevet mindre trygge. Det mærkes især blandt kortuddannede	
Hvad fik trygheden til at falde?	24
Mindsket tryghed skyldes især økonomisk bekymring og frygt for kriminalitet	
De store trusler	25
Kriminalitet, miljødelæggelse, velfærd og klima topper på listen over de trusler, befolkningen er mest bekymret for	
Samfundsbekymringerne svinger	32
Samfundsbekymringer er mindre konstante end den personlige utryghed	
Overdriver medierne?	34
Ifølge befolkningen pustede medierne krisen i Danmark kunstigt op. De overdriver også risikoen for vold på gaden	
Noter til kapitlet	39

Kapitel 2

Den økonomiske krise og trygheden	40
Krise i Danmark – indledning til kapitlet	42
De lidt for trygge danskere	44
Den kollektive tro på dansk økonomis usårlighed byggede på falsk tryghed	
En snert af krisen	45
Gennemsnitsdanskeren har kun lige oplevet en snert af krisen. Frygten for arbejdsløshed og økonomisk ruin har ikke fået rigtig fat	
Svært at få job	47
Kun hver tredje regner med at kunne få et tilsvarende job, hvis de mister det, de har	
Utrygge kvinder	49
Kvinderne har større risici for alt andet end ledighed	
Boliger i jordskælvszonen?	49
Navnlig unge boligejere ved de større byer frygter at miste penge på boligen	
Den ulige tryghed	51
Utrygheden følger på de fleste områder sociale skel. Det gælder utryghed for privatøkonomien på kort og langt sigt, men også f.eks. helbred	
Grupperne uden for arbejdsmarkedet	54
Omfattende utryghed blandt kontanthjælpsmodtagere og sygemeldte	
Velfærdsutryghed	56
Arbejdsløse har særlig mistro til lægebehandling i fremtiden	
De mest utrygge	57
Tre ud af ti har oplevet skam, søvnbesvær eller konflikter i familien på grund af økonomiske problemer i det sidste halve år	
Noter til kapitlet	62

Kapitel 3

Forbrydere, politi og utrygge danskere	64
Kriminaliteten i Danmark – indledning til kapitlet	66
Den stigende utryghed for kriminalitet	70
Selvom frygten for kriminalitet er størst i storbyerne er der både nuancer og overarskelser under overfladen	
Tillid til politi og retsvæsen	74
Tilliden til politiet er ikke, hvad den har været. Mere end hver fjerde regner slet ikke med hjælp i tilfælde af indbrud	
Politiets prioritering af opgaver	77
Dagligdagens politiopgaver er blevet nedprioriteret for meget, mener borgerne	
Generel tillid til ordensmagten	79
Det er ikke kun politiet, der nyder mindre tillid end før. Der er i almindelighed mindre tillid til det officielle Danmark	
Tilliden til politiets, retsvæsenets og myndigheders behandling af borgerne	80
Tre aspekter af politiets praktiske forhold til borgerne	
Bliver borgerne behandlet lige?	81
Tilliden til myndighedernes upartiskhed kunne være bedre	
Er politiet grundigt og kvalificeret?	82
Gennemgående ros til politiet for at gøre arbejdet godt	
Hurtig og effektiv behandling	83
Der er for langt mellem de hurtige udrykninger, mener borgerne	
Tryghed og tillid til politiet	85
Konkret kritik af politiets arbejde er gået ud over den almindelige tillid til politiet	
Tillid til politiet og utryghed ved kriminalitet	87
Faldende tillid til politiet er kun lille del af forklaringen på voksende utryghed ved kriminalitet og faldende tryghed generelt	
En åben konklusion	88
Noter til kapitlet	90

Sidehistorier

Hvorfor er de unge så utrygge?	18
Terror i Danmark	32
Farlige hunde i Danmark	36
Om Tryghedsmåling 2009	82
Naboovervågning øger trygheden	84
Formel og uformel nabohjælp	86

Bilag

Bilag 1	Danske vælgers dagsorden 1971-2009	93
Bilag 2	Enkelte aspekter af institutionstillid og generel tryghed	
Bilag 3	Fire aspekter af trygheden	

Informationsfigurer

Familien Danmarks tryghed	14
Trygheden i bestemte befolkningsgrupper	
Det som ryster os	26
Ikke alle risici gør os lige bange	
Utryghedens top 9	30
De ni punkter, som flere end hver femte dansker er utrygge ved	
Tryghed og trykkethed	52
Andelen af utrygge er ca. to til fire gange så høj hos ufaglærte som blandt danskere med en husstandsindkomst på en million eller mere	
Utryghed i mørket 2009	68
Andel utrygge ved at gå alene efter mørkets frembrud i det område, de bor i	
Tryghedens danmarkskort	72
Utrygheden i Danmarks regioner	
Stor- og småby-ghetto	74
Andelen af utrygge ved at gå ud alene efter mørkets frembrud, hvis man bor i lejlighed	

Kapitel 1

De knap så trygge danskere

Tryghedsmåling 2009

I løbet af de to år siden Tryghedsmåling 2007 har en række nye trusler og flere ældre trusler fået ny aktualitet. F.eks. drøftes en fremtidig klimakatastrofe nu som en reel mulighed. Internationale terrornetværk taler om Danmark som et nærliggende mål, og lokale sympatisører har – som et par spektakulære retssager har vist – ikke ladet det blive ved snakken. Den såkaldte bandekrig har raset i hovedstadens gader og har krævet sine første civile ofre. Endelig står vi midt i en økonomisk krise, som en overgang så ud til at true hele verdens finansielle systemer, og som har fået aktier og huspriser til at falde, og ledigheden til at stige.

Hvordan har danskerne taget alt det? Har det kunnet undgå at underminere danskernes grundmurede tiltro til, at det skal nok gå alt sammen, som vi fandt i de foregående tre tryghedsmålinger?

Det ser vi på i kapitel 1 af Tryghedsmåling 2009. Vi har allerede antydnet svaret i overskriften, men undersøgelsen gør det naturligvis muligt at tegne et langt mere nuanceret billede af, hvem der er ramt af de nye utrygheder, og hvor meget de er det. Svaret kan f.eks. afhænge af, om du er 25 eller 50 år, om du er embedsmand i hovedstaden eller ufaglært i Nordjylland, om du er sund og rask – og om du har handlet hus for nylig.

Tryghedsmåling 2009 bekræfter konklusionen fra de tidligere tryghedsmålinger om, at tryghed især har med nære forhold at gøre. Den skabes og vedligeholdes i forholdet til familie og venner, i jobbet og i lokalområdet. De store trusler fra terror og klimaforandringer kan give utryghed på klodens og landets vegne, men sjældent på egne. Opfattelsen af truslernes størrelse er i øvrigt ret foranderlig og følger kun delvis eksponeringen i medierne – befolkningen sluger langt fra mediernes trusselsbilleder råt. Det viser en række spørgsmål om, hvor meget medierne under- henholdsvis overdriver en række meget omtalte samfundsproblemer.

Der er findes naturligvis også eksempler på, at ydre forandringer rækker ved dagliglivets trygge rammer. Det sker bl.a. når en verdenskrise fører til ledighed og ledigheden skubber førhen velfungerende familier ud i økonomiske problemer, som det kan være svært at se en ende på. Det er et vigtigt tema for kapitel 2, der forsøger at belyse, hvordan den økonomiske utryghed opleves i de værst stillede grupper. Kapitlet indledes med en analyse af, hvorfor det danske samfund valgte at

lukke øjnene til årtiers værste økonomiske krise. Vi ser også på, hvordan krisen har ramt bestemte samfundsgrupper som f.eks. ufaglærte mænd og nybagte boligejere.

Også visse former for kriminalitet kan bryde ind i den intime sfære, og gøre mennesker utrygge for alvor. Det belyser vi grundigere i kapitel 3, der både ser på baggrunden for utrygheden, og på hvordan den rammer forskelligt rundt om i landet og i forskellige dele af befolkningen. Samtidig analyserer vi, hvad tilliden til politiet betyder for borgernes tryghed.

Om rapporten

Tryghedsmåling 2009 bygger på data fra en spørgeskemaundersøgelse af et repræsentativt udsnit af befolkningen på 4.016 personer i aldersgruppen 16 - 65 år. Data er indsamlet af YouGov Zaperla mellem 24. juni og 15. juli 2009 i form af en webpanelundersøgelse. Tallene er vejede på kriterierne køn, alder, geografi og uddannelsesbaggrund. Det samlede datasæt for denne og tidligere tryghedsmålinger findes som en SPSS-filer, der kan rekvireres hos TrygFonden.

Spørgeskemaet er udarbejdet af forskningschef Anders Hede, TrygFonden, og professor Jørgen Goul Andersen, Aarhus Universitet, med udgangspunkt i skemaerne fra tidligere år.

Disse er udarbejdet af Anders Hede og Jacob Andersen, Dansk Kommunikation. Spørgeskema kan rekvireres ved at maile til Anders Hede på ah@trygfonden.dk. Efterfølgende analyse er foretaget i et samarbejde mellem Jørgen Goul Andersen, Anders Hede og Jacob Andersen.

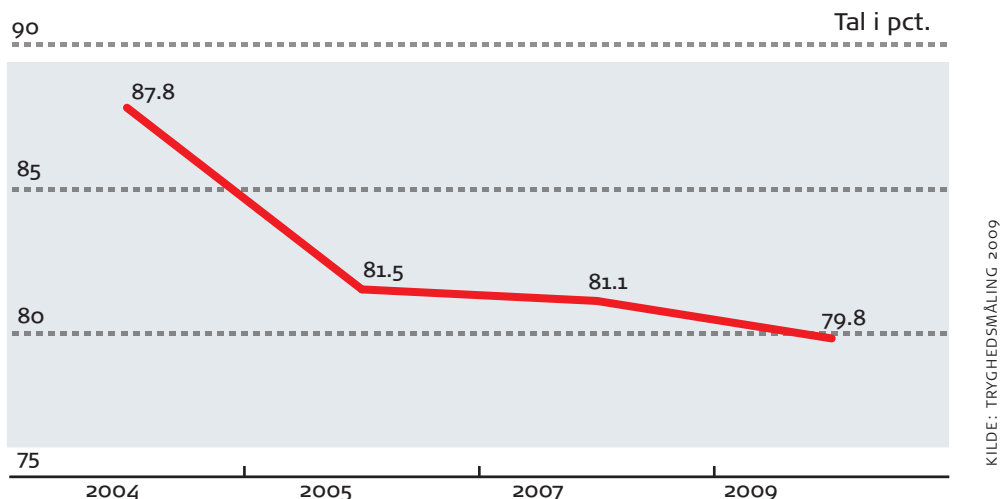
Det store billede

Danskerne er trygge. I hvert fald når man betragter dem samlet og oppefra. Det store flertal svarer, at de er uhyre trygge i hverdagen – selvom vi efter nogle samfundsforskeres mening lever i et risikosamfund, og selvom alle som bekendt har deres at slås med.

Den store tryghed har været det gennemgående billede i de målinger, som Tryg-Fonden har foretaget siden 2004. Men der er forholdsvis klare tegn på, at trygheden i hverdagen er blevet lidt mindre i løbet af de fem år. Danskerne er blevet lige knapt så rodfæstede i deres grundlæggende tryghed, som de var tidligere. Det er en anseelig ændring på kort tid.

Vi ved ikke, om det går an at forlænge kurven fremover. Der er en teoretisk mulighed for, at der kan være tale om et mindre, kortsigtet udsving på vejen mod en

Figur 1.1 - Trygheden falder...

Danskerne blev alt i alt lidt mindre trygge mellem 2004 og 2009. Her er hele befolkningens tryghed gjort op som et indextal, hvor værdien 100 svarer til, at alle svarpersoner har givet deres tryghed i hverdagen topkarakter, mens værdien 0 svarer til, at alle er maksimalt utrygge. Spørgsmålsformulering mm. se figur 1.2

tryggere fremtid. Det kan også være, at vi bare har set en lille del af et større dyr, der gradvist vil komme til syne i de kommende år.

I alle tilfælde må det være vigtigt at finde ud af, hvem der er blevet mindre trygge og hvorfor. Det er også vigtigt at finde ud af, hvilke af tilværelsens mange risici og usikkerheder, der er med til at mindske den helt grundlæggende tryghed for befolkningen i Danmark – eller dele af den. Vi betegner den grundlæggende tryghed som den generelle tryghed. Vi beregner den – som beskrevet i teksten til figuren ovenover – som en tryghedsscore for de grupper, der vil blive omtalt i teksten.

I de følgende afsnit fortæller vi om resultatet af undersøgelsen. I slutningen af kapitlet ser vi desuden på de ”store utrygheder” i samfundet og verden, som vi navnlig møder via den offentlige debat i medierne.

Figur 1.2 - ...men fra et meget højt niveau

Kun 15-65-årige	2004	2005	2007	2009
1 - Jeg føler mig grundlæggende tryk i min hverdag	52.9	42.4	43.4	35.1
2	30.4	31.4	32	34.1
3	11.6	12.7	9.6	15.2
4	2.5	4.7	4.4	7.9
5	1.5	4.0	4.4	4.4
6	0.3	2.8	3.1	1.8
7 - Jeg føler mig grundlæggende utryk i min hverdag	0.7	1.6	2.6	0.9
Ved ikke	-	0.3	0.6	0.6
Total	100	100	100	100
Antal svarpersoner	869	853	4180	4016

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

Spørgsmål: ”Her kommer først nogle spørgsmål, der handler om, hvor tryk eller utryk du føler dig. På en skala fra 1 til 7, hvor 1 er 'Jeg føler mig grundlæggende tryk i min hverdag', og hvor 7 er 'Jeg føler mig grundlæggende utryk i min hverdag', hvor tryk føler du dig så?” Note: Denne og de følgende figurer omfatter de 15-65-årige, med mindre andet er angivet.

Godt halvdelen af danskerne erklærede sig fuldkommen trykke for fem år siden. I dag gør kun en tredjedel det samme. Mere end otte ud ad ti er dog fortsat mere trykke end utrykke, og andelen af meget utrykke er faldet en smule.

Figur 1.3

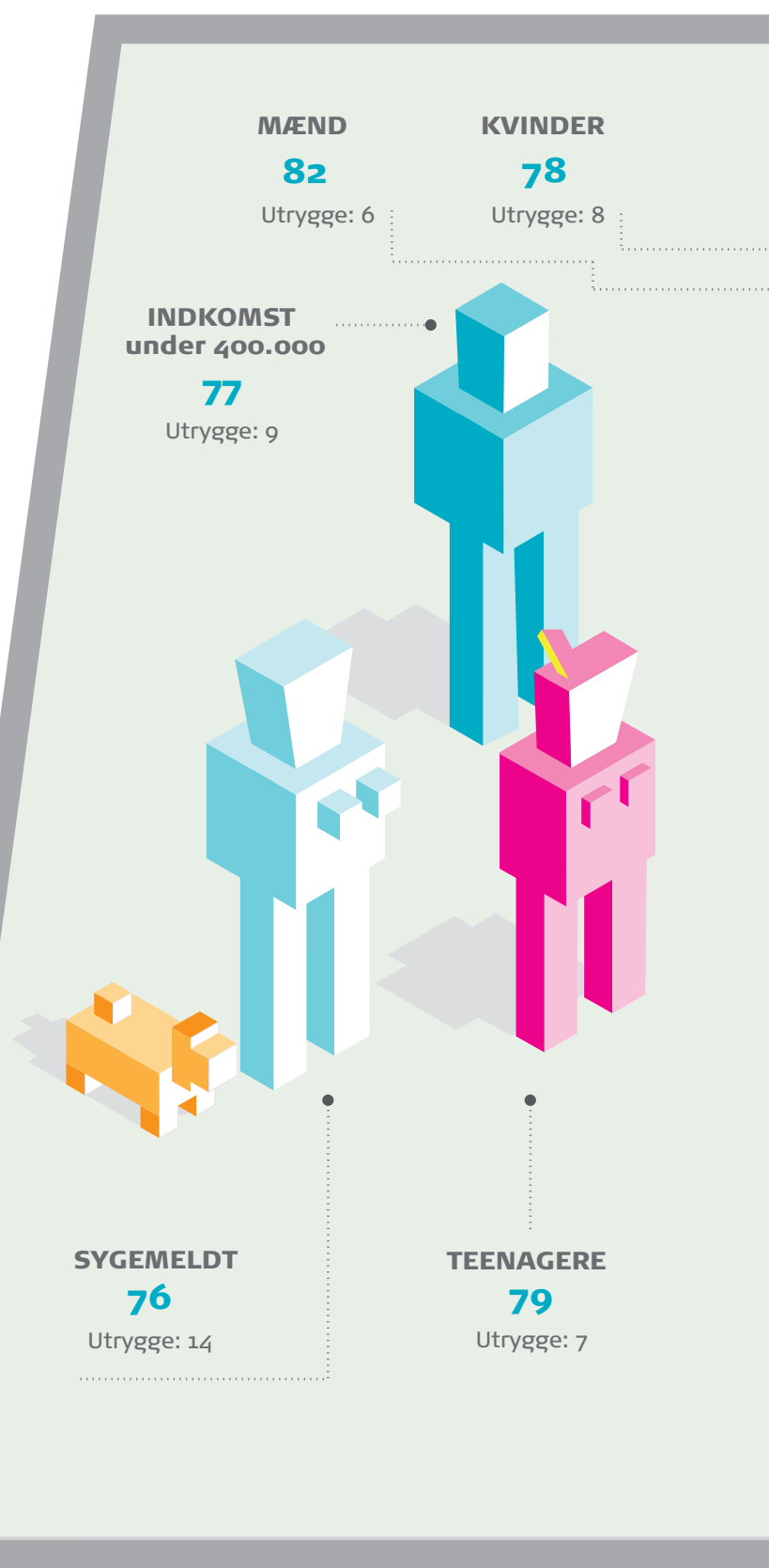
FAMILIEN DANMARKS TRYGHED

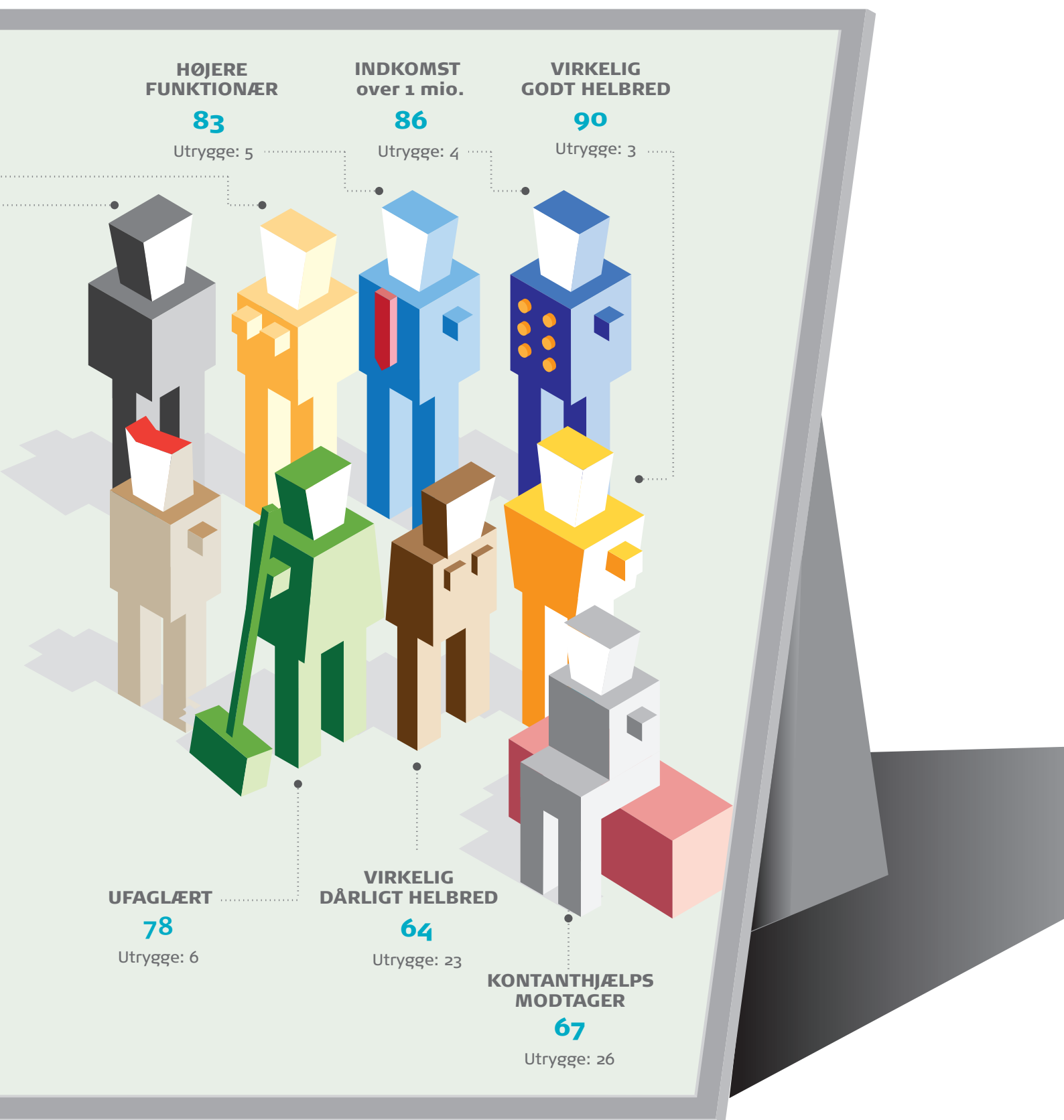
Så stor er trygheden i bestemte befolkningsgrupper: De blå tal viser den gennemsnitlige tryghed i gruppen. (Tryghedsscoren).

Lige nedenunder ses andelen af direkte utrygge i procent.

Trygheden hverken vokser eller falder med alderen – hvis man ser på det store gennemsnit. Derimod er der en svag sammenhæng med uddannelse, hvor man finder lidt mindre tryghed hos dem, der kun har skoleuddannelse på folkeskoleniveau. Tilsvarende er der en svag tendens til, at ufaglærte arbejdere er en anelse mindre trygge end funktionærerne.

Men alle disse forskelle er minimale, og det gælder også forskellen mellem beboere i byen og på landet, eller mellem beboere i forskellige regioner og byområder. Derimod er der, som det fremgår nedenfor, forskelle mellem disse grupper, når det gælder spørgsmålet om, hvad man føler sig utryg over for.

Hvem er trygge – hvem er utrygge?

Det er ikke sådan, at bestemte, veldefinerede befolkningsgrupper er trygge eller utrygge – som folkepensionisterne, kvinderne, eller tilhængere af bestemte politiske partier. Uanset, hvordan vi opdeler befolkningen, er det store flertal generelt trygt, mens utrygheden omvendt findes på tværs af køn, alder, rang og stand. Man skal ned i nogle meget mindre grupper for at finde nogle, hvor det store flertal er utrygge – f.eks. folk, der lever med alvorlige sygdomme. Også i nogle af grupperne uden for arbejdsmarkedet findes dog en meget stor utryghed, som det trygge flertal måske ikke helt ænser. Se figur 1.3 på forudgående side.

Men den generelle tryghed og utryghed er heller ikke jævnt fordelt i samfundets hovedgrupper.

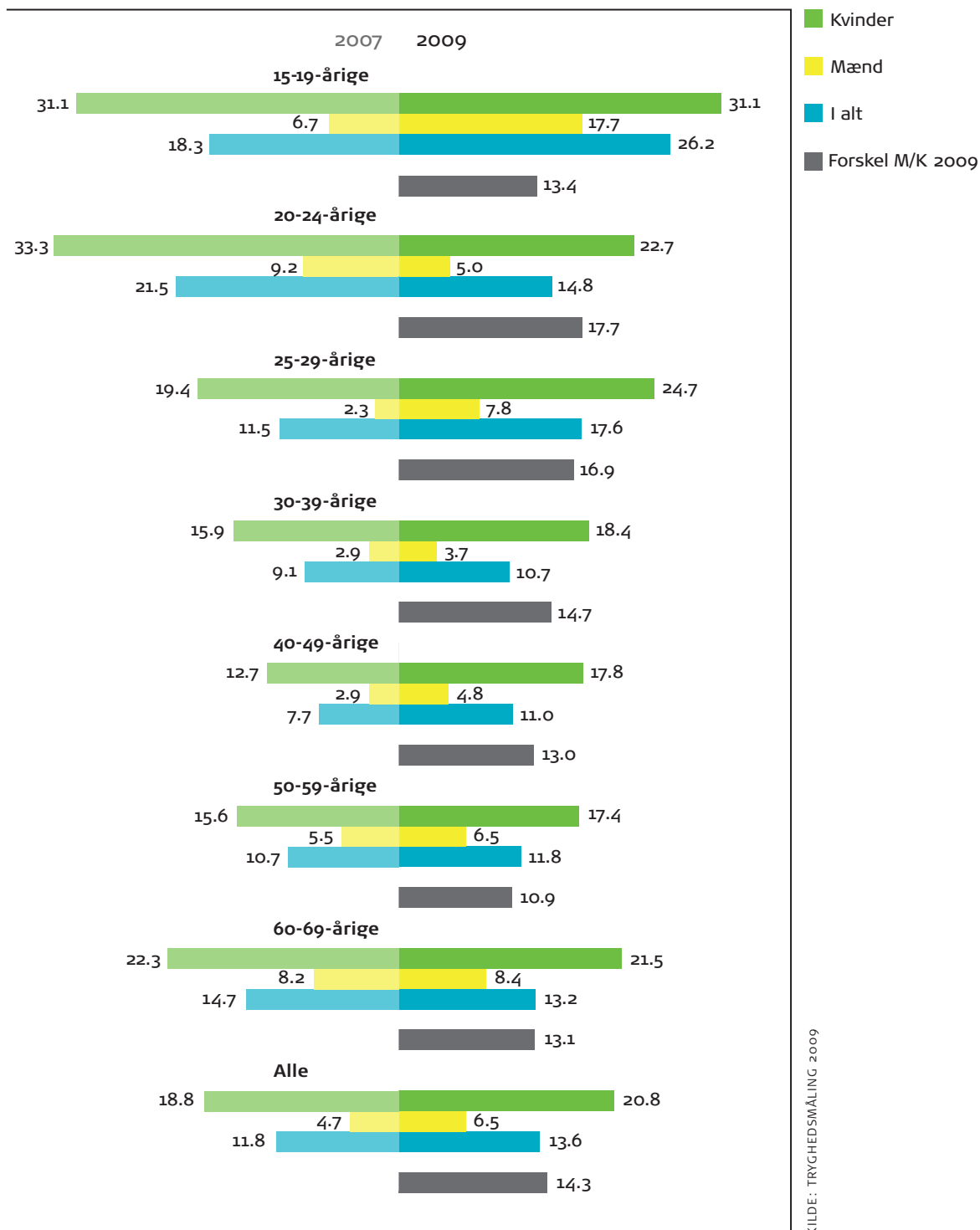
Mænd føler sig f.eks. en anelse mere trygge end kvinder – der har en tryghedsscore på hhv. 81.8 og 77.9 i 2009 (figur 1.2). Andelen af utrygge varierer tilsvarende, med 5.8 pct. blandt mænd og 8.4 pct. blandt kvinder. Forskellen er ikke stor, men den er lidt interessant, fordi man ikke finder en tilsvarende kønsforskel i 2005 eller 2007. Er årsagerne til den nye utryghed nogle, der i særlig grad berører kvinderne? Vi skal vende tilbage til svaret senere.

Markante forskelle i den generelle tryghed kommer først frem, når vi sammenligner danskere inden for og uden for arbejdsmarkedet. Nogle grupper uden for arbejdsmarkedet har en høj tryghed og ligger i de fleste henseender helt på linje med de beskæftigede: Det gælder de uddannelsessøgende, efterlønsmodtagerne og pensionisterne. Men blandt førtidspensionister og sygemeldte er trygheden markant lavere, og her er der hhv. 13 og 14 pct., der føler sig decideret utrygge. Blandt de ledige står det heller ikke godt til. Set under ét ligger de ledige nogenlunde på linje med førtidspensionisterne. Men kontanthjælpsmodtagerne skiller sig ud. De har en gennemsnitlig tryghedsscore på bare 67. Hele 26 pct. føler sig utrygge.

Vi finder også store forskelle i tryghed, når vi kommer til helbred.¹ Folk med et virkelig godt helbred føler sig særdeles trygge. Men de personer, der beskriver helbredet som nogenlunde, ligger på linje med dagpengemodtagere. Og trygheden er meget lille blandt personer med dårligt eller meget dårligt helbred. Her er andelen af utrygge er helt oppe på 16-23 pct.

Gruppen af udstødte fra arbejdsmarkedet og gruppen med dårligt helbred overlapper i øvrigt langt mere end tidligere. Det gælder specielt kontanthjælpsmodtagere, der i dag er mere forskellige fra dagpengemodtagerne, end de var tidligere.²

Figur 1.4 - Alene i mørket

Spørgsmål: "Hvor tryk føler du dig ved at gå alene i det område, du bor i, efter mørkets frembrud?"
 Meget tryk Ret tryk Ret utryk Meget utryk Ved ikke. Køn, alder og udvikling i procentandele.

Betragteligt flere end i 2007 er utrygge ved at gå ud i deres lokalområde, når det er blevet mørkt. Navnlig mange kvinder er utrygge, men teenagedrengene tegner sig for den største stigning. Forskellene mellem de øvrige aldersgrupper er mere beskedne – dog med lidt større utryghed blandt de 20-29-årige og de 60-65-årige end i midtergruppen mellem 30 og 59.

Når mørket falder på

13.6 pct. af den danske befolkning mellem 15 og 65, føler sig noget utrygge ved gå alene om aftenen efter mørkets frembrud. 3.4 pct. føler sig ”meget utrygge”.

På dette punkt kan det konstateres, at der er sket en væsentlig ændring over de sidste fem år. Utrygheden er vokset år for år, fra 7.8 pct. utrygge i 2004 til 13.6 pct. utrygge i 2009. Tilsvarende er andelen, der føler sig ”meget tryg”, faldet fra 47.7 pct. i 2004 til 35.8 pct. i 2009. Det er en ret betydelig ændring, i betragtning af, at den er sket over kun fem år.

Hvem er det så, der er utrygge ved at gå alene ude i kvarteret efter mørkets frembrud? Her spiller køn og alder en nøglerolle. Se **figur 1.4** på forudgående side.

Blandt mændene er forskellene mellem de forskellige aldersgrupper små med én undtagelse: En pæn andel af de 15-19-årige drenge føler sig ikke trygge, nemlig 18 pct. I de øvrige aldersgrupper svinger andelen mellem 4 pct. for de 30-39-årige og 8 pct. for de 60-65-årige. Blandt kvinderne er utrygheden overalt temmelig stor. Iflg. en klassisk vending er det de ældre damer, der er bange for vold – og de er samtidig den gruppe, der er mindst i farezonen. Denne undersøgelse viser dog det ikke er helt så enkelt, i hvert fald ikke inden for de aldersgrupper, den dækker. Utrygheden blandt kvinder er mindst hos de 50-59-årige, men der er dog kun små forskelle inden for den brede midtergruppe 30-59 år.

Hvorfor er de unge så utrygge?

De unges utryghed ved at bevæge sig i deres eget boligområde kan have flere forklaringer, der ikke udelukker hinanden. En af dem er, at der er og altid har været mere vold blandt de yngre. En anden forklaring handler om den følelse af usikkerhed, der også hører alderen til: Hvad skal man stille op, hvis man er uheldig at havne i en presset eller truende situation? Kan jeg regne med, at nogen vil hjælpe mig? Utrygheden behøver ikke at hænge sammen med åben vold, men kan også skyldes tilråb eller anden aggressiv signaladfærd, der typisk befinder sig under voksenverdens radar. Navnlig for pigernes vedkommende kan utrygheden også delvis forklares med en følelse af sårbarhed, som også typisk bliver mindre med alderen.

Man kan også tænke sig, at de unges utryghed delvis er afledt af den almindelige stigning i utrygheden ved kriminalitet. Generelt er angsten for kriminalitet steget gennem de sidste 10 år: Fra 11 pct. i perioden 1998-02, til 17 pct. i 2006 og til 21 pct. i 2008. Forældre, lærere og medier fortæller de unge, at de har noget at være bange for – og det bliver de så. Utrygheden ved kriminalitet – eller mediernes dækning af samme – følger ikke altid udviklingen i kriminaliteten selv.

Her er også en klar forskel mellem beskæftigede og arbejdsløse, hvor de ledige er klart mere utrygge. Igen er det kontanthjælpsmodtagerne, der trækker tallet i vejret, mens ledige på dagpenge ikke skiller sig ud. Blandt kontanthjælpsmodtagerne er der næsten 30 pct., der føler sig utrygge ved at færdes ude efter mørkets frembrud.

Også helbreds faktoren slår markant igennem. Blandt personer med virkelig godt helbred er kun 8 pct. utrygge, mens andelen stiger til hele 28 pct. i gruppen med virkelig dårligt helbred.

Nogle er sikkert utrygge, fordi de føler sig skrøbelige og forsvarsløse. Andre fordi de faktisk bor i utrygge nærmiljøer. Hvad det skyldes, kan vi ikke afgøre ud fra disse tal, men alle ved, at de to problemkomplekser har det med at klumpe sig sammen: De steder, hvor de syge og marginaliserede familier bor, er ofte også områder med uro, hærværk mm.

Forskellene mellem by og land er forholdsvis tydelige: Utrygheden er størst i byerne og mindst på landet. Hovedstadsområdet, Århus og Aalborg skiller sig ud med størst utryghed. Alligevel er utrygheden ved at gå ud i mørket langt fra noget storbyfænomen. Det viser sig, når man zoomer ind på byernes forskellige kvarterer. Der er tydeligvis ikke tale om, at vi bare ser en afspejling af de storbyghettohistorier, vi kender fra medierne. Utrygheden er sværere at lokalisere end som så. Vi vender tilbage til sagen i kapitel 3.

Hvad angår vold er der dog tale om en faktisk stigning. Ifølge den Offer-rapport, som Justitsministeriet udarbejdede sidste år i samarbejde med Københavns Universitet blev flere unge udsat for vold i 2005-08 end i 1995-96. Procentuelt er stigningerne ganske kraftige: For de 20-24-åriges vedkommende er det nu 6,1 pct. af svarpersonerne, der oplyser, at de blev udsat for vold i året forud, mens andelen i 1995-96 var 4,5 pct..

For de 25-29-årige var de tilsvarende tal 1,8 til 3,1 pct. – altså tæt på en fordobling. Stigningen, der kan ses hos de 15-19-årige i Tryghedsmålingen, genfindes derimod ikke i offerundersøgelsen. Her er voldsniveauet konstant, nemlig 5 pct. 1995-96 og 5,2 pct. i 2005-08. Stigning blandt de lidt ældre unge afspejler i øvrigt ikke en generel tendens. Offerundersøgelsen konkluderer, at der for befolkningen som helhed "ikke er sket en stigning i voldsudsatheden over perioden".

For pigernes vedkommende kan utrygheden tænkes at hænge sammen frygten for seksuelt betonet chikane – og det, der er langt værre. Det bekræftes af en surveyundersøgelse, der er gennemført for det Kriminal-

Utrygge teens – og deres forældre

De 15-19-årige er udpræget de mest utrygge. Mere end hver fjerde – 26 pct. – angiver, at de føler sig utrygge ved at gå alene i kvarteret, hvor de bor. Flest utrygge er der blandt teenagepigerne, hvor det næsten er hver tredje. Blandt de unge mænd er tallet til gengæld vokset kraftigst og ligger på 18 pct. – næsten hver femte.

Vi ved ikke, hvor sikre ændringen for de 15-19-årige drenge/mænd er – målinger blandt teenagere kan undertiden være noget usikre. Men man kunne godt forestille sig, at oplevelsen af trusler er i vækst blandt de store drenge og yngste mænd – eller nogle af dem – jf. medieomtaler af bandekrig, knivstikkerier og gaderøverier.

Man kunne i så fald også forestille sig, at den afspejles i forældrenes utryghed på teenagebørnenes vegne. Det er et spørgsmål, som vi også har forsøgt at indkredse i tidligere Tryghedsmålinger. Det er blandt andet sket ved at spørge forældrene, om de er utrygge ved, at familiens unge gør noget, som de senere vil fortryde. Faktisk er andelen af positive svar her forøget lidt siden sidste måling i 2007, og andelen af utrygge ligger her på 21 pct. af dem, der har børn mellem 13 og 17 år.³ Om det er meget eller lidt, må læseren selv afgøre.

Spørgsmålet refererer også mere til, hvad de unge kan komme ind i, end hvad de kan komme ud for. Havde vi spurgt direkte til, om de frygter, at deres børn kan blive udsat for vold eller seksuelle krænkelse i nattelivet, var svarene måske blevet anderledes.

præventive Råd, hvor 49 pct. af de unge kvinder (14-26 år) oplyser, at de er bange for seksuelle overgreb.¹¹

Den mindre håndgribelige sexchikane har vi ikke statistik for. Med hensyn til voldtægt, så viser tal fra Danmarks Statistik at antallet af anmeldte voldtægter faldt fra 2007 til 2009: Fra 281 i 1. halvår 2007, til 218 i 1. halvår 2008 til 200 i 1. halvår i 2009. I samme periode har de unge kvinders utryghed været ret konstant.

Der er ikke tvivl om, at denne statistik kun oplyser en lille del af en langt bredere gråzone med mange mørketal. Det er også en ret kort periode at sammenligne over. I Offerundersøgelsen har man i stedet valgt at gøre såkaldte tvangssamlejer op på fem års basis. Resultatet er, at i gennemsnit ca. otte kvinder dagligt i perioden 2003-08 blev udsat for voldtægtsforsøg eller fuldbyrdet voldtægt. 59 pct. af dem var under 25 år. I halvdelen af tilfældene kender kvinden ikke gerningsmanden, og tre ud af de otte sexovergreb sker et offentligt sted.¹² Selvom denne kriminalitetsform ikke stiger og muligvis endda går ned, så repræsenterer den en risiko,

At seksuelt motiveret utryghed kan være en faktor, ses af, at utrygheden ved at færdes i mørke i kvarteret er så betydelig blandt navnlig de unge og yngre kvinder. Som nævnt er en tredjedel af teenage-pigerne bange. Utrygheden er også markant blandt de 20-29-årige kvinder, hvor knap hver fjerde føler sig utryg.

Det er flere end blandt de 60-65-årige kvinder i undersøgelsen. Det kan godt afspejle en generel følelse af sårbarhed, snarere end en stor ydre trussel. Men det afspejler formentlig også, at truslerne nogle steder er til at tage og føle på i udtrykkets mest ubehagelige betydning.

Vold, indbrud og lommemesmerter

Ret få føler sig utrygge ved de familiemæssige forhold. Det drejer sig om 8-13 pct. på hvert af de enkelte områder. Der synes dog at være en svagt stigende bekymring over tid. Det gælder utrygheden over for konflikt og misbrug samt over for at blive skyld i andres ulykke, genstand for sladder eller at få en uoverskuelig opgave på arbejdet.

Frygten for vold er tiltaget kraftigt. At blive overfaldet eller slået er 15.2 pct. utrygge over for i 2009, hvor andelen kun var 6.6 pct. i 2004.

En påfaldende ændring er den markant stigende utryghed over for indbrud –

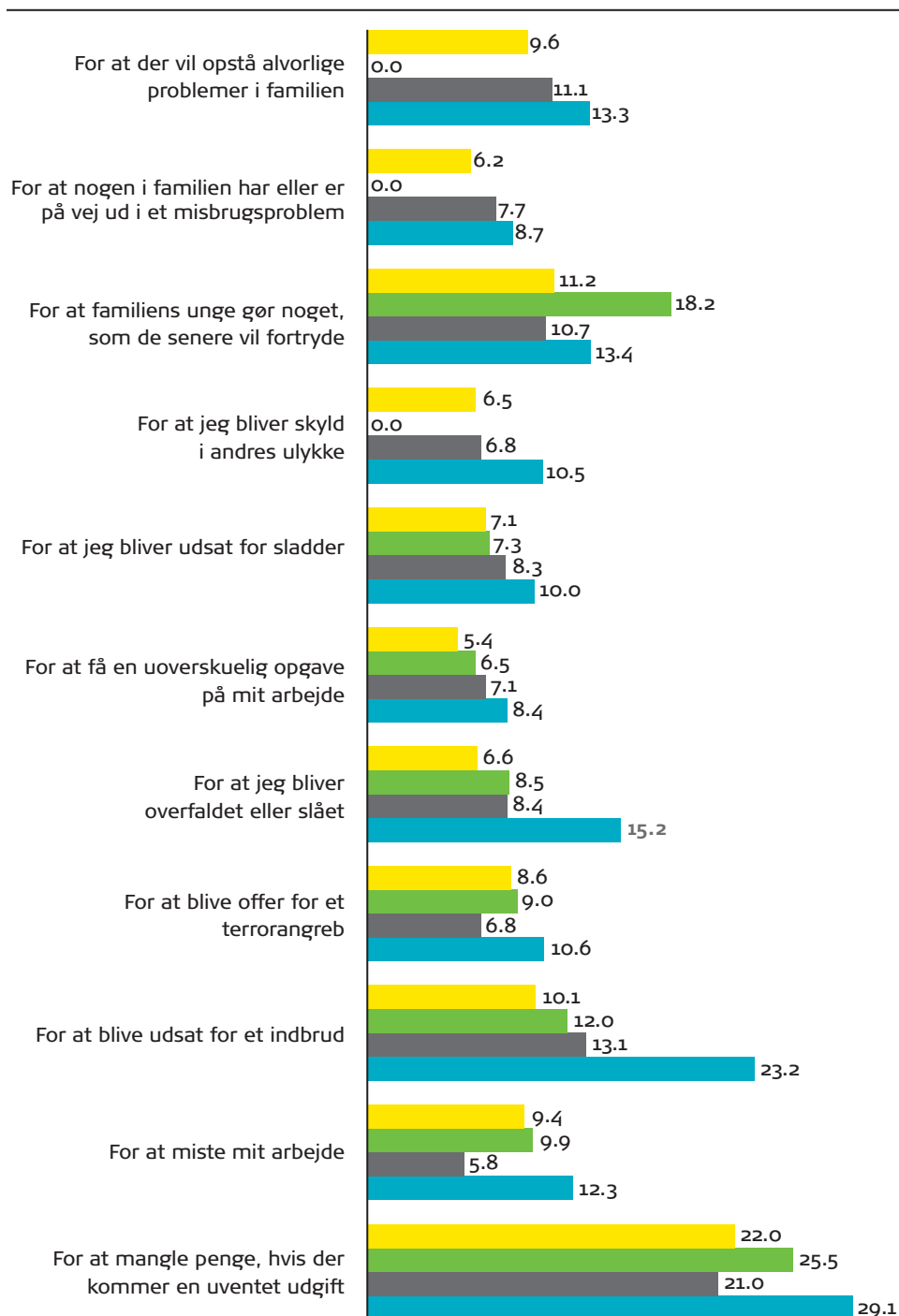
som ganske mange yngre kvinder – afhængig af deres situation i øvrigt – formentlig er nødt til at tage i betragtning.

Hvordan og i hvilket omfang, det sker, ved vi ganske lidt om. De frivillige, der færdes blandt de unge piger i nattelivet eller lægger øre til deres bekymringer, genkender ikke denne bekymring. Det oplyser sekretariatsleder Erik Thorsted i Natteravnene – en organisation af 7000 frivillige, der færdes blandt de unge i nattebilledet. Han oplever slet ikke, at unge i større grad er bange i nattelivet i dag i forhold til tidligere. De frivillige "natteravne" hører sjældent historier om vold eller voldtægt – eller frygt herfor. Og hvis de er utrygge skyldes det i høj grad mediernes omtale, vurderer han.

**Figur 1.5 - Ændring i utryghed på forskellige områder
2004-2009**

15-65-årige. Andel meget eller noget utrygge

2004 2005 2007 2009

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

Spørgsmål: "Nedenfor er anført en række problemer. Angiv hvor utryg du for tiden er over for disse problemer..." "For tiden ikke relevant for mig" er IKKE sat som missing.

På en række spørgsmål er vi i stand til at følge udviklingen siden 2004. Det gælder bl.a. en række familieproblemer, hvor andelen af utrygge ligger på 8-13 pct. og synes at være tiltaget en smule. Problemerne gælder utrygheden over for konflikt og misbrug samt over for at blive skyld i andres ulykke, genstand for sladder eller sågar at få en uoverskuelig opgave på arbejdet. Frygten for terrorangreb topper også i 2009 efter et dyk i 2007, men stigningen i forhold til de første målinger er beskednen.

næsten en fordobling, sammenlignet med 2007. Her føler hele 23,2 pct. sig utrygge i dag. Der var desuden en lille, stigning i utrygheden for indbrud fra 2004 til 2007. Årsagerne belyses nærmere i kapitel 3.

De økonomiske og sociale bekymringer er også udbredte. Her har vi kun mulighed for at sammenligne med tidligere undersøgelser på to punkter. Utrygheden ved truslen om arbejdsløshed deles kun af 12,3 pct. Det er dog mere end dobbelt så mange som i 2007.⁴

Også utrygheden for at stå uden penge til en uventet udgift er vokset en del i forhold til 2007, og hele 29,1 pct. føler sig i dag utrygge på dette punkt. Det er også mere end i 2004 og 2005 – og det sker samtidig med, at reallønnen stiger og skatten sættes ned for rigtig mange.

En række spørgsmål er med for første gang og er derfor ikke gengivet i figur 1.5. Men svarene er yderst bemærkelsesværdige. Det viser sig f.eks. at hele 17,1 pct. er utrygge ved, om de har helbred til at kunne blive ved med at klare arbejdet. Det lægger op til et mere detaljeret studie af, hvilke former for helbredsutryghed, der især piner danskerne – og hvad der evt. kunne gøres ved det. Vi har dog ikke sådan et datamateriale i undersøgelsen.

Utrygheden ved ikke at kunne klare uventede udgifter kunne hænge sammen med faldet i huspriserne: Den belåning af friværdier, der har holdt mange flydende i de senere år, kan ikke fortsætte. Det ser dog ikke ud til at være årsagen. Selvom undersøgelsen er foretaget på et tidspunkt, hvor der er skåret en ordentlig luns af boligværdierne, er kun 12,4 pct. af befolkningen utrygge på grund af dette historiske formuetab⁵. Der synes at herske lidt en easy come – easy go holdning. Til gengæld er 21,3 pct. utrygge ved, at pensionsopsparingen taber værdi, og 21,9 pct. er utrygge ved ikke at have penge nok, når de holder op med at arbejde.

Interessant nok gælder den største bekymring velfærden: Vil der være et ordentligt sundhedsvæsen og en god ældrepleje, når man får brug for det? Godt 30 pct. udtrykker utryghed på disse to spørgsmål, der som sagt ikke har været stillet i tidligere Tryghedsmålinger. Se figur 1.7 side 28.

Kvinder og kortuddannede er blevet mindre trygge

Deler man befolkningen op efter alder og køn, får man kun små forskelle frem i deres generelle tryghed. Det er dog værd at bemærke, at på 6 ud af 8 områder er der en højere andel af kvinder end mænd, der tilkendegiver et fald i trygheden. Det kan overraske – så meget desto mere som den økonomiske krise i uforholdsmæssig grad har ramt mændene. For første gang i mange årtier er der et flertal af mænd blandt de arbejdsløse – endda ret betydeligt. Selv på spørgsmålet om tryghed i

jobbet er der stort set lige så mange kvinder som mænd, der angiver en forringet tryghed. Svarene afspejler måske også en kønsforskel i villigheden til at berette, at trygheden ikke er, hvad den har været.

På de økonomiske spørgsmål er der ikke de store forskelle, bortset fra, at der er færre, der angiver faldende tryghed i aldersgrupperne over 50 år. Der er også kun få forskelle mellem land og by. De synes at pege i retning af størst tilbagegang på landet og i de mindre byer. Men forskellene er små og usikre – og kan måske afspejle, at det er industrien, der er hårdest ramt af krisen. Den lå engang i de største byer, men i dag er det snarere omvendt.

Socialt finder man et velkendt mønster, endda overraskende markant. På snart sagt alle punkter er det de kort uddannede og de ufaglærte, der oplever det kraftigste fald i trygheden. Det er delvis en følge af, at de oftere er udsatte på arbejdsmarkedet og gennemsnitligt har færre økonomiske ressourcer at stå imod med.

Men det hænger også sammen med mere indirekte virkninger af deres sociale stilling.⁶ Ufaglærte (og ledige) har nemlig også oftere end andre oplevet en forværring af helbredet, der igen er med til at gøre dem mindre trygge.

Man har over en længere periode kunnet konstatere stigende sociale forskelle i helbred og levealder – og det er måske kun toppen af en bredere tendens, hvor trygheden ikke udvikler sig ens for de lavtuddannede og de højtuddannede. Ikke overraskende er tabet af tryghed størst blandt de sygemeldte og arbejdsløse.

Hvad fik trygheden til at falde?

Vi er nu tæt på at kunne svare på det spørgsmål, som vi startede dette kapitel med: Hvad er årsagen til, at den generelle tryghed har været på retur igennem nogle år og ikke mindst siden 2007, da vi målte den sidst.

Ovenstående analyser demonstrerer, at det naturligvis langt fra er alle de små dagligdags bekymringer og usikkerheder, der påvirker ens generelle tryghed.

Det bliver helt tydeligt, hvis man undersøger sammenhængen mellem dem, der er utrygge på bestemte punkter og dem, der er utrygge generelt. Hvis det var sådan, at alle, der var utrygge ved f.eks. mørke – men intet andet – også var utrygge i al almindelighed, ville det svare til tallet 1. Hvis ingen af de mørkerædte var generelt utrygge, ville det svare til tallet 0. Der er dog ikke så mange af den slags helt entydige sammenhænge i studier som dette. En sammenhæng mellem ens generelle tryghed og så en enkelt utryghed på over 0,4 må på denne baggrund opfattes som stærk, mens vi betragter en sammenhæng på mindre end 0,2 som svag.⁷ Sammenhængens styrke kan ses i figur 1,6: ”Det som ryster os”, på næste opslag.

Utrygheden for at gå alene ude i kvarteret efter mørkets frembrud og utrygheden over for at blive overfaldet topper listen. Men også indbrud ligger meget højt. Terrorangreb er taget med i denne gruppe af spørgsmål, men scorer en hel del lavere. Alt i alt er det dog tydeligt, at utryghed ved vold og indbrud er det, der stærkest påvirker den generelle tryghed. Her er der samtidig tale om en ændring fra tidligere tryghedsmålinger, der må betegnes som markant. Sammenhængen mellem netop disse former for utryghed også den generelle tryghed var tidligere noget svagere.

Økonomisk utryghed følger lige efter – dog ikke tab af formue.⁸ Det er trygheden ved at have til dagen og vejen, der tæller. Her Tryghedsmåling 2009 helt på linje med tidligere målinger. Utrygheden ved ikke at have penge nok, når man holder op med at arbejde, hænger meget stærkt sammen med generel utryghed, og det samme gælder utryghed ved at mangle penge til at klare en uventet udgift eller ved ikke at have helbred til at kunne fortsætte med at arbejde. De to sidste er i øvrigt også dem, der har den stærkeste sammenhæng med lykke eller tilfredshed med tilværelsen. Også for et par mere hypotetiske spørgsmål om at kunne få tilstrækkelig sundhedsbehandling eller ældrepleje finder vi – i øvrigt overraskende stærke – sammenhænge med generel tryghed. Først herefter følger utrygheden ved at kunne miste sit arbejde. Og til allersidst utrygheden ved formuetab på bolig og pension – selv om disse størrelser er højst konkrete for en stor del af svarpersonerne.

Vi kan altså svare ret klart på spørgsmålet: I 2009 er det fysisk og økonomisk sikkerhed, der har den stærkeste sammenhæng med generel tryghed.

De store trusler

Hvilken rolle spiller samfundets overordnede udvikling for befolkningen – og for de mange befolkningsgrupper, som den består af? Vi har netop konstateret, at den økonomiske krise og den voksende risiko for indbrud faktisk har spillet en rolle. Vi har også i tidligere tryghedsmålinger vist, at den utryghed på samfundets vegne og utrygheden på egne vegne ofte ikke har så meget med hinanden at gøre.

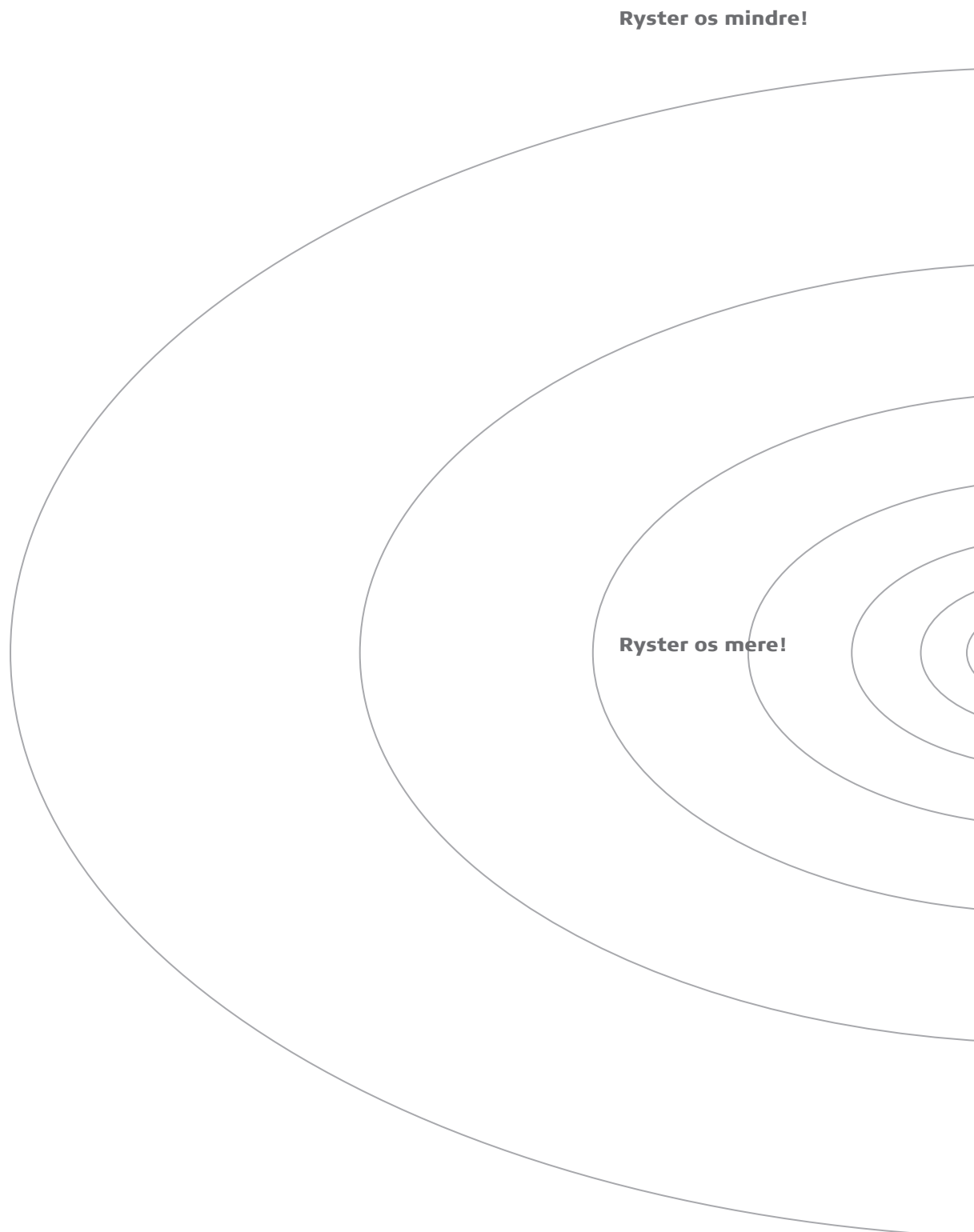
Man kan f.eks. godt være bekymret over indvandring eller global opvarmning – sågar føle sig utryg på samfundets vegne – uden at det nødvendigvis afspejler sig i nogen følelse af personlig utryghed. Samfundsbekymring er i større eller mindre grad politisk, ofte endda partipolitisk. Det er utryghed normalt ikke. Derfor skelner vi mellem bekymring og utryghed. Resultaterne er vist i figur 1.7 side 28.

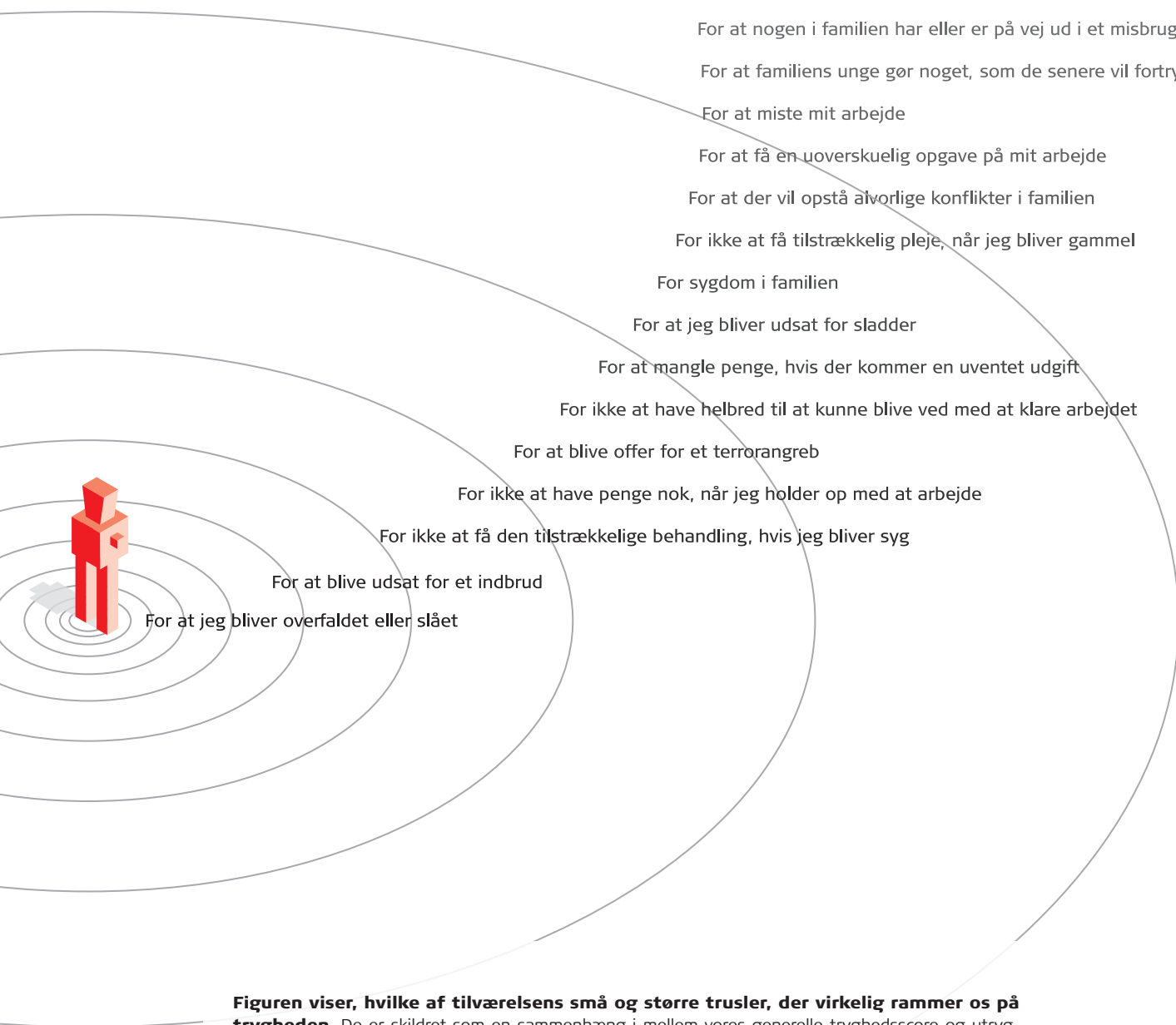
Kriminaliteten er det problem, der bekymrer danskerne mest – 62 pct. er bekymrede, heraf dog kun 18 pct. meget bekymrede. Til trods for Muhammed-tegninger, retssager mod formodede potentielle terrorister mv. bekymrer næsten ingen sig om mulige terrorangreb: Kun hver fjerde er bekymret, og kun hver tyvende er meget bekymret.

Figur 1.6

DET, SOM RYSTER OS

Spørgsmålet lød: Nedenfor er anført en række problemer.
Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer?

Figuren viser, hvilke af tilværelsens små og større trusler, der virkelig rammer os på trygheden. De er skildret som en sammenhæng i mellem vores generelle tryghedsscore og utrygheden på de pågældende områder. Det kaldes i statistisk sprogbrug for en korrelationskoefficient og når dette tal er på 0,4 anser vi den for at være stor. Er den under 0,2 anser vi den for lille. – jf. note 7.

Når det gælder utrygheden for at blive overfaldet er tallet på 0,47 – altså meget stort og utrygheden for indbrud er næsten lige så stort 0,44. Lidt lavere ligger utrygheden ved ikke at have penge nok, når man holder op med at arbejde (0,31), og ved at mangle penge til at klare en uventet udgift (0,29). Hvis man måler på generel tilfredshed med tilværelsen i stedet for generel tryghed byttes rækkefølgen i øvrigt om. Utryg økonomi giver størst utilfredshed med livet i almindelighed.

Miljøbekymringen kommer lige efter kriminaliteten med 61 pct. bekymrede. Andelen af meget bekymrede er endda en smule større, nemlig 20 pct. Global opvarmning kommer en smule lavere, og kun på en fjerdeplads: Her er 55 pct. bekymrede. Fødevarer sikkerheden, som faktisk er det, der påvirker folk mest som individer, ligger dog væsentligt lavere.

Bekymringen for, at der ikke er råd til velfærden i fremtiden, kommer ind på en tredjeplads. Her er der tale om en problemforståelse med tilhørende bekymringer, der tydeligvis er slået meget stærkt igennem blandt danske sjæle. Som det fremgår nedenfor, er det også et af de stabile elementer i danskernes problemforståelse.

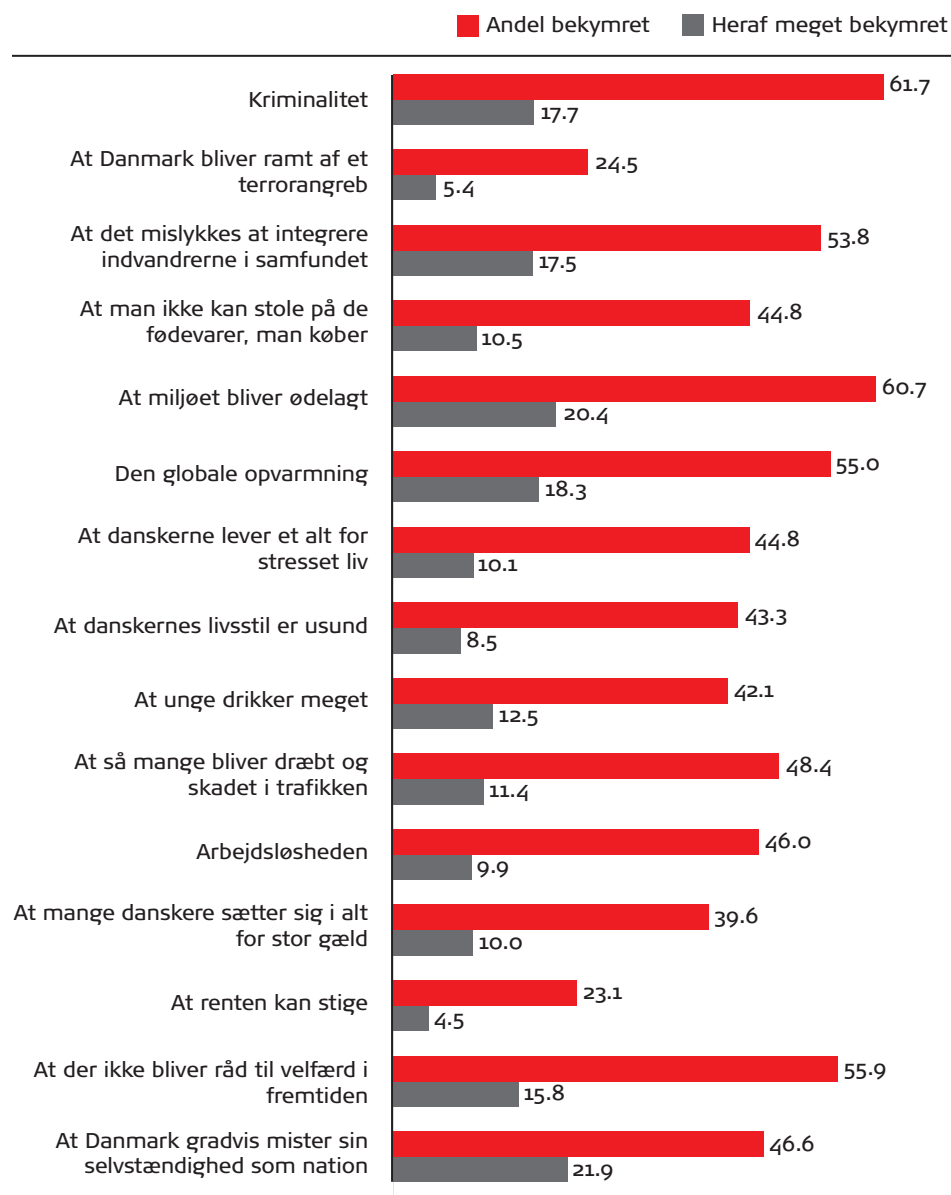
Sundhed, forebyggelse og ulykkesrisiko er emner, som man næsten ”bør” være lidt bekymret for, og det er svarpersonerne også, men det er samtidig tydeligt, at disse emner ikke står så højt på listen – uanset om vi taler om stress, usund livsstil, unges drikkeri eller trafikskader.

Mere overraskende er det, at arbejdsløshed kommer ganske langt nede på listen. Kun 46 pct. er bekymrede, og kun 10 pct. er ”meget bekymrede”. Måske kan det skyldes, at ledigheden i store dele af landet ikke var slået så hårdt igennem endnu i sommeren 2009, da undersøgelsen blev foretaget. På det tidspunkt stod det værst til i Jyllands industriområder. Det kan også skyldes mediers og politikeres gentagelser i foråret 2009 af, at ledigheden stadig var lav, målt med historiske alen. Omlægninger i statistikken 2007 skjulte samtidig en del af væksten, og den officielle statistik viste en markant lavere ledighed end de internationalt sammenlignelige statistikker for Danmark. Endelig har det også betydning, at de fleste danskere forventede, at krisen ville blive relativt kort, og at man derefter ville kunne vende tilbage til det normale. Denne opfattelse blev dog allerede inden undersøgelsen modsagt af de fleste økonomiske fremskrivninger.

At danskere har sat sig i stor gæld, er ikke så stort et problem for den enkelte, men derimod nok for samfundet, fordi det betyder, at kriseindgrebene med henblik på at stimulere det private forbrug ikke virker så godt. Men det er i hvert fald ikke ret bekymrende for flertallet af danskere. Overraskende nok er der heller ingen større bekymring blandt danskerne for, at renten skulle stige. Kun 4.5 pct. er meget bekymrede for, at renten skulle stige, og kun 23 pct. er bekymrede overhovedet. Set i lyset af de mange flexlån må man sige, at danskerne har ret gode nerver.

Stabiliteten går igen, når det gælder bekymringen for tab af dansk selvstændighed. Den er ikke så voldsom, men det er bemærkelsesværdigt, at mange bærer rundt på ganske stærke følelser her: Hele 22 pct. er ”meget bekymrede” for dette.

Figur 1.7 - Samfundsbekymringer

Spørgsmål: "Nedenfor er nævnt en række samfundsproblemer, som man som borger i Danmark kan være mere eller mindre bekymret over. Angiv, hvor bekymret du som borger for tiden er for hvert af disse samfundsproblemer".

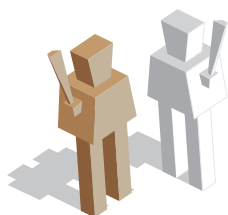
Folk drager naturligvis forskellige politiske konsekvenser af deres utryghed på forskellige områder. Der er f.eks. ikke sammenhæng mellem utryghed på integrationsområdet og indvandrerskeptiske holdninger.

Figur 1.8

UTRYGHEDENS TOP 9

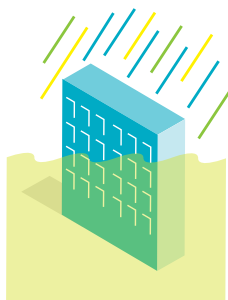
Vi har spurgt, hvor mange, der føler sig mere eller mindre utrygge ved en lang række problemer i både den personlige sfære og i den større verden omkring dem.

Figuren præsenterer de ni problemer, mere end hver femte føler sig utryg ved.

37

For at integrationen af indvandrere mislykkes

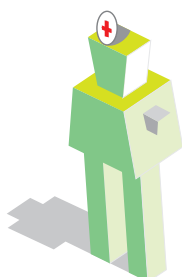
35

For at klimaproblemerne kommer ud af kontrol

33

For sygdom i familien

31

For ikke at få tilstrækkelig pleje, når jeg blive gammel

31

For ikke at få den tilstrækkelige behandling, hvis jeg bliver syg

29

For at mangle penge, hvis der kommer en uventet udgift

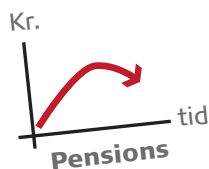
23

For at blive udsat for indbrud

22

For ikke at have penge nok, når jeg holder op med at arbejde

21

For at min pensionsopsparing taber værdi

Der er naturligvis tale om utrygheder af meget forskellig karakter – sygdom i familien og klimaproblemer opleves helt forskelligt. Spørgsmålsformulering: Se fig. 1.6

Samfundsbekymringerne svinger

Som det fremgår af figur 1.9, er disse samfundsbekymringer ikke særlig konstante over tid – sådan som de mere personlige utrygheder. De fungerer til en vis grad som et slags stemningsbarometer, der skifter i takt med problemernes udvikling og med, hvor meget og hvordan der tales om dem politisk. I løbet af fire år kan pendulet nå at svinge mange gange frem og tilbage, når det f.eks. drejer sig om spørgsmål som kriminalitet eller integrationsproblemer. Selvom der nok er en slags grundbekymring – f.eks. for miljøet – skal man altså ikke undre sig over, at det sommetider er 15 pct. højere eller lavere end i en anden måling på et andet tidspunkt.

Interessant er det dog alligevel, at bekymringen over kriminalitet som et samfundsproblem nærmest er gået lidt ned (det skete fra 2005 til 2007), samtidig med at utrygheden er gået stærkt i vejret på dette område. Vi vender tilbage til mulige forklaringer på paradokset.

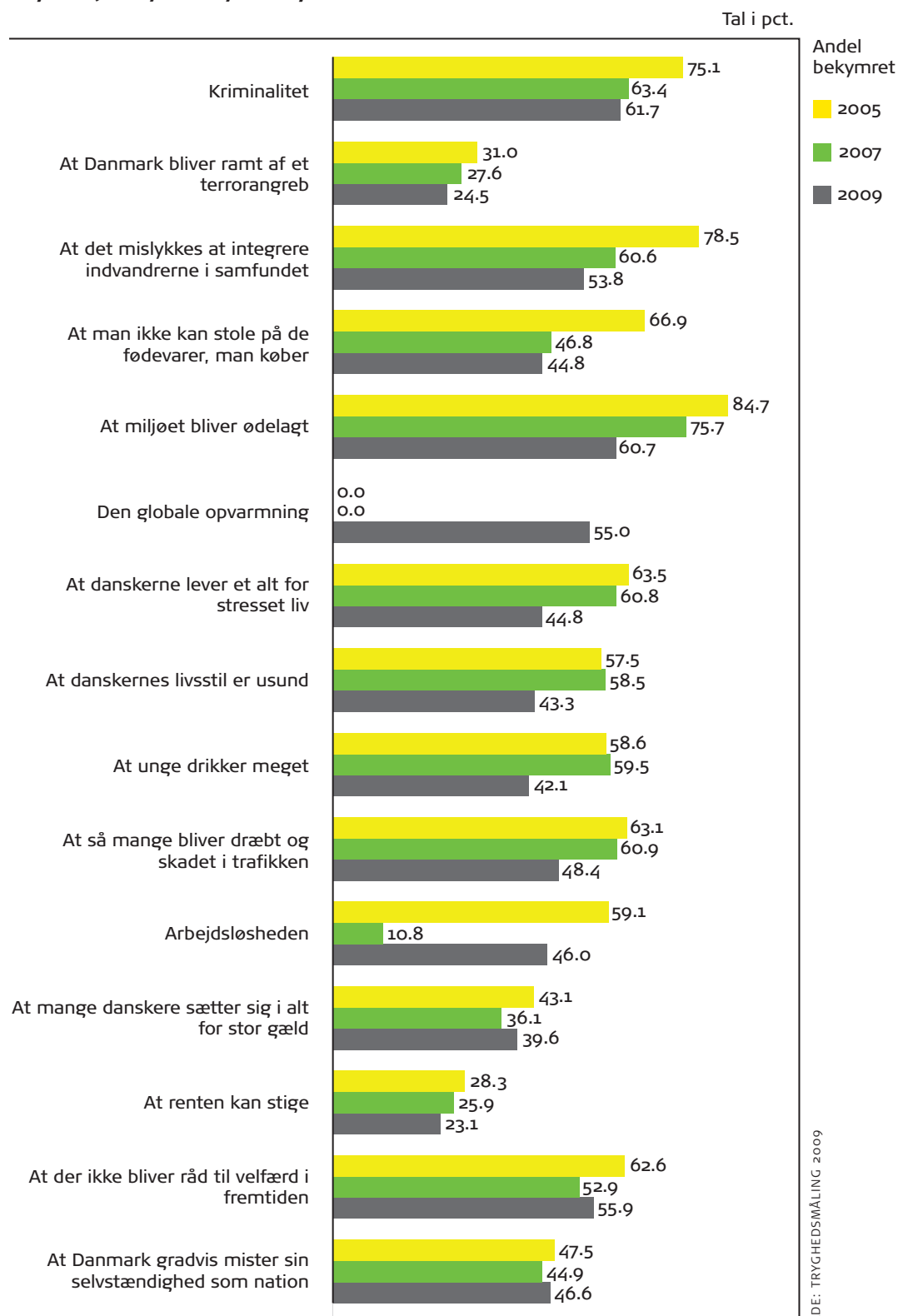
Derimod er det et stabilt kendetegn, at danskerne ikke er ret bekymrede over terrorisme, uanset hvad diverse risikovurderinger konkluderer. To styk Muhammed-kriser har ikke sat sig nogen form for varige spor. Bekymringen for arbejdsløsheden har taget en gevaldig optur fra 10.8 pct. til 46.0 pct. Det er dog endnu mere bemærkelsesværdigt, at bekymringen endnu ikke har nået niveauet fra 2004. Det afspejler sådan set udviklingen i de officielle ledighedstal, men bestemt ikke de økonomiske forventninger, der var positive i 2005, men temmelig nedslående i 2009. På de øvrige områder, der har med penge at gøre, er der ikke sket de store ændringer.⁹

Terror i Danmark

Eksperterne deler ikke befolkningens sindsro ved udsigterne til, at Danmark kunne blive ramt af et terrorangreb. Lederen af Politiets Efterretningstjeneste Jakob Scharf udtalte tværtimod 11. september 2009 til Berlingske, at de konkrete trusler imod Danmark bliver stadig mere alvorlige. Dels har Al-Quedas ledelse opfordret til at fokusere på Danmark som mål, og Danmark nævnes nu som et mål ligesom Israel og USA. Dels samles stadig flere islamistiske terrorgrupper under al Quedas faner. Scharf forudser, at det skærpede fokus på Danmark vil fortsætte i mange år.

Terrorforsker Magnus Ranstorp er enig: "Danmark vil figurere som et højt prioriteret mål længe (...) Al-Queda ser (Muhammed-)tegningerne som en symbolsk sag, der indkapsler ydmygelsen af muslimer og fornærmelserne mod islam," sagde han til Berlingske Tidende. Også afdelingsleder Brynjar Lia, ved Forsvarets Forskningsinstitut i Norge, forudser at Danmark vil forblive længe på listen over islamisternes erklærede fjender.

Figur 1.9 - Nye bekymringer

Bekymringen over manglende integration af indvandrere er aftaget meget betragteligt fra 2005 til 2009 – fra 78.6 pct. til 53.8 pct. bekymrede. Det afspejler måske den temmelig eksplosive udvikling, der har været i mange svage indvandrergruppers beskæftigelse under den sidste del af opsvinget – og det tilsyneladende universelle forhold i Europa, at indvandrere i de fleste lande synes at hænge lidt bedre fast på arbejdsmarkedet end landets egen befolkning.

Bekymringen over miljøproblemer og fødevarerproblemer er også gået betydeligt ned. Skyldes det en oplevelse af, at der gøres mere, eller konkurrerer denne form for bekymring med klimaproblemerne? Interessant nok er bekymringen over usund livsstil, unges drikkeri og trafikdrab også gået en del tilbage fra 2005 til 2009.

Overdriver medierne?

Danskerne har i de sidste par årtier haft en høj tillid til næsten alt og alle, hvis man sammenligner med andre befolkninger. Ikke desto mindre er de på vagt over for bl.a. journalister og medier. Da medierne ofte er kilden til danskernes informationer om, hvad der sker i samfundet, sorterer befolkningen kritisk i mediestrømmen. Det kan nogle gange få dem – altså os – til at lukke ørene helt for uønskede budskaber. I andre tilfælde synes vi, at medierne har blæst en sag helt ud af proportioner – jf. nedenstående spørgsmål fra 2004.

Hvis folk ikke magtede at opbygge en eller anden form for værn, kunne de let blive utrygge ofre for mediernes nyhedsstrøm.

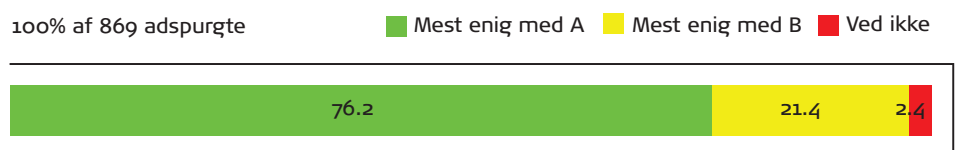
Men hvordan oplever folk mediernes præsentation af problemer på de enkelte områder? Giver medierne et realistisk billede, eller overdriver de? Se figur 1.10

Billedet er ganske interessant. Da nogle af områderne vedrører emner, hvor den ene halvdel af befolkningen elsker at beskyldte den anden halvdel for at være forført af medierne, har vi også medtaget et mål for, hvor forskellige eller spredte folks vurderinger er. Se figur 1.11.

Kriminalitet, vold, lov og orden mv. er et af de områder, hvor det ofte har været diskuteret, om medierne overdrev og gav anledning til stemningsbølger i befolkningen. Der er dog ikke større spredning i vurderingerne på dette område end på de fleste andre. Risikoen for at blive udsat for vold på gaden mener et relativt flertal faktisk, at medierne puster op. Nettotallet er +15, og en tilsvarende reservation har mange over for mediernes billede af den såkaldte bandekrig (+14).

Det første er måske en effekt af læring: Det er i medierne netop blevet gentaget, at folk ofte er for ængstelige for at blive overfaldet, og det har mange åbenbart taget til sig – trods den stigende utryghed, som blev beskrevet ovenfor. Måske kan det også være med til at forklare det paradoks, vi så før, at folk er mere utrygge over kriminalitet, men samtidig ikke betragter den som et helt så overvældende et samfundsproblem, som de gjorde for bare få år siden?

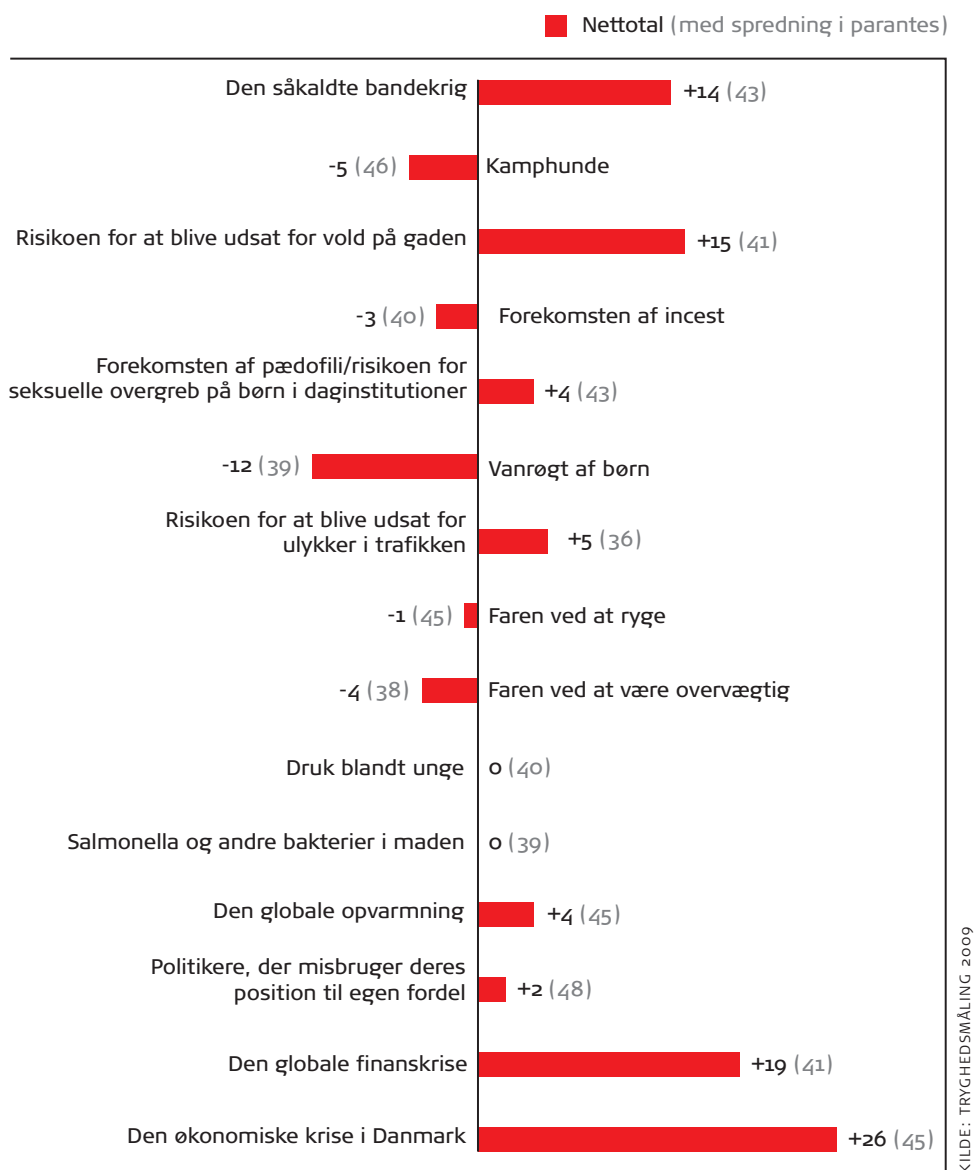
Figur 1.10 - Medierne overdriver...

Spørgsmål: "Angiv, hvem du er mest enig med. A siger: Medierne skaber meget unødvendig frygt ved at overdrive risikoen ved mange ting. B siger: De problemer, som medierne trækker frem, er som regel reelle nok".

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2004

Figur 1.11 - ...og underdriver

Spørgsmål: "Man diskuterer ofte, om medierne puster sager op, så problemerne fremstår som overdrevne. Men der kan også være problemer, som medierne i virkeligheden overser alvoren af. Og der kan være problemer, som faktisk er mindst lige så alvorlige, som de fremstilles i medierne.

Du bedes angive om medierne efter din opfattelse undervurderer problemerne, giver et realistisk billede eller overdriver problemerne på følgende områder..."

Borgerne er spurgt på en skala fra +5 (overdriver voldsomt) til -5 (undervurderer voldsomt). Vi har for nemheds skyld transformeret til en skala, der går fra +100 (maksimal overdrivelse) til -100 (maksimal undervurdering).

At bandekrigen også opleves som et moderat oppustet problem, kan godt undre i lyset af, at så mange kugler er fløjet rundt og ligefrem har involveret fejl-likvideringer. Til gengæld er problemet med kamphunde ikke spor overdrevet, mener danskerne.

Incest og pædofiles seksuelle overgreb på børn er klassikere inden for den såkaldte "social problems"-litteratur, der handler om, at "problemer" pludselig kan opda- ges af medierne og måske få en overdrevet opmærksomhed, der kan føre til uover- lagte beslutninger eller andre handlinger. Men her er befolkningens gennemsnit- lige vurdering i begge tilfælde, at mediernes behandling er forholdsvis neutral. Til gengæld er der en ret stor tilbøjelighed til at mene, at problemer vedr. vanrøgt af børn underdrives i medierne (-12) – mere end noget andet emne i undersøgelsen her.

For ikke så mange år siden mente mange, at der var alt for megen snak om sund- hedsproblemer. Det er der ikke mere. Medierne vurderes som temmelig afbalan- cerede, når det gælder faren ved rygning, overvægt og drikkeri blandt unge. Noget lignende gælder risikoen for at blive udsat for ulykker i trafikken. Det er i øvrigt et område, hvor spredningen ligger en smule under gennemsnittet. Det er et klart tegn på, at folk har taget risikobevistheden til sig, og er dermed en lille sejr for sundhedsmyndighederne og andre, der har talt for en stærkere forebyggende ind- sats. Vi antager, at medierne ikke skriver mindre om sagen end før.

Dårlige fødevarer, herunder salmonella og andre bakterier i maden, har ofte været et hot emne i medierne. Men ikke for hot, mener danskerne. Samme – gennemsnit- ligt – neutrale vurdering finder vi, når det gælder global opvarmning, hvor der dog

Farlige hunde i Danmark

"HUNDE, ikke recession og arbejdsløshed, er det største problem, som Danmark står overfor denne sommer, eller det skulle man i det mindste tro – at dømme efter alt det ståhej, der er omkring dem. På Venstres sommermøde på Færøerne lovede statsminister Lars Løkke Rasmussen højt og helligt en ny lov, som forbyder kamphunde. "Vi vil ikke have et samfund", sagde han og rynkede brynene, "hvor man ikke kan gå en tur med sit barn eller sin puddelhund uden at risikere at blive angrebet". Sådan skrev det berømte, britiske magasin The Economist 20. august 2009 i en ironisk kommentar til det, bladet opfattede som danskernes mangel på proportionssans.

"I kølvandet på statsministerens proklamation fulgte dog erkendelsen, at et forbud mod særlige hunderacer – som det Storbritannien har introdu- ceret – måske ikke vil virke. Elskere af muskelhunde med store kæbepar-

er en spredning i den høje ende: Der er forholdsvis flere her, der synes, at medierne gør for stort et nummer ud af klimaspørgsmålet, men der er samtidig en høj andel, der også mener, at de gør for lidt.

Året op til Tryghedsmåling 2009 var kendetegnet af megen medieopmærksomhed om politikeres mulige misbrug af offentlige midler mv. Gennemsnitligt synes folk dog, at mediernes behandling er fornuftigt proportioneret. Der er dog ikke tale om en ret stor spredning her: Mange mener, politikerne er hængt for meget ud, men der er også mange, der mener, det er meget værre, end det præsenteres i medierne. Da det normalt er regeringsmedlemmer, der er mest på risten i sådanne sager, kunne man forvente, at der ville være en ekstra stærk politisk polarisering på dette spørgsmål. Den er også tydelig, men andre områder er stærkere – og overraskende nok finder man den stærkeste politiske polarisering på spørgsmålet, om medierne overdriver problemet med kamphunde, jf. figur 1.11.

Interessant nok er der ét område, hvor vælgerne i særlig grad hælder til at mene, at medierne overdriver situationen. Det er i omtalen af en global finanskrisen og i særdeleshed af den økonomiske krise i Danmark. Her giver en sund medieskepsis sig udslag i en vis immunitet over for uønskede budskaber fra virkeligheden. Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at dette ikke er et område, hvor oppositionen eller dens vælgere har et helt andet virkelighedsbillede end regeringen og dens støtter.

Det svarer i øvrigt til, at Danmark ser ud til at være det land ud af 16-17 undersøgte, hvor regeringen bebrejdes mindst for den økonomiske misere.¹⁰

tier vil kunne omgå loven ved at krydse f.eks. en mastiff med en pit bull for på den måde at skabe en helt legal gemen køter."

"For at imødekomme dette problem har Flemming Møller (en dyrlæge som udfyldte den tomme taburet i Folketinget, som tidligere statsminister Anders Fogh Rasmussen efterlod, da han tog af sted for at drive Nato) præsenteret en logisk om end noget drastisk løsning: dræb alle bastarderne. (...) "Heldigvis for hundehvalpene, så har Hr. Møllers idé kun mødt lidt opbakning. En vred politiker fra regeringspartneren, De Konservative, sagde, at han ville "trække sin revolver", hvis Hr. Møller kom forbi.

Internet fora har været fyldt med indignerende kommentarer om nazister og racehygiejne. Alt dette får regeringens forsøg på at tøjle farlige hunde til at ligne, ja, noget værre hundeæde."

Alt i alt viser resultaterne, at det ikke er så nemt at ”forskrække” danskerne. Danskerne går ikke så let i panik – de sover trygt om natten og kan snarere have lidt svært ved at vågne op.

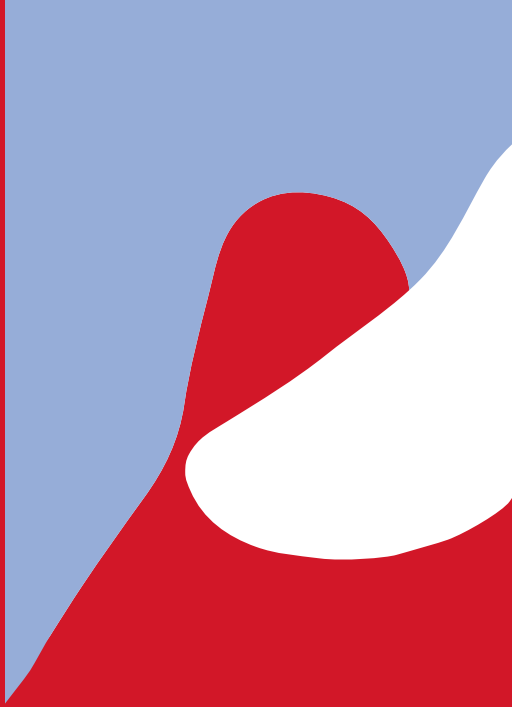
Der er dog to undtagelser. Den ene er den betydeligt stigende utryghed over for kriminalitet, specielt vold og indbrud.

Den anden undtagelse er den økonomiske og sociale utryghed. Den er ikke ubetydelig, og den er steget på de få områder, hvor vi kan drage sammenligninger med tidligere.

Vi beskæftiger os med disse områder i de to følgende kapitler.

Noter

- ¹ Det skal understreges, at der er tale om selv vurderet helbred. Dermed er der i princippet en mulighed for, at svarpersonernes psykiske tilstand, herunder følelse af tryghed, kan påvirke svarene. Denne spørgemetode bruges dog i mange sammenhænge, og erfaringerne med det tyder ikke på, at det er en vigtig fejlkilde.
- ² Ironisk nok er den markante forskel opstået samtidig med, at man administrativt har slået de to grupper sammen – bl.a. med den begrundelse, at deres problemer ikke var så afgørende forskellige. Sådan var det i højere grad for 15 år siden, men det har ændret sig. I dag har fleste dagpengemodtagere ikke andre problemer end ledighed, mens der efterhånden er ret langt mellem de kontanthjælpsmodtagere, der ikke har andre problemer end ledighed.
- ³ Der var ikke registrering for 18-19-årige.
- ⁴ Det er kun en smule højere end i 2004-2005. Det er velkendt, at danskerne er mindre bekymrede end andre europæere for at miste jobbet, men det er alligevel overraskende, at den store politiske interesse for emnet ikke modsvares af en større bekymring i befolkningen.
- ⁵ At mindre grupper af husejere så godt kan føle sig meget klemte, kan ses i 2 kapitel.
- ⁶ Vi har i undersøgelsen også spurgt til, om svarpersonerne på det seneste har oplevet en væsentlig forværring af deres forhold – bl.a. deres helbred, lokalområde, formue osv. Meningen med spørgsmålet var at undersøge i hvor høj grad, det er ændringer i helt personlige forhold, der går ud over trygheden.
- ⁷ Det mål, der er angivet, er en korrelationskoefficient. En korrelationskoefficient på under 0.20 kan undertiden godt være interessant, men må vurderes som svag i denne analyse, fordi der er benyttet ordet "tryghed" i alle spørgsmål. Det driver alle tallene lidt i vejret, men ændrer ikke ved, at nogle sammenhænge er stærkere end andre.
- ⁸ Mange har tydeligvis ikke særlig præcise idéer om størrelsen af deres formue, eller hvad den er mindske med under krisen. Kun 11 pct. svarer, at de har oplevet en væsentlig forværring af deres formuestilling efter et år, hvor de private husholdningers samlede formuer i bolig, pensionsopsparing og finansielle aktiver er reduceret med flere kroner end på noget tidligere tidspunkt i Danmarkshistorien. Sjovt nok oplever lejerne, at de har lidt et større tab end ejerne: Mange oplever faldet i ejendomspriserne som en slags matadorpenge, der ikke rigtigt tæller med. Eller de tænker slet ikke på boligformuen som "formue" – i hvert fald ikke, når de besvarer spørgeskemaer, men først når de er henne i banken, eller drømmer om større anskaffelser.
- ⁹ Bekymringen for velfærdsstatens langsigtede finansiering var høj i 2005, mens Velfærdskommissionen arbejdede, men tog så et mindre dyk i 2007, hvor man havde gennemført velfærdsreformen 2006 og tilsyneladende lagt diskussionen død for en tid. Den blev dog hurtigt genoplivet med bl.a. Arbejdsmarkedskommissionen, hvis forslag til at øge arbejdsstyrken dog faldt på stenbund, da de kom. Borgernes bekymringer har ikke ændret sig meget i mellemtiden.
- ¹⁰ Ifølge en survey af 1.166 danskere, som Interresearch har foretaget for Søndagsavisen, august 2009 mener kun 14,8 pct. at "krisen skyldes den økonomiske politik, som regeringen har ført." Tallet kan (med lidt forsigtighed) sammenholdes med en undersøgelse som World Public Opinion foretog i juli 09, og som viser at mellem 40 og 58 pct. af borgerne i Tyskland, USA, Frankrig og UK mener, at deres regering har gjort for lidt for at imødegå krisen.
- ¹¹ Unge, Vold Og Utryghed I Nattelivet - En Spørgeskemaundersøgelse Blandt Unge Mellem 14 og 26 År, Rådgivende Sociologer Aps, 2008, S. 24
- ¹² I undersøgelsesmateriale drejer det sig om kun 43 respondenter, hvilket indebærer, at konklusionerne er behæftet med betydelig usikkerhed. Se Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard, Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, April 2009, Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefenformer for kriminalitet, s. 58ff).

Kapitel 2

Den økonomiske krise og trygheden

Krise i Danmark

Den økonomiske krise i 2008-2009 har både globalt og i Danmark været alvorligere end nogen anden krise i mere end et halvt århundrede.¹ Det kan ændre betingelserne for danskernes tryghed i mange år fremover.

Danmark gik forholdsvis velpolstret ind i krisen. Endda med en kraftigere indkomstfremgang end vi har set i mange år. Samtidig med, at bruttonationalproduktet i midten af 2009 vurderes at ligge mere end 5 pct. lavere end ved udgangen af 2007, ventes husholdningernes disponible realindkomst at stige med 3.1 pct. i 2009 og 4.4 pct. i 2010.²

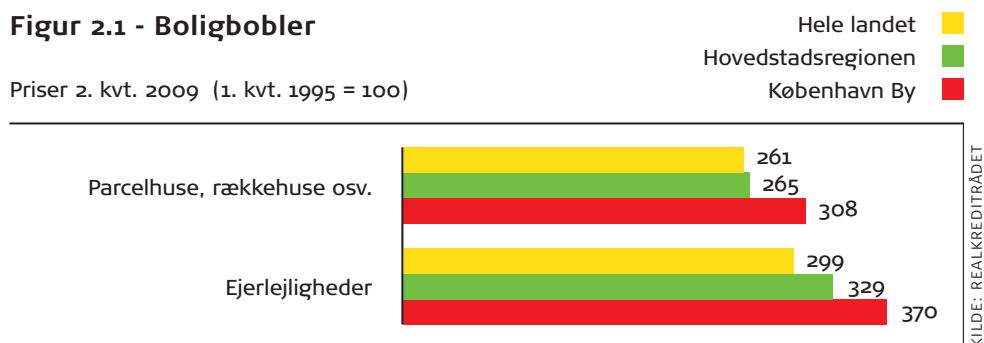
Medregnes de udbetalte midler fra SP-opsparingen, er fremgangen i disponible realindkomster i 2009 hele 6.5 pct.³ De danskere, der ikke selv er berørt af ledighed, må næsten knibe sig selv i armen, når de hører ordet ”krise”. Det hører dog med til billedet, at den historiske fremgang i indkomster for manges vedkommende er ledsaget af først en historisk optur og derefter en historisk nedtur i formuen.

Danmark har haft en boligboble af de helt store i lighed med bl.a. USA og Island, i modsætning til f.eks. det mere forsigtige Tyskland. Boligpriserne på landsplan steg med 60 pct. alene fra 2004 til 2006, navnlig i hovedstadsområdet og de største byområder. Den typiske midaldrende husejer i disse områder blev millionær – og en pæn del af gevinsten blev omsat til forbrug via billige lån. Da boligpriserne faldt igen, gav det ingen steppebrand af tvangsauktioner, men det efterlod boligejerne med en enestående høj gældsætning.

Endelig hører det med, at Danmark gik i teknisk recession allerede et år før finanskrisen. Det blev temmelig massivt omtalt over hele kloden, men ikke i Danmark. Således var det lidt af en verdenssensation den 1. juli 2008, da Danmark som det første EU-land gik i recession – det var årets internationale nyhed fra Danmark i 2008, som blev omtalt i medierne så fjerne steder som New Delhi, Kuala Lumpur og Durban, men ikke i 18.30-TV-Avisen i Danmark. En undersøgelse så sent som i november 2008 afslørede, at et overvældende flertal af danskerne ikke var klar over, at dansk

Figur 2.1 - Boligbobler

Priser 2. kvrt. 2009 (1. kvrt. 1995 = 100)

Selvom priserne faldt meget 2007-2009, var de stadig meget højt oppe i 2009, sammenlignet med 1995.

økonomi havde nedgang.⁴ Så sent som i februar 2009 kunne den daværende statsminister udtale, at ”dansk økonomi er grundlæggende sund og stærk”,⁵ uden at mange sagde ham imod.

Da den økonomiske nedgang var blevet synlig for enhver, var den almindelige opfattelse, at krisen i Danmark ville være mildere end i andre lande.⁶ Det kom dog i løbet af 2009 til at stå klart, at Danmark reelt var hårdere ramt. Krisen i Danmark begyndte tidligere og ser ud til at slutte senere end i andre rige lande i Europa. Mange europæiske lande (f.eks. Tyskland, Frankrig og Sverige) nåede bunden i 1. kvartal 2009, men i Danmark dykkede BNP yderligere med 2.6 procent fra 1. kvartal til 2. kvartal. Allerede i foråret 2009 var OECD's skøn i Economic Outlook, at Danmark over et treårigt forløb endog ville opleve en større tilbagegang i BNP end Island,⁷ hvilket de senere tal har bekræftet.

Først omkring sommeren 2009 overgav de førende danske prognosemagere sig til pessimismen. Fra august til december 2008 blev regeringens forventninger til statsoverskuddet for 2009 nedskrevet fra 63 mia. til 5 mia. kr.⁸ I august 2009 lød skønnet på minus 22 mia. kr. for 2009 og minus 91 mia. kr. for 2010. Tre uger senere talte Nationalbanken (2009) om et statsunderskud i 2010 på omkring 100 mia. kr.⁹ Man havde bl.a. undervurderet, hvor meget de gældsatte boligejere ville holde igen med forbruget, hvilket igen mindskede virkningen af regeringens finanspolitiske lempelser.¹⁰

Men selv de danske skøn fra august 2009 fremstod allerede en måned senere for optimistiske. Økonomien går i 2008-2009 tilbage i et tempo som ingen nulevende danskere har oplevet i nyere tid. Ifølge de foreløbige opgørelser fra Danmarks Statistik er vareeksporten i juni/juli banket 18 pct. ned på et år, og industriproduktionen er efter et tilsvarende fald sat ti år tilbage, til 9 pct. under niveauet i 2000.¹¹ Det fører til enorme tab af formuer og pension, men rammer i stigende grad også beskæftigelsen. Arbejdsløsheden, der var næsten væk, er vendt tilbage med betydelig styrke. På blot et år var ledigheden i sommeren 2009 fordoblet til over 100.000 efter den officielle danske opgørelse. Det er forventningen, at ledigheden vil fortsætte med at stige et stykke tid endnu, og at det på langt sigt kan udløse et pres for skattestigninger og besparelser – måske begge dele. Renten ventes også at stige igen, når støvet engang har lagt sig.

Alt i alt har danskerne været udsat for særdeles modstridende budskaber og oplevelser, der kan gøre det svært at bevare den økonomiske orienteringssans. Derfor er det af stor interesse overhovedet at undersøge, hvordan danskerne oplever den økonomiske krise.

Det gør vi først. Dernæst ser vi på, hvordan virkningerne af den faktiske krise påvirker den enkelte danskers økonomiske tryghed. Mange gennemsnitsdanskere begynder allerede nu at mærke en snert af den nye utryghed på grund af f.eks. frygten for ledighed, svigtende helbred, faldende værdi af pension og/eller fast ejendom. Sidst ser vi på de – ret store – samfundsgrupper, der ikke tager del i krisefesten. Nogle af dem er under hårdt pres.

De lidt for trygge danskere

Som påvist i kapitel 1 var den globale finanskrisen og den økonomiske krise i Danmark de to emner, som danskerne var mest tilbøjelige til at mene, at medierne havde overdrevet betydningen af.

Figur 2.2 - Krise, hvilken krise?

+100 = maksimal overdrivelse og -100 = maksimal undervurdering

■ Nettototal

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

Spørgsmål: "Man diskuterer ofte, om medierne puster sager op, så problemerne fremstår som overdrevne. Men der kan også være problemer, som medierne i virkeligheden overser alvoren af. Og der kan være problemer, som faktisk er mindst lige så alvorlige, som de fremstilles i medierne. Du bedes angive, om medierne efter din opfattelse undervurderer problemerne, giver et realistisk billede eller overdriver problemerne på følgende områder..."

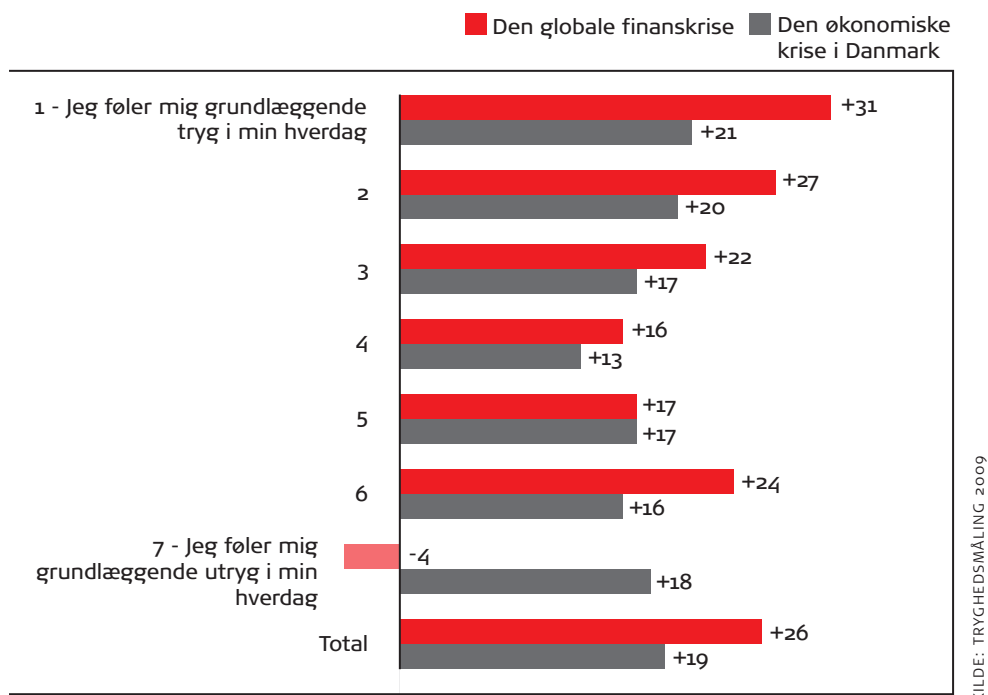
Verdenskrisen har været lettere at få øje på end den hjemlige.

Er det den generelle tryghed, der fik os til at undervurdere krisetegnene og gav os det indtryk, at pressen pustede problemerne op, selvom den rent faktisk gjorde det modsatte? Noget kan faktisk tyde på det. Som det fremgår af figur 2.3, er der en klar og statistisk sikker tendens til, at de mest trygge er mest tilbøjelige til at afvise mediernes budskaber om den økonomiske krise i Danmark som overdrevne. De trygge er ikke dårligere end andre til at få øje på den globale finanskrisen. Det er bare den hjemlige, de ikke mener at registrere.¹² Se figur 2.2.

Trygheden er ikke den vigtigste grund til, at mange fandt, at medierne overdrev krisen. Men det er bemærkelsesværdigt, at trygheden trækker i den retning. Med andre ord kan det måske være en negativ sideeffekt af trygheden, at den sløver opmærksomheden over for farer og sågar fører til en stærkere afvisning af uønskede sandheder. Se figur 2.3.

Men kunne godt have ventet mere alarmerende svar efter et historisk fald i BNP på over 5 pct. i første halvår 2009 sammenlignet med 2008 – og en fortsat forværring i 2. kvartal 2009 på et tidspunkt, hvor andre lande begyndte at få kurverne til at vende den rigtige vej igen. Se figur 2.4.

Figur 2.3 - Tryk forvisning

Danskernes syn på krisens alvor omregnet til index-tal, hvor 100 betyder, at man betragter mediernes kriseomtale som totalt overdrevet, mens minus 100 betyder totalt underdrevet. Der er udregnet et index-tal for hver af de syv grupper, hvor vi tidligere opdelte befolkningen efter deres generelle tryk.

Jo mere tryk du er i almindelighed – jo større er sandsynligheden for, at du undervurderer krisen.

En snert af krisen

Som udviklingen i danskernes forbrugsmønster har vist, blev krisen dog ikke helt ignoreret. Således viste opgørelsen over det private forbrug i første halvår af 2009 et fald på 6.9 pct. på årsbasis, hvilket er et historisk stort fald.¹³

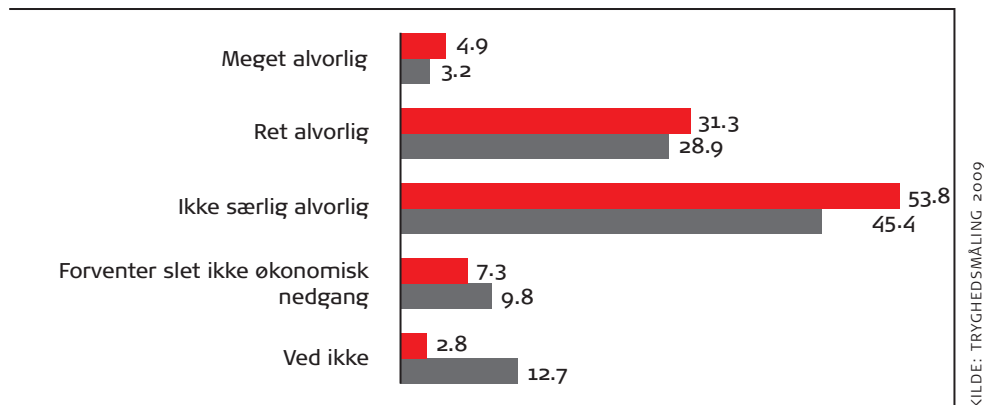
Når det gælder privatøkonomien, melder gennemsnitsdanskeren stort set om status quo i forhold til sommeren 2008. Det dækker over, at 28.2 pct. har oplevet fremgang, men der er altså også 23.3 pct., der melder om tilbagegang. Og ca. halvt så mange – det er hver ottende dansker – regner med, at rutcheturen fortsætter.

Udsigten til større ledighed er en form for utryk, der endnu ikke for alvor har slået rod i gennemsnits-Danmark. Selvom den voksende arbejdsløshed og de kedelige prognoser for ledigheden det næste år er blevet meget omtalt i medierne, kommer den temmelig langt nede på listen over de problemer, borgerne bekymrer sig over. Under de store kriser i forrige århundrede var det velkendt, at lediggang er roden til alt ondt. I dag er kun 46 pct. "bekymrede" og kun 10 pct. "meget bekymrede".¹⁴

Figur 2.4 - Krisens alvor

Tal i pct.

■ Nov. 2008 ■ Juli 2009

Spørgsmål: "Hvor alvorlig bliver nedgangen?"

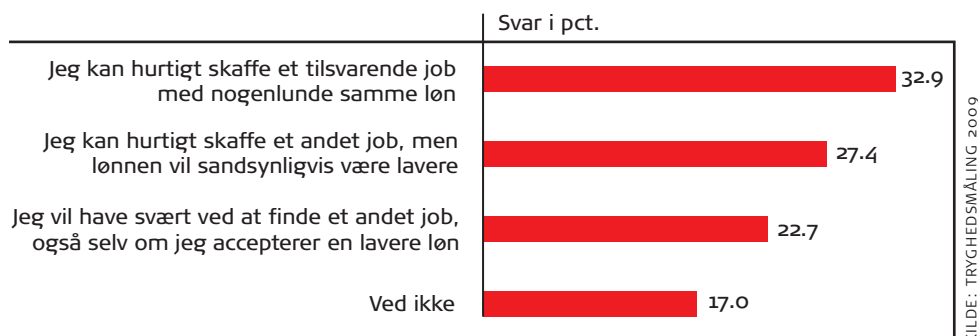
Den værste økonomiske krise i fredstid i måske mere end 150 år betragtes ikke som et særligt alvorligt problem. I en tidligere undersøgelse i november 2008 var det kun 4.9 pct., der betragtede den økonomiske nedgang som meget alvorlig, og i juli 2009 var andelen 3.2 pct. Kun 36.2 pct. ville i november 2008 betegne krisen som "alvorlig", og i juli 2009 er tallet faldet til 32.1 pct. Det kan til dels forklares med, at verdens finansielle system i juli 2009 så ud til at have overlevet, og at industriproduktion og verdenshandel ikke længere faldt lodret. Men det skete dog efter historiske fald, der sendte Danmarks industriproduktion mindst ti år tilbage.

En nærliggende forklaring kunne være, at ledigheden i store dele af landet ikke var slået så hårdt igennem endnu i sommeren 2009, da undersøgelsen blev foretaget – det stod værst til i Jyllands industriområder.

Det bekræftes i nogen grad, når vi ser på, hvor i landet bekymringen er størst: Der synes faktisk at være lidt mindre bekymring i hovedstadsområdet og Århus end i resten af landet, hvor Midtjylland (med undtagelse af Århus) fremstår som de mest bekymrede.

Heller ikke på det individuelle plan har frygten for ledighed for alvor fået tag i os: Danskerne udmærker sig i det hele taget ved – trods liberale afskedigelsesregler – at være mindre bekymrede for at miste deres job end de fleste andre europæere. Det kan måske hænge sammen med, at danskere også har mindre tilbøjelighed til at blive langtidsledige end de fleste andre europæere, bortset fra de øvrige skandinaver. Det kunne så alt sammen forklare, hvorfor arbejdsløsheden ikke er blevet den helt store utryghedsskaber her i landet – ikke endnu, i alt fald.

Figur 2.5 - Hvis krisen rammer

Spørgsmål: "Hvis du mister dit nuværende job, hvilken situation ville du så være i?"

Kun en tredjedel af arbejdsstyrken er helt tryk ved egne chancer på arbejdsmarkedet.

Svært at få job

Borgernes svar på, hvordan det ville gå dem, hvis de skulle blive ramt af ledighed, tegner dog et knapt så optimistisk billede. Se figur 2.5. Kun hver tredje forventer, at de hurtigt ville kunne skaffe et tilsvarende job med nogenlunde samme løn. Kun hver fjerde forventer at kunne skaffe et job, der er nogenlunde lige så interessant. Og blandt de beskæftigede i halvtredserne ser en tredjedel ingen mulighed for at få job, selvom de slækker på kravene til både det ene og det andet.¹⁵

For dem, der ikke regner med at få job, er perspektiverne dystre, fordi deres situation i forvejen ikke er for god: Næsten hver tredje har allerede i dag svært ved at få pengene til at slå til, og mere end 40 pct. har sparet for lidt op til pension.

Ens stilling på arbejdsmarkedet er her afgørende. Utrygheden topper i næsten alle henseender hos de ufaglærte. Det gælder også utrygheden mht. arbejdsløshed, der varierer fra 20 pct. blandt ufaglærte til 14 pct. for højere funktionærer. Når man ser på deres forventninger, hvis de skulle miste deres nuværende job, forstår man hvorfor. Det er kun hver fjerde ufaglærte, der regner med at kunne finde et job til samme løn, og hver tredje anser det for svært at finde job i det hele taget. Det er en meget høj andel, da gruppen jo også omfatter yngre specialarbejdere, der alt andet lige har bedre chancer.

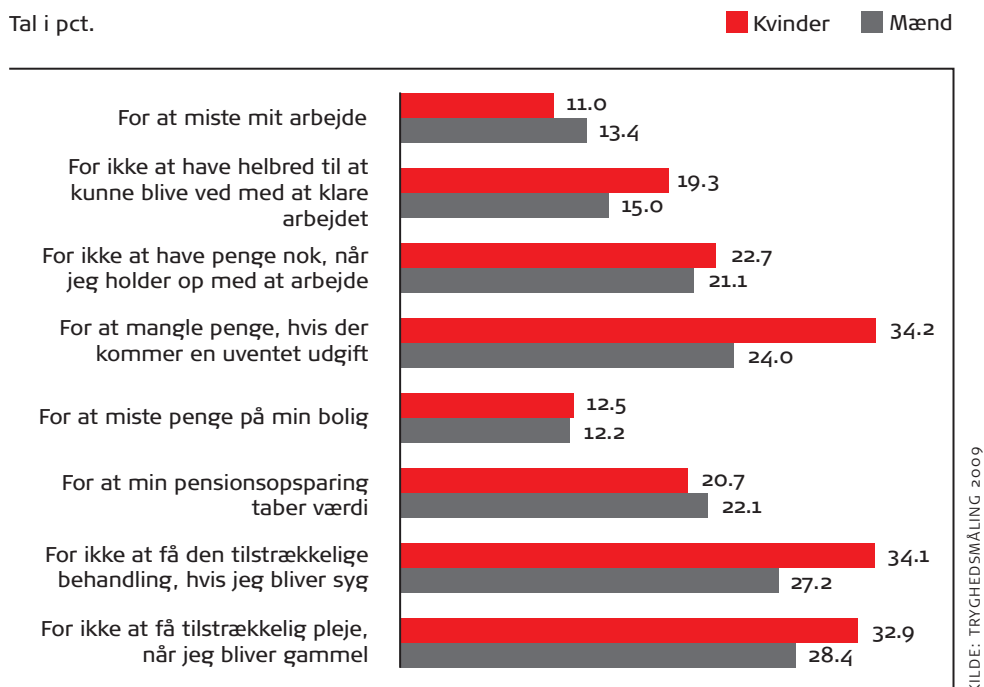
Man kan i øvrigt også blive lidt overrasket over, at forskellen mellem stillingsgrupperne ikke er endnu større. En del højere funktionærer er faktisk utrygge ved udsigten til arbejdsløshed, og har også grund til det: Det danske dagpengesystem har en af de laveste kompensationsgrader i Nord- og Vesteuropa for de højerelønnede grupper,¹⁶ fordi dagpengene stort set ikke længere er relateret til tidligere indkomst. Der er dog ikke mange af de højere funktionærer, der er bange for at komme på dagpenge – kun ca. 15 pct. regner med at have problemer med at finde et job.

Det er normalt de unge, der kommer i klemme, når ledigheden stiger, men det er ikke dem, der er mest urolige for den. Blandt de 25-29-årige er andelen af utrygge kun en ud af ti, mens 15-16 pct. blandt de 40-49-årige er utrygge.

Det er også bemærkelsesværdigt, at mændene er en anelse mere utrygge end kvinderne – 13.4 pct. mod 11.0 pct. Det ser vi ikke så mange andre steder i denne undersøgelse, og det er formentlig især en effekt af, at mænd og kvinder er ansat i forskellige brancher og forskellige typer af stillinger. Her er utrygheden ca. dobbelt så stor blandt privat ansatte (20 pct.) som blandt offentligt ansatte (11 pct.), og kvindernes større jobtryghed skyldes ikke mindst, at en langt større andel af kvinder end mænd er offentligt ansatte. Se figur 2.6.

Det viser sig i øvrigt samtidig, at offentligt ansatte kvinder føler større utryghed for at miste deres arbejde end offentligt ansatte mænd, hvilket formentlig skyldes forskellig placering i stillingsstrukturen. Inden for den private sektor er det modsat, og her ligger forklaringen nok i brancheforskelle: Mændene er i særlig høj grad ansat i industri, byggeri og anlæg samt transport, der hører til de mest udsatte erhverv.¹⁸

Figur 2.6 - Kvinder i klemme

Kvinderne føler sig næsten ikke mere utrygge end mænd for at have penge nok, når de holder op med at arbejde. Forklaringen er dog temmelig enkel: Andelen af utrygge er præcis den samme for begge køn blandt gifte/samlevende, mens kønsforskellen er koncentreret hos singler og tidligere gifte. Her føler 23.4 pct. af kvinderne sig utrygge, mod 17.7 pct. af mændene – en forskel, der i øvrigt går igen hos alle aldersgrupper.

Utrygge kvinder

I kapitel 1 viste vi, at det navnlig er kvinderne, der er blevet mere generelt utrygge i de senere år. Selvom kriminalitet og vold er vigtigere årsager, spiller økonomi også en stor rolle.

På næsten alle områder har kvinder en noget større, objektiv risiko end mænd for at komme ud for begivenheder, der kan give anledning til økonomisk og social utryghed. Noget skyldes systematisk kønsdiskrimination, som f.eks. på pensionsområdet.¹⁷ Arbejdsløshed er som nævnt en undtagelse for øjeblikket, men på en række områder føler kvinder sig også så meget mere utrygge end mændene, at det ikke bare forsvinder i den store gennemsnitsberegning. Det ses i figur 2.6.

Utrygheden over ikke at have helbred til at kunne fortsætte arbejdet er en del større blandt kvinder end mænd (19.3 pct. mod 15.0 pct.).

Den største kønsforskel finder man på spørgsmålet om at mangle penge, hvis der kommer en uventet udgift. Det bekymrer hele 34 pct. af kvinderne mod kun 24 pct. af mændene. Kønsforskellen er størst blandt ugifte, men går igen både hos gifte og ugifte, dog stærkest blandt de yngre.

Boliger i jordskælvszonen?

Boligejerne er ikke en gruppe, der er hævet over økonomisk utryghed, selv om ejendomsværdistigninger i 2004-2006 næsten kunne få det til at se sådan ud. Udviklingen fra 2004-2006 er ved at blive delvist neutraliseret og vil næppe nogensinde gentage sig. Fortsætter nedturen på boligmarkedet – f.eks. forårsaget af stigende renter på længere sigt – kan der ventes en del turbulens.

Vi skal heller ikke glemme, at realkreditsystemets stabiliserende indflydelse i en vis grad er afviklet pga. introduktionen af flexlån og afdragsfrie lån. Selv midaldrende boligejere, der tidligere repræsenterede en økonomisk stabilitet, kan opdage, at de bor i en ustabil zone.

Det er dog for de fleste foreløbig bare torden i det fjerne. Men utrygheden er nogle steder begyndt at melde sig. Se figur 2.7.

Analysere man tallene nøjere, ser man, at det navnlig er de unge – og nye – boligejere, der frygter at miste penge på den bolig, de har købt, da markedet var i top. Især når de unge bor i og omkring de større byer.

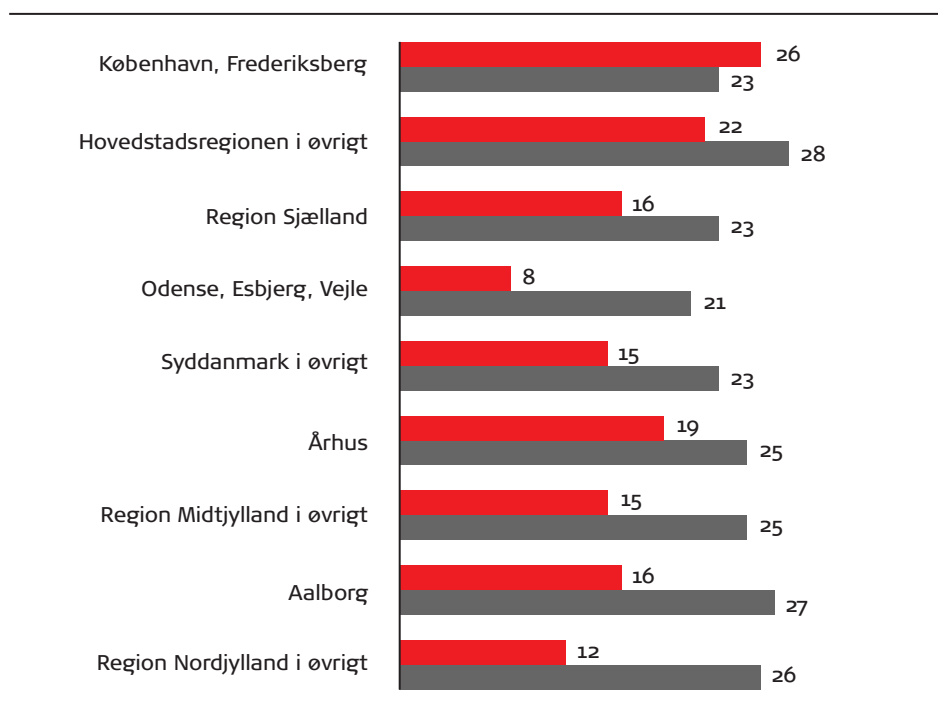
Det er dog først, når insolvensen truer, at husejernes problemer påvirker trygheden alvorligt.

Også når det gælder frygten for at miste penge på boligen, er de sociale forskelle i grunden overraskende små: De, der (formentlig) har mest at miste, er ikke voldsomt meget mere utrygge end dem, der (formentlig) har mindre udsigt til tab – f.eks. er forskellen mellem ufaglærte og højere funktionærer ikke stor.

De to grupper har dog en forskellig geografisk fordeling, og da der er langt højere andel af ejerboliger i det vestlige Danmark end f.eks. i København, har klasseforskellene i boligform traditionelt været temmelig små. Se **figur 2.8** på næste side.

Figur 2.7 - Utrygge boligejere

Andel utrygge i pct. ■ Utryghed vedr. tab på bolig ■ Utryghed vedr. tab på pension

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

Spørgsmål: "Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer... for at miste penge på min bolig". Kun boligejere/andelsboligejere indgår.

Ikke overraskende er det i København og Frederiksberg, Hovedstadsregionen og Århus, frygten for at miste penge på boligen er størst. Det er også her, at priserne har været mest oppustede – og hvor faldet har været størst. For københavnske ejerlejligheder nærmer faldet sig 40 pct., og i nogle villakvarterer nord for København har prisfaldet været noget lignende. Århus har haft næsten samme optur, men en lidt mildere nedtur.

Den ulige tryghed

Helbredsmæssig utryghed bliver stadig mere socialt betinget.¹⁹ 27 pct. af de ufaglærte er utrygge for, om de vil have helbred til at kunne blive ved med at klare arbejdet. Blandt højere funktionærer er tallet kun 13 pct., og det skyldes ikke, at de gennemgående er yngre, eller at en større andel er mænd. Se **figur 2.9**.

Økonomisk utryghed i form af frygt for ikke at kunne klare en uventet udgift er også forblevet socialt bestemt. Se **figur 2.9**. Der er et enormt spring fra 33 pct. utrygge blandt ufaglærte arbejdere til 15 pct. blandt højere funktionærer. Og når der trods alt er en del økonomisk utrygge blandt de højere funktionærer, skyldes det ikke mindst, at en del af dem er ret unge og ikke så økonomisk velkonsoliderede.

De selvstændige er lige så utrygge ved uventede udgifter som ufaglærte arbejdere. Forklaringen behøver ikke at være, at de selvstændige er pressede under lavkonjunktoren, eller at der (ikke at forglemme) findes mange selvstændige med ganske beskedne økonomiske vilkår – den typiske grønthandler har aldrig levet i overflod. En forklaring kan også være, at en ”uventet udgift” for en selvstændig kan betyde noget andet, fordi det også kan referere til en uventet udgift i driften af virksomheden.

Selvom det danske pensionssystem – især hvis man kigger nogle år frem – er et af de mest omfordelende i Europa, findes der alligevel en betydelig ulighed, når det gælder den økonomiske tryghed ved at blive gammel i Danmark. Denne utryghed opleves i øvrigt ikke kun blandt ufaglærte arbejdere, men også blandt selvstændige. I begge grupper er der ca. 30 pct., der frygter ikke at have penge nok.

Figur 2.8 - Stilling og utryghed

	U-faglærte	Faglærte	Lavere funkt.	Højere funkt.	Selvstændige
For at miste mit arbejde	20	16	17	14	15
For ikke at have helbred til at kunne blive ved med at klare arbejdet	27	19	17	13	17
For ikke at have penge nok, når jeg holder op med at arbejde	30	23	25	20	30
For at mangle penge, hvis der kommer en uventet udgift	33	19	24	15	31
For at miste penge på min bolig	13	11	11	16	22
For at min pensionsopsparing taber værdi	22	24	27	29	28

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

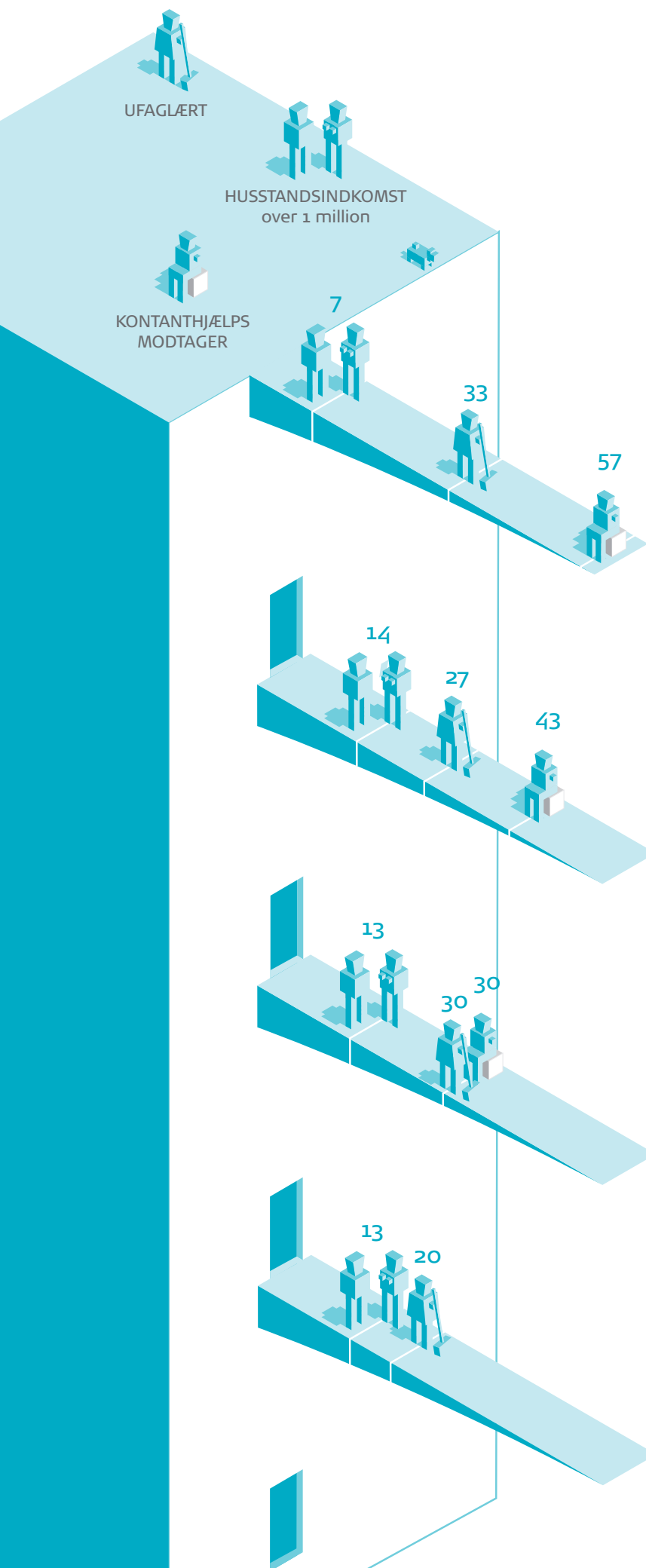
”For tiden ikke relevant for mig” indgår som ”ikke utryg”. Kun gifte/samlevende. ”For tiden ikke relevant for mig” indgår som ”ikke utryg”. Spørgsmål: ”Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer.”

Som beskrevet i det tidligere afsnit er den økonomiske utryghed også kønsbestemt. Det er delvist derfor at de lavere funktionærer (med forholdsvis mange kvinder) har højere utryghed her end faglærte arbejdere (der tæller flere mænd). Men uligheden er først og fremmest social.

Figur 2.9

TRYGHED OG TRYKKETHED

Langt de fleste ufaglærte er hverken utrygge ved udsigten til ledighed, sygdom eller pengemangel, men andelen af utrygge er ca. to til fire gange så høj som blandt danskere med en husstandsindkomst på en million eller mere. Også når det f.eks. gælder risikoen for at kunne fastholde jobbet i forbindelse med sygdom.

Spørgsmål:
Angiv, hvor utryk du for tiden er for
nedenstående problemer

- For at mangle penge, hvis der kommer en uventet udgift
- For ikke at have helbred til at kunne klare arbejdet
- For ikke at have penge nok, når jeg holder op med at arbejde
- For at miste mit arbejde

Blandt højere funktionærer er tallet 20 pct., hvilket egentlig heller ikke er så markant, som man kunne have forventet. Når det gælder frygten for at tabe penge på pensionsopsparingen, er de sociale forskelle endnu mindre. Ufaglærte og faglærte arbejdere er en anelse mindre bekymrede, men forskellen mellem ufaglærte og højere funktionærer er kun 7 procentpoint (fra 22 pct. til 29 pct.).

Et lidt skarpere billede får man i øvrigt ved at se på indkomster i stedet for stilling. Gruppen med husstandsindkomster på over en million kr. er ikke overraskende langt mindre nervøse ved udsigten til uventede regninger end gruppen med en husstandsindkomst på under 400.000 kr. – 39 pct. mod 7 pct. Der er også kun ca. halvt så mange i de øverste indkomstlag, der frygter at måtte opgive arbejdet af helbredsgrunde og at blive fattige i alderdommen, end man ser hos familier med mindre end 400.000 kr. om året. Intet under, for ud over de dårligst aflagte ufaglærte og selvstændige, er det også her, at vi finder borgere med en svag tilknytning til arbejdsmarkedet, blandt andet af helbredsgrunde.

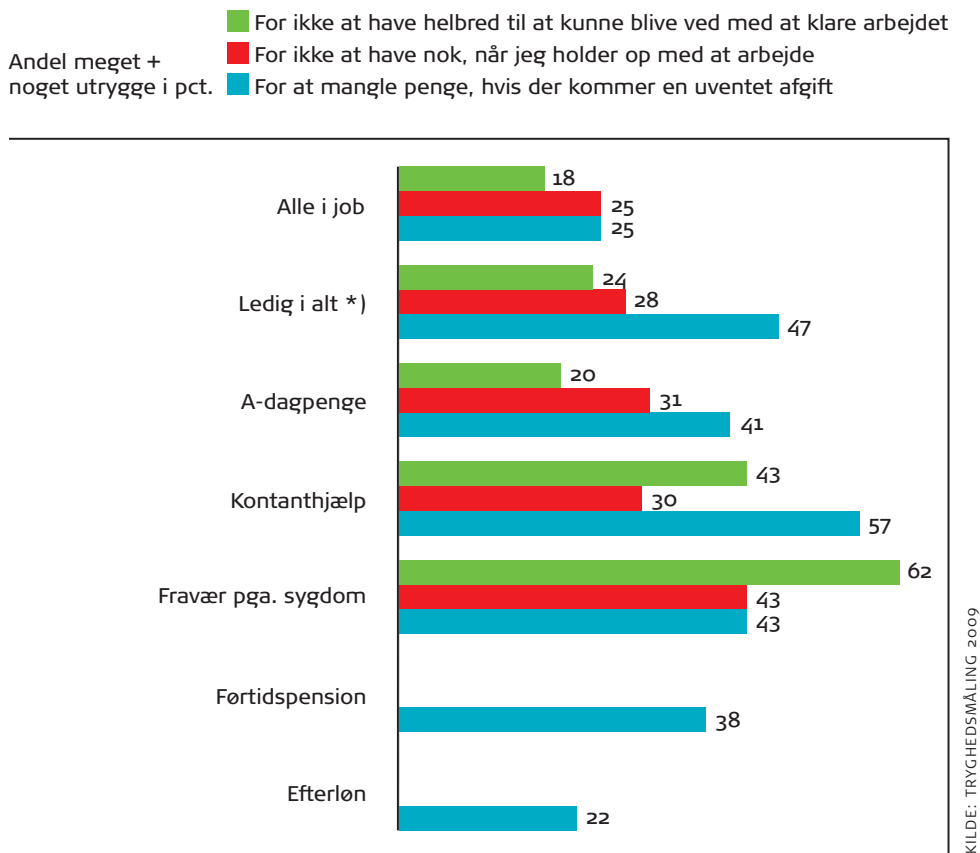
Grupperne uden for arbejdsmarkedet

Ulighederne bliver endnu tydeligere, når man ser på grupperne uden for arbejdsmarkedet (jf. figur 2.10). Især hvis man ser bort fra efterlønnerne, der ikke adskiller sig meget fra gennemsnittet.²⁰

En nærmere analyse viser ikke overraskende, at de kontante lommemesmerter er værst hos kontanthjælpsmodtagerne, hvor hele 57 pct. er utrygge ved at mangle penge til uventede udgifter – mod ”kun” 41 pct. blandt dagpengemodtagere. Selvom tendensen var ventet, er udslagene dog meget store. Der er også en markant forskel, når det gælder usikkerheden om helbredet. Det er måske overraskende, fordi man netop har lagt dagpengemodtagere og kontanthjælpsmodtagere sammen i jobcentre ud fra den begrundelse, at der ikke var nogen større principiel forskel mellem de to kategorier af ledige. Men det er der faktisk. Utrygheden vedrørende helbredet er ikke større blandt dagpengemodtagere end blandt beskæftigede, men mere end dobbelt så mange (43 pct.) af kontanthjælpsmodtagerne er utrygge ved, om de har helbred til at blive ved med at klare arbejdet.

Ikke overraskende er dette også en bekymring hos de sygemeldte, hvor hele 62 pct. er bekymrede for, om helbredet vil tillade dem at fortsætte med at arbejde. Denne gruppe er også utrygge ved, om de i givet fald vil have penge nok, hvis de bliver nødt til at forlade arbejdsmarkedet (43 pct. mod 25 pct. blandt beskæftigede). Og de har lige så stor utryghed ved uventede udgifter som de ledige på dagpenge. Alt i alt er de sygemeldte en gruppe, hvor den økonomiske og sociale utryghed i dag er temmelig stor.

Figur 2.10 - På kanten af arbejdsmarkedet

*) Inkluderer mange ledige, der hverken modtager dagpenge eller kontanthjælp og således ikke er registrerede ledige iflg. de officielle statistiske opgørelser. Til den internationalt sammenlignelige statistik medregnes også som her arbejdssøgende uden dagpenge/kontanthjælp. De internationalt sammenlignelige tal for ledigheden i Danmark er i dag næsten dobbelt så høje som den officielle ledighed til rent nationalt brug (for 15 år siden var den officielle ledighed derimod den højeste).

Spørgsmål: "Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer."

Der er slående forskelle på de beskæftigede og de ledige, hvis man betragter grupperne under ét. En tredjedel flere blandt de arbejdsløse end blandt de beskæftigede er utrygge ved ikke at have helbred til at kunne fortsætte med at arbejde. Og hele 46 pct. er utrygge ved at mangle penge til at klare en uventet udgift. Det er næsten dobbelt så mange som hos de beskæftigede. Derimod er utrygheden ved at mangle penge i forbindelse med tilbagetrækning ikke meget højere end blandt beskæftigede.

Førtidspensionister er en meget heterogen gruppe med vidt forskellig baggrunde. Men også blandt førtidspensionister findes der en udbredt økonomisk utryghed. 38 pct. er utrygge ved uforudsete udgifter – næsten lige så mange som hos de ledige og markant flere end blandt beskæftigede.

Når man ser bort fra efterlønsmodtagerne og de sygemeldte, er utrygheden ved formuetab på bolig og pension dog ikke større blandt grupperne uden for arbejds-

markedet end blandt beskæftigede, snarere tværtimod. Det kan måske også i mange tilfælde skyldes, at de ikke har noget at miste. Det gælder bl.a. på pensionsområdet, hvor indbetalingen til pension forsvinder eller reduceres for dem, der forlader arbejdsmarkedet på grund af ledighed, sygdom mv. Alle grupper uden for arbejdsmarkedet har en noget større utryghed over for, om der nu er penge nok, når man trækker sig tilbage.

Velfærdsutryghed

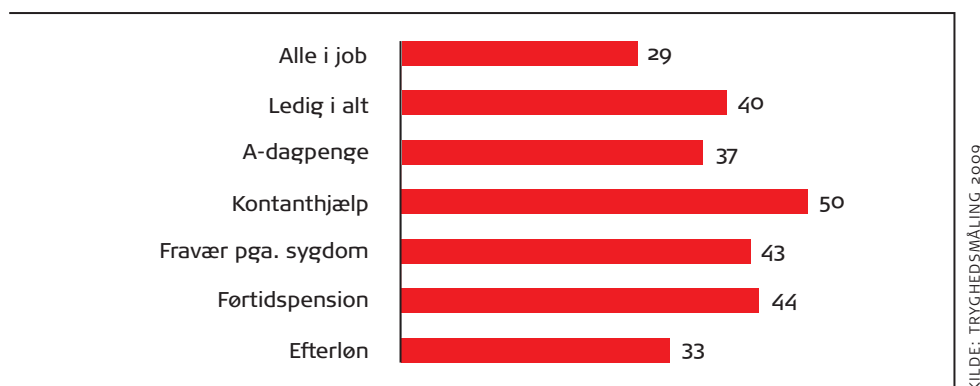
Overraskende nok er de arbejdsløse også mere bekymrede end de beskæftigede mht. at kunne få den tilstrækkelige behandling, hvis de skulle blive syge. Se figur 2.11. Det kan forekomme irrationelt i betragtning af, at Danmark har et universelt sundhedsvæsen med samme ret for alle. Men det kan måske være en begyndende effekt af den øgede udbredelse af sundhedsforsikringer – og af den højt politiserede debat om dem. Det er karakteristisk, at vi på dette felt finder en større utryghed blandt samtlige grupper uden for arbejdsmarkedet (bortset fra uddannelsessøgende, som vi ikke har medtaget her).

Det kan godt være, at der både nu og fremover rent faktisk er lige så gode behandlingstilbud til folk, der ikke har en sygeforsikring, men det behøver ikke udelukke, at der kan brede sig en utryghed i befolkningen. I hvert fald kan vi konstatere, at der generelt er en temmelig høj utryghed på dette punkt, og at den er særlig høj blandt grupperne uden for arbejdsmarkedet. Begge dele er faktisk temmelig bemærkelsesværdige, ikke mindst set i lyset af de senere års stærkt stigende sundhedsudgifter.

Figur 2.11 - Velfærdsutryghed

Andel meget + noget utrygge i pct.

■ For ikke at få den tilstrækkelige behandling, hvis jeg bliver syg

Spørgsmål: "Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer."

Navnlig kontanthjælpsmodtagerne er blevet usikre på det offentlige sundhedsvæsen.

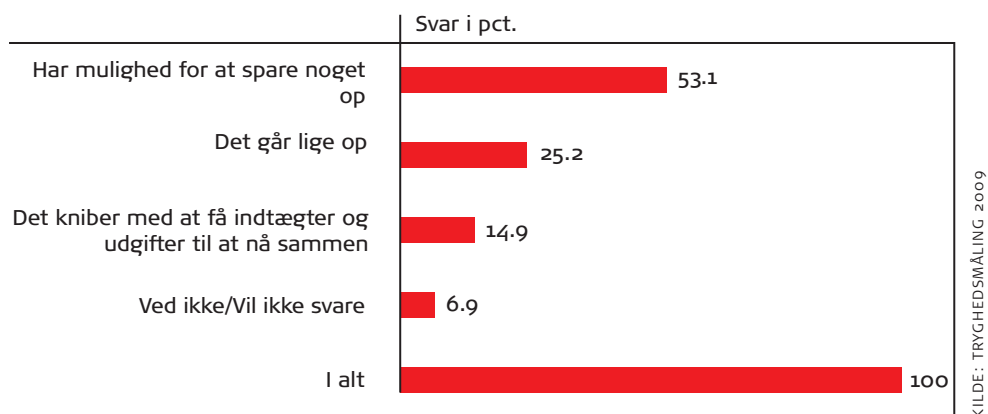
Det har tydeligvis ikke fjernet utrygheden, og det er så vidt vides første gang, at der kan konstateres en stærk opdeling i denne utryghed knyttet til beskæftigelsen. Vi har ingen specifikke spørgsmål om sygeforsikring i undersøgelsen, men tolkningen støttes i øvrigt af, at der netop på dette punkt også kan konstateres en forskel mellem offentligt og privat ansatte i undersøgelsen. Langt færre offentligt end privat ansatte har en privat sygeforsikring, og det kan være en forklaring på, at de føler sig mindre sikre på fremtidens sygdomspleje.

Alt i alt kan man konstatere, at store dele af dagpengemodtagerne og førtidspensionisterne lever en utryg tilværelse. For dem, der lever af kontanthjælp og sygedagpenge, er utryghed på flere vigtige livsområder snarere reglen end undtagelsen i 2009. Det betyder også, at de er ret utilfredse med tilværelsen i almindelighed. Analyserne påviser en sammenhæng, der er lige så trist, som den er tydelig. Vi går tættere på dette i sidste afsnit. Se fig. 2.11.

De mest utrygge

I det følgende skal vi se grundigere på, hvad undersøgelsen kan fortælle om dem, der er utrygge af økonomiske grunde. De udgør – afhængig af, hvordan man afgrænser dem – mellem hver sjette og hver tredje voksne borger.²¹

Figur 2.12 - I bekneb...

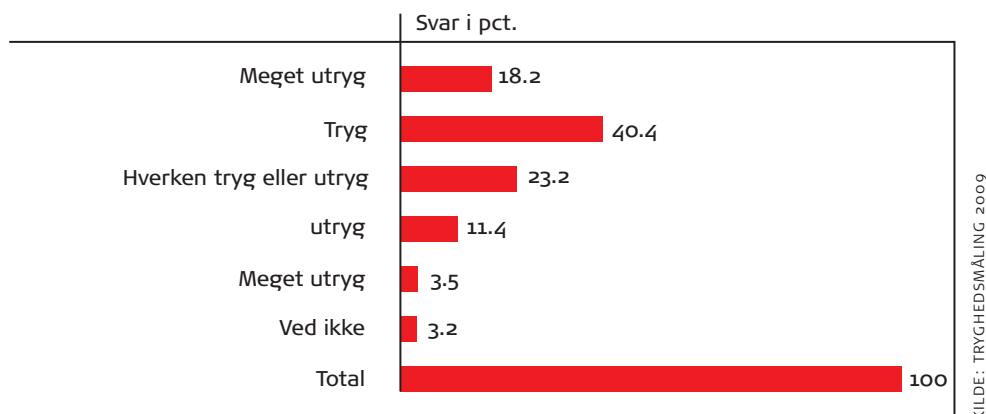

Spørgsmål: "Hvordan står det til med familiens indtægter og udgifter? Har du mulighed for at spare noget op, eller kan det knibe med at få indtægter og udgifter til at nå sammen?"

Næsten hver sjette dansker må vende 50-øre.

Spurgt på denne måde er det altså kun 15 pct., der oplever økonomisk smalhans, hvor det er svært at få indtægter og udgifter til at balancere. Nøjagtig samme resultat giver følgende spørgsmål. Se figur 2.12.

Figur 2.13 - ...eller lettere utryg...

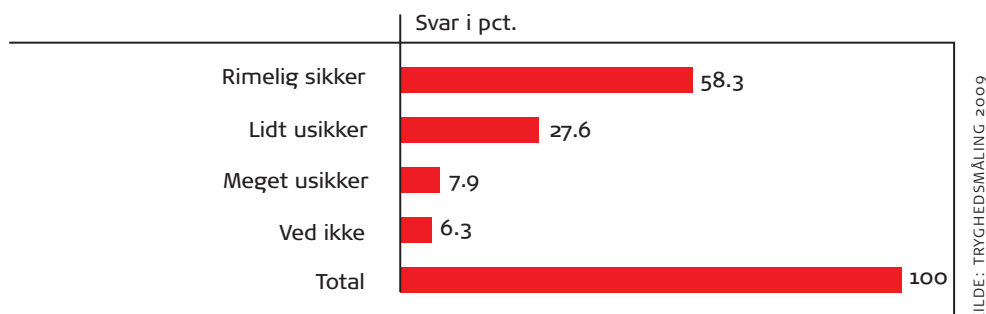
Spørgsmål: "Hvor tryk eller utryk vil du overordnet set betragte den nuværende økonomiske situation i din husstand?"

En tredjedel vil ikke kalde sig trykke i økonomisk forstand.

Når man spørger direkte, tilkendegiver 14.9 pct., at de føler sig utrykke ved deres økonomiske situation, men der er også en pæn gruppe – på 26.4 pct. – der hverken er rigtig trykke eller det modsatte. Men måske er de mest det sidste. Se figur 2.13.

Kategorien "lidt usikker" er god til at opfange den utryk, som folk ikke er så glade for at indrømme. Her kommer vi i alt op på 35.5 pct., der tilkendegiver en vis usikkerhed. Det skyldes nok, at vi nødig erklærer vores utryk på dette punkt. Normen er, at man i den slags situationer, skal klare sig selv. Se figur 2.14.

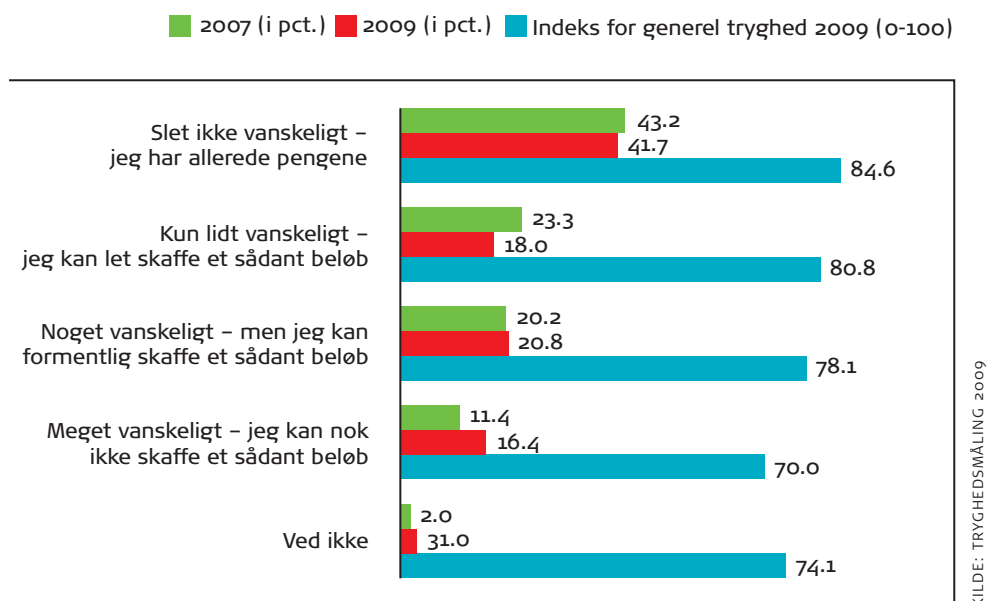
Figur 2.14 - ...hvis vi ser lidt frem

Spørgsmål: "Hvis vi kigger tre til fem år fremad, vil du så sige, at du føler dig meget sikker med hensyn til din økonomiske situation, rimelig sikker, lidt usikker, eller føler du dig meget usikker på din økonomiske situation?"

Knap seks ud af ti erklærer sig rimeligt sikre på økonomien på mellemlangt sigt.

Figur 2.15 - Uventede udgifter. 2007 og 2009

Spørgsmål: "Hvis du pludselig fik en uventet udgift på 8.000 kr., som skal betales inden for 14 dage, hvor vanskelig ville din situation så være?".

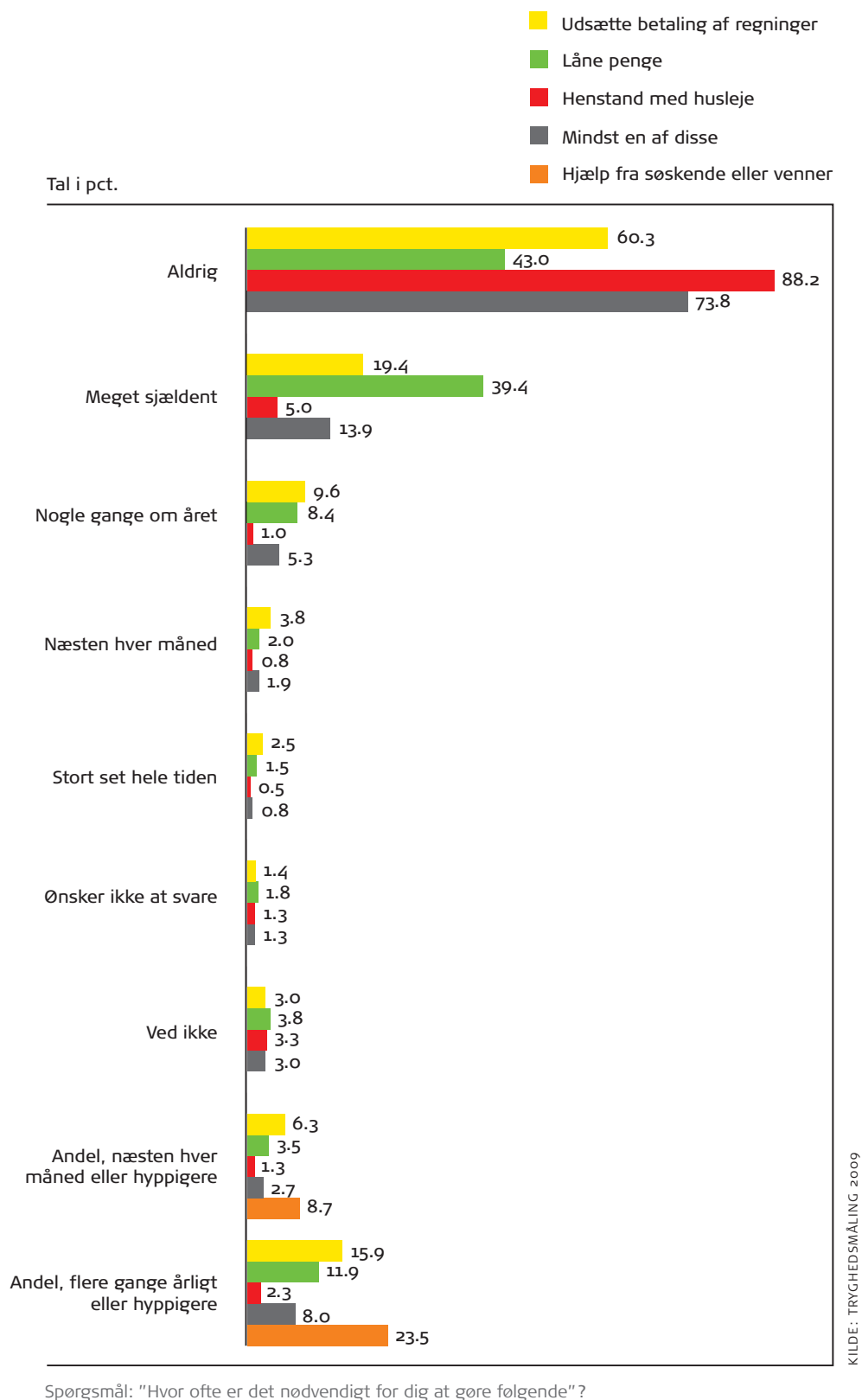
En tredjedel flere har mere end svært ved at skaffe penge til en stor regning – og deres tryghed i al almindelighed (tryghedsscore) er meget ringe.

En tilsvarende andel – 37.2 pct. – siger, at de ville have problemer med at klare en uventet udgift på 8.000 kr., der skal betales inden 14 dage. Det vil 16.4 pct. have meget vanskeligt ved. At 37 pct. har svært ved at klare en uventet udgift på 8.000 kr. er en tydelig stigning, sammenlignet med 2007, hvor 32 pct. svarede det samme. Se figur 2.15.

Af figuren 2.16 ser vi sandsynligvis en af krisens følger for nogle af de dårligst stillede. Værre er man dog stillet, hvis man ikke kan få enderne til at nå sammen og bliver nødt til at udskyde betalingen af regninger mv. Vi ser her bort fra overtræk på bankkontoen, der for manges vedkommende ikke afspejler økonomisk pres.

Ca. en fjerdedel af danskerne må nogle gange om året ty til noget af ovenstående for at klare dagen og vejen, og 9 pct. må gøre mindst én af delene næsten hver måned. Ca. hver femte har prøvet at bede om hjælp fra søskende eller venner. Tallene har ikke ændret sig nævneværdigt siden 2007.

Figur 2.16 - Hårdt økonomisk pres 2009

Næsten hver fjerde dansker må ty til økonomiske nødløsninger flere gange årligt.

Og hvordan opleves det så? Man kan f.eks. føle sig mindreværdig, fordi man selv eller f.eks. ens børn ikke har råd til at være sammen med andre på lige fod. Det er en af årsagerne til, at pengemangel kan give strid i familien – når kribben er tom...

Søvnbesvær er et af de typiske symptomer på stress. Økonomiske problemer kan også få én til at overveje at flytte – eller at udskyde vigtige reparationer, runde fødselsdage og holde ferie hjemme. Vi har ikke tal på, hvordan knapheden opleves i alle detaljer, men vi kan godt give et billede af, hvor mange der oplever de mere barske symptomer. Spørgsmålene går tæt på – og for nogle svarpersoner nok for tæt: En hel del ønsker ikke at svare – det oplever vi ellers ikke i denne undersøgelse.

Som man ser, er det igen ca. 15 procent, der medgiver, at deres økonomiske problemer har bragt dem i forlegenhed mere end en enkelt gang i løbet af det sidste halve år. Der er flere, som af og til ligger vågne om natten på grund af pengesorger, og næsten hver fjerde har haft konflikter i familien over pengesager inden for det sidste halve år. **Figur 2.17.**

Figur 2.17 - Når det strammer til

	Problemer med at sove	Konflikter med familiemedl.	Følt skam	Overvejet at flytte eller lign.
Mere end et par gange	6.3	4.4	6.2	5.5
Et par gange	10.2	8.4	8.7	6.7
En gang	6.3	6.6	4.4	5.0
Ikke inden for det seneste halve år	68.2	71.0	70.5	71.8
Ønsker ikke at svare	2.2	2.7	3.0	3.0
Ved ikke	6.9	7.0	7.3	8.1
Total	100.0	100.0	100.0	100.0

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

Spørgsmål: "Har du inden for de seneste 6 måneder..."

Syv ud af ti danskere har ikke oplevet skam, søvnbesvær eller konflikter i familien på grund af økonomiske problemer i det seneste halve år.

Noter

- ¹ Ifølge forårets prognose fra OECD (2009) bliver 1951-bundrekorden på minus 3,5 pct. slået, så kun 1932 kan matche faldet i 2009. Da 1932 var det eneste år i 1930'erne med negativ økonomisk vækst, ser den samlede tilbagegang for 2008-2009 i skrivende stund ud til at blive værre end 1930'erne – om end på et ganske andet velstandsniveau. De seneste tal fra Danmarks Statistik (30.9.2009 – Nyt fra Danmarks Statistik nr. 432, 2009) tyder på den største nedgang i BNP i fredstid siden 1856-57 – og muligvis den værste siden statsbankerotten i 1813.
- ² I Nationalbankens 3. kvartalsoversigt (2009:33) er forventningen, at BNP på årsbasis falder 3,2 pct. i 2009 efter et forudgående fald i 2008 på 1,1 pct. Regeringens forventning i den Økonomiske Redegørelse fra august er, at BNP falder med 3,0 pct. i 2009 (Finansministeriet, 2009:8). Selv de nedjusterede skøn er dog mere optimistiske end OECD's og IMF's tidligere på året. De foreløbige tal for nationalregnskabet for 2. kvartal 2009 (Nyt fra Danmarks Statistik nr. 432, 2009) tyder på, at OECD og IMF hele tiden har haft ret i deres pessimisme på Danmarks vegne. Opgørelsen viser et fald i BNP på 2,6 pct. fra 1. til 2. kvartal 2009. Sammenlignet med den tilsvarende periode i 2008 er BNP i 2. kvartal faldet med 7,2 pct. – for 1. halvår under ét er faldet på 5,3 pct. Med mindre der er fejl i tallene fra Danmarks Statistik, er krisen således medio 2009 værre i Danmark end i andre EU-lande, bortset fra Irland, Estland, Letland og Litauen. I disse lande kommer den dybe krise tilmed oven på en forudgående høj vækst, mens den økonomiske vækst i Danmark var i bund allerede de sidste to år før finanskrisen (Goul Andersen: Indblik Nu, 2009). Til gengæld betød renoverings puljen i praksis (pga. ventetiden på godkendelser), at arbejdet typisk blev udsat fra foråret til efteråret, hvilket måske kan forklare lidt af den dramatiske tilbagegang i Danmark i andet kvartal, hvor mange andre lande ellers oplevede en vending til et lille plus.
- ³ Finansministeriet: Økonomisk redegørelse august 2009 (2009:9)
- ⁴ Se Ugebrevet Mandag Morgen nr. 44 2008 (15. december).
- ⁵ Ordvalget var det samme, som den amerikanske præsident George W. Bush brugte dagen før investeringsbanken Lehman Brother's krak, der udløste den globale finanskris.
- ⁶ Ifølge en undersøgelse foretaget af analyseinstituttet Interresearch i juni 2009 forventede 49 pct., at dansk økonomi ville klare sig bedre igennem den internationale krise end resten af Europa. 33 pct. forventede, at Danmark hverken ville klare sig bedre eller dårligere. Mens kun 1 pct. forventede, at Danmark ville klare sig dårligere. Den blev gennemført for den tværfaglige A-kasse STA. De adspurgte blev stillet spørgsmålet: "Hvordan forventer du, at Danmark klarer sig gennem den internationale krise sammenlignet med resten af Europa?"
- ⁷ Dette afsnit trækker på analysen, Jørgen Goul Andersen (2009). "Dansk økonomi på katastrofekurs" i Indblik Nu, 4. marts 2009.
- ⁸ Finansministeriets Økonomisk Redegørelse og Budgetoversigt, diverse numre.
- ⁹ Nationalbanken omtalte kun underskuddet for den samlede offentlige sektor, der normalt er nogle mia. kr. mindre end statens underskud (opgjort ved den såkaldte DAU-saldo).
- ¹⁰ Det er dog velkendt, at dansk økonomi er blandt de mest følsomme over for ændringer i boligpriserne pga. det smidige realkreditmarked og den lette adgang til tillægslån.
- ¹¹ www.statistikbanken.dk (industriens produktion og ordreindgang), samt Nyt fra Danmarks Statistik, nr. 360, 361, 398, 399 – alle 2009.
- ¹² Det kan tilføjes, at det netop er trygheden, der har denne effekt. Der er ingen sammenhæng mellem danskernes tilfredshed med tilværelsen i øvrigt og deres tilbøjelighed til at undervurdere krisen.
- ¹³ Nyt fra Danmarks Statistik nr. 304, 432 – 2009.
- ¹⁴ Det svarer i øvrigt helt til resultatet af vælgerundersøgelser, hvor der er spurgt om vælgernes politiske dagsorden – de(t) vigtigste problem(er). Her kommer arbejdsløsheden fortsat ret langt nede på listen. Se bilag 1.

- ¹⁵ Der er dog mange "ved ikke"-svar, navnlig på det sidste – hvilket afspejler, at der trods masseledigheden i 1980'erne og 1990'erne er mange, der aldrig har oplevet arbejdsløshed (i 1980'erne og 1990'erne var det godt halvdelen af arbejdsstyrken, der aldrig havde prøvet at være arbejdsløse).
- ¹⁶ Det gælder også nettokompensationsgraden. Hans Hansen (2003) har sammenlignet en række lande, hvor Danmark kommer på en sidsteplads blandt de lande, vi normalt sammenligner os med, når det gælder personer med 1½-2 gange indkomsten for en gennemsnitlig produktionsarbejder (APW), som indtil for nylig var OECD's faste referencepunkt.
- ¹⁷ Når det gælder rent private pensioner, finder man store kønsforskelle i indbetalinger, hvilket især skyldes incitamentsstrukturen (flere mænd end kvinder betaler topskat). Når det gælder arbejdsmarkedspensioner, skyldes det, at pensionskassernes kønssammensætning er forskellig. Kvinder er "dårlige" risici, fordi de i højere grad risikerer at leve længe, og der er ingen risikoudligning mellem pensionskasser, der overvejende består af mænd, og pensionskasser, der navnlig har kvindelige medlemmer. Hvor kvinderne udgør flertallet, skal pengene "strække" flere år, hvorfor den årlige pension bliver mindre. Problemet rammer navnlig mellemindkomsterne. For lavtlønnede kvinder udlignes problemet af den i international sammenligning yderst kvindevenlige folkepension.
- ¹⁸ Man kunne forvente, at utrygheden ved, om helbredet kunne blive ved med at holde til arbejdet, ville stige med alderen. Men her er aldersforskellene egentlig påfaldende små, og de topper blandt 40-49-årige. Man kunne også forvente, at utrygheden ved, om man har penge nok efter at være holdt op med at arbejde, ville stige med alderen, men det er kun delvist tilfældet, og forskellene er små. Derimod er der en klar aldersprofil på trygheden ved at have penge nok til at klare en uventet udgift. Utrygheden aftager med alderen, og den er klart mindre, når man har rundet de 50 år.
- ¹⁹ I runde tal har en ufaglært arbejder på 30 år i gennemsnit kun 30 år tilbage med god funktionsevne – det passer med efterlønssalderen – mod godt 42 år i snit for personer med kort, mellemlang eller lang videregående uddannelse, jf. Henrik Brønnum-Hansen & Mikkel Baadsgaard (2008): "Increase in social inequality in health expectancy in Denmark", *Scandinavian Journal of Public Health*, vol. 36 (1) 2008, pp. 44-51. Det er i øvrigt en overraskende omfattende liste af sygdomme, som er langt mere almindelige blandt lavtuddannede end blandt højtuddannede. Følgende sygdomme optræder mindst dobbelt så hyppigt: Astma, kronisk angst og depression, kronisk bronkitis, diabetes, knogle skørhed, slidgigt, inkontinens og hjerte-karsygdomme. Ser man på, hvad der virkelig koster mange gode år for ufaglærte, er der fem fysiske og fem psykiske sygdomme, der vejer særlig tungt: De fem fysiske sygdomme er rygerlunger (KOL), hjerteforkalkning (iskæmisk hjertesygdom), slagtilfælde, lungekræft og diabetes. Fem psykiske diagnoser trækker lige så skævt: Depression, alkoholmisbrug, stofmisbrug, skizofreni og demens inklusive Alzheimer, jf. Finn Diderichsen, Maria Harbroe og Else Nygaard: "At prioritere ulighed i sundhed – analysestrategi og resultater for Københavns Kommune", Institut for Folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet 2006 samt Sundheds- og sygeligheds-databasen, Statens Institut for Folkesundhed.
- ²⁰ Efterlønsmodtagerne har dog gennemsnitligt temmelig små indkomster, også sammenlignet med dagpengemodtagere, og så har de nogle former for utryghed vedrørende pension, behandling og pleje, som først og fremmest er aldersbetingede og ikke skyldes deres beskæftigelsesmæssige status. Tidligere undersøgelser (Goul Andersen et al., 2003) har vist en lidt større følsomhed over for uventede udgifter, men det går ikke igen i undersøgelsen her.
- ²¹ Danmark har ikke nogen officiel fattigdomsgrænse. Ifølge Europarådets definition er man fattig, når ens disponible indkomst er under 60 pct. af medianindkomsten, hvilket betyder at 11 pct. af befolkningen i Danmark er fattige. Eurostat udregner efter beslægtede principper en fattigdomsrisiko for de europæiske lande, og her ligger Danmark pænt på 12 pct. i 2007, hvilket dog er lidt højere end i de øvrige nordiske lande, Holland og Tjekkiet. I beregningerne er der justeret for husstandsstørrelse.

Kapitel 3

Forbrydere, politi og utrygge danskere

Kriminaliteten i Danmark

Hvis man frygter for sin sikkerhed, træder andre behov i baggrunden. Siden forrige tryghedsmåling i 2007 har vi bl.a. været vidner til en bandekrig med skyderi i gaderne, der endda har ramt sagesløse forbipasserende. Det gør det i sig selv forståeligt, at danskernes utryghed er gået ret markant i vejret, når det gælder voldelige overfald. Der har også været eksempler på meget brutale hjemmerøverier. Men hertil skal lægges, at mere almindelige former for kriminalitet også er gået i vejret.

Der begås lidt under en halv million straffelovsovertrædelser i Danmark om året. Tallet lå på mellem 500-550.000 i perioden fra midt-1980'erne til midt-1990'erne. Herfra og frem til 2006 faldt antallet af anmeldte straffelovsovertrædelser til under 450.000 for igen at stige 12 pct. fra 2006 til 2008.¹

Det er tyveri, herunder indbrud, der fylder mest i statistikker over kriminalitet i Danmark. Fire ud af fem af de anmeldelser for brud på straffeloven, som politiet registrerede, drejer sig om tyveri.²

Hvert år bliver der begået indbrud i 3 pct. af alle boliger i Danmark. Danmarks Statistiks opgørelse over registrerede indbrud viser en stigning i løbet af de seneste par år. Det gælder både indbrud i fast beboelse som villaer og lejligheder samt fritidshuse. Stigningerne fra 2007 til 2009 er på ca. en tredjedel.³ I gennemsnit svarer det til 119 indbrud i private hjem hver dag mod cirka 90 daglige indbrud for to år siden.⁴ Det diskuteres ikke, at antallet af indbrud er steget i løbet af de seneste to år. Derimod ved ingen, om der er tale om en tendens eller bare en variation. Det gælder mange af elementerne i kriminalstatistikken, både når det gælder periode, kriminalitetens art og geografi. Derfor er specialister tilbageholdende med at udpege tendenser.

De seneste to år har der været bemærkelsesværdige forskelle i udviklingen i landets fem regioner. Antallet af indbrud i beboelse (1. kvartal 2007, 2008 og 2009) er steget over hele landet, men stigningen er markant højere for Sjælland og Syddanmark (med en stigning fra 2007 til 2009 på hhv. 78 pct. og 63 pct.). For Nordjylland ligger stigningen på 46 pct., mens Hovedstaden og Midtjylland har oplevet væsentligt færre indbrud med stigninger på hhv. 7 og 4 pct. i løbet af de seneste to år.⁵ Alt i alt er der således høj sandsynlighed for, at gennemsnitsborgeren på et tidspunkt vil opleve tyveri og endda indbrud, og mange vil kende nogen, der har oplevet det i de senere år.

Vold er langt mindre almindelig. I 2008 registrerede politiet små 12.000 sager om vold, der vedrører anmeldelser efter straffelovens § 237, 244-246.⁶ Offerunder-

søgelserne 2005-08 konkluderer, at der "ikke er sket en stigning i voldsudsat-heden over perioden fra 1987 til 2008".⁷

Dog kan man se, at flere unge blev udsat for vold i 2005-08 sammenlignet med 1995-96: Fra hhv. 4.5 pct. til 6.1 pct. for de 20-24-årige og 1,8 pct. til 3,1 pct. for de 25-29-årige.

Ser man på seksuelle krænkelser, opgør Offerundersøgelsen antallet af voldtægter og voldtægtsforsøg til ca. 15.000 på fem år, svarende til 3.000 årligt. 59 pct. går ud over piger under 25 år, og 48 pct. har en ukendt gerningsmand.⁸ 37 pct. foregår et offentligt sted.⁹ Antallet af politianmeldte voldtægter er langt mindre, nemlig 562 for 2007 og 467 for 2008.¹⁰ Og der er sket et yderligere fald fra 2008 og ind i 2009: Fra 218 i 1. halvår 2008 til 200 i 1. halvår i 2009.

Den samlede mængde af seksuelle krænkelser gør det nærliggende at tro, at risikoen opleves som ganske reel af unge piger i nattelivet. En ny undersøgelse af sagen når frem til, at 49 pct. af de unge kvinder (14-26 år) er bange for seksuelle overgreb.¹¹ Der spores ingen udvikling i disse tal. Se figur 3.0 på næste side: "Utryk i mørket".

En undersøgelse af politireformen fra 2009 viser, at de objektive kriminalitets- og ordensproblemer, den såkaldte objektive tryghed, faktisk er forværret de seneste to år. Det kan naturligvis forklare, at befolkningen også oplever sig mindre trygge. Den objektive og subjektive tryghed følges dog ikke altid ad. Set over en længere årrække er den objektive tryghed ikke forværret, men angsten for kriminalitet er steget jævnt gennem de seneste ti år: Fra 11 pct. i perioden 1998-02, til 17 pct. i 2006 og til 21 pct. i 2008, jf. Offerundersøgelsen.

Derimod er der efter alt at dømme en stigning i pressens eksponering af kriminalitet. En simpel søgning i 15 landsdækkende dagblade i InfoMedia med søgeordet "indbrud" viser en væsentlig forøgelse. Alene fra 2007 til 2009 steg antallet af artikler, der indeholder ordet "indbrud", med en faktor på 2,72. Det tyder på en større eksponering for den del af befolkningen, der læser avis.

Ud over udviklingen i kriminaliteten – og omtalen af den – har området været præget af iværksættelsen af politireformen. Der har været stor medieopmærksomhed på politiets problemer med at magte sine opgaver og levere borgerne en tilstrækkelig og tryghedsskabende service.

I kapitel 3 af Tryghedsmåling 2009 ser vi først nærmere på den voksende bekymring for vold og indbrud, som blev berørt i 1. kapitel. Dernæst ser vi på udviklingen i befolkningens tillid til politiet – en tillid, der i mange år har ligget på et bemærkelsesværdigt højt niveau sammenlignet med andre offentlige myndigheder såvel som med politiet i andre lande.

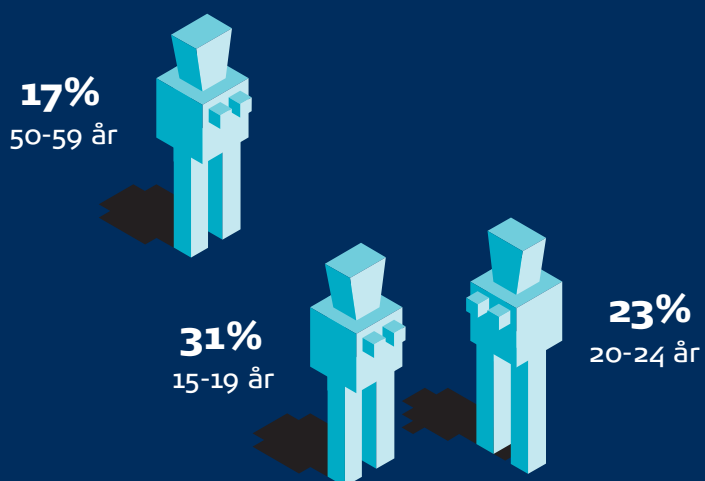
Figur 3.0

UTRYGHED I MØRKET 2009

Andel, der er utrygge ved at gå alene efter mørkets frembrud i det område, de bor i.

MÆND

KVINDER

MÆND og KVINDER

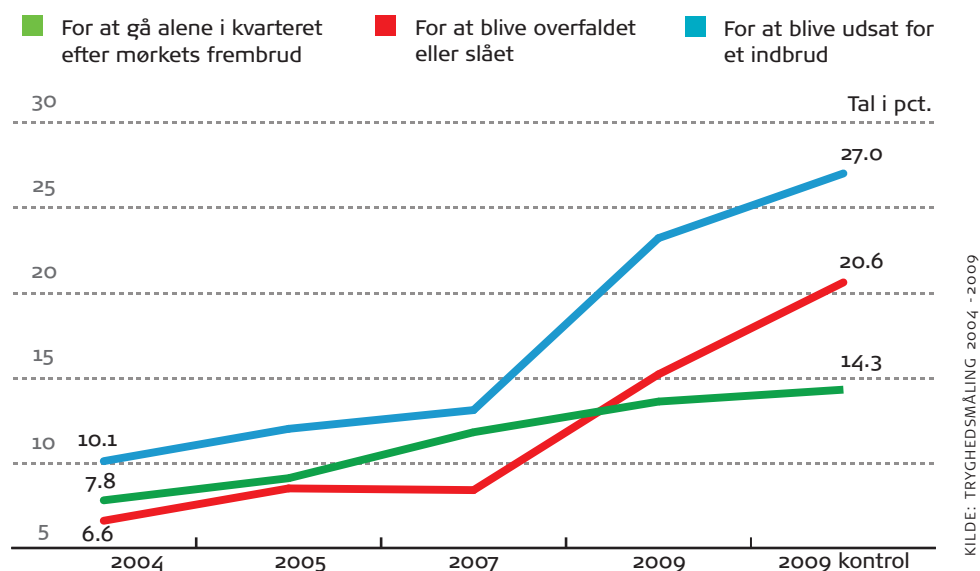
Den stigende utryghed for kriminalitet

Som omtalt i kapitel 1 er danskerne blevet påfaldende mere utrygge, når det gælder kriminalitet. Samtidig er der en stærk statistisk sammenhæng mellem dem, der generelt er utrygge og dem, der er utrygge ved lige præcis overfald, indbrud og at gå alene i mørke i kvarteret. Ingen andre af de konkrete utrygheder, som vi har målt på, slår så kraftigt ud på det overordnede tryghedsbarometer.

Derfor er det overvejende sandsynligt, at utrygheden over for kriminalitet også er en hovedkilde til den faldende generelle tryghed blandt danskerne. Hovedtallene er vist i figur 3.1.

Det er en særdeles markant udvikling over en kort årrække. Så markant, at vi satte gang i en kontrolundersøgelse i august 2009, halvanden måned efter hovedundersøgelsen.¹²

Figur 3.1 - Mere bange for kriminalitet

Befolkningens utryghed over for kriminalitet, 2004-2009. 15-65-årige. Andel meget eller noget utrygge i pct. Spørgsmål: "Nedenfor er anført en række problemer. Angiv, hvor utryg du for tiden er over for disse problemer" samt "Hvor tryg føler du dig ved at gå alene i det område, du bor i, efter mørkets frembrud?". Svarmuligheder: 1. Meget tryg. 2. Ret tryg. 3. Ret utryg. 4. Meget utryg. 5. Ved ikke.

Utrygheden for overfald er mere end tredoblet på fem år.

Den bekræftede imidlertid tendensen. De fleste tal var tilmed højere i kontrolundersøgelsen. Vi skal dog i analysen holde os til hovedundersøgelsen, dels fordi det er en god ”konservativ” praksis at holde sig til de mindst ekstreme tal, dels fordi hovedundersøgelsen er otte gange større.

Alt i alt må det stå til troende, at der faktisk er sket en ganske markant udvikling på kun fem år: Næsten dobbelt så mange er utrygge ved at gå alene i kvarteret efter mørkets frembrud. Endnu større stigning er der i frygten for indbrud, mens mere end tre gange så mange som for fem år siden oplever en risiko for at blive overfaldet eller slået.

Det er i udpræget grad kvinder, der føler sig utrygge over for overfald. Hele 20.8 pct. af kvinderne angiver, at de føler sig ”ret utrygge” eller ”meget utrygge”, mens det kun gælder 6.5 pct. af mændene. Alder spiller en mindre rolle, når man ser bort fra teenagerne. Utrygheden ved at gå alene i mørke og over for overfald hænger sammen med sociale skel og er ca. dobbelt så høj hos førtidspensionister som hos højere funktionærer. Blandt kontanthjælpsmodtagerne er der næsten 30 pct., der føler sig utrygge ved at færdes ude. Helbreds faktoren slår markant igennem. Blandt personer med virkelig godt helbred er kun 8 pct. utrygge, mens andelen stiger til hele 28 pct. i gruppen med virkelig dårligt helbred.

Med hensyn til indbrud er mønstret mere broget. Ser man på indkomst, er utrygheden stor i både bunden og toppen af indkomstskalaen.

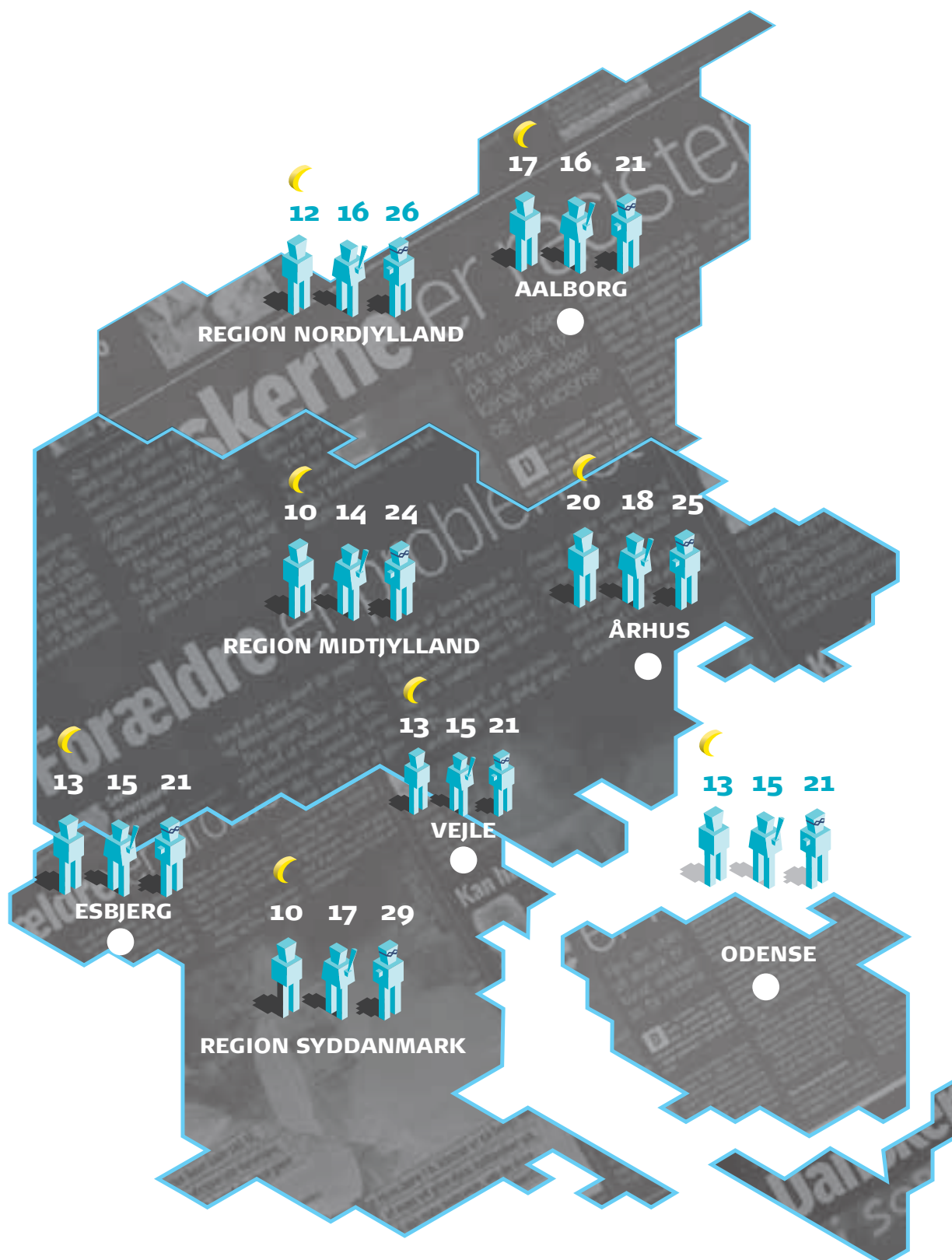
Virkeligheden bag disse tal er givetvis fuld af nuancer. Nogle er sikkert utrygge, fordi de hverken kan slippe væk eller forsvare sig, hvis der skulle blive brug for det. Andre fordi de faktisk bor i nogle mindre trygge nærmiljøer. Nogle er bange for indbrud, fordi de har meget at miste, andre fordi de ikke ejer salt til et æg. Hvad der skyldes hvad, kan vi ikke afgøre ud fra disse tal, men det er almindelig kendt, at problemer har det med at klumpe sig sammen. De steder, hvor de syge og marginaliserede familier bor, er også ofte områder med uro, hærværk mm.

Der er dog ikke tale om, at vi bare ser en afspejling af de ghettoproblematikker, vi kender fra medierne... Vollsmose, Mjølnerparken, Gjellerupplanen osv. Utrygheden ved at gå ud i mørket i de store byer ligger meget tæt på landsgennemsnittet (18 mod 14 pct.), og andelen af meget utrygge er faktisk lidt mindre. Det er ikke mindst utrygge lejlighedsbeboere i de lidt mindre byer, der trækker Tryghedsmålingens gennemsnit for lejesektoren ned. Det skal dog understreges, at der ikke er så mange af dem i undersøgelsen. Om vi ligefrem er ved at have en særlig småby-ghetto-problematik, må undersøges med andre metoder. Sikker er det i hvert fald, at det ikke kun er storbyboere, der er mørkerædde.

Som sagt er det trusler mod den fysiske sikkerhed, der påvirker den generelle tryghed mest.¹³ Eller rettere: Det er opfattelsen af den øgede kriminalitet, som vi bl.a. har fra medierne.

Figur 3.2

UTRYGHEDENS DANMARKSKORT

Utryghed ved
at gå alene ud
om natten.

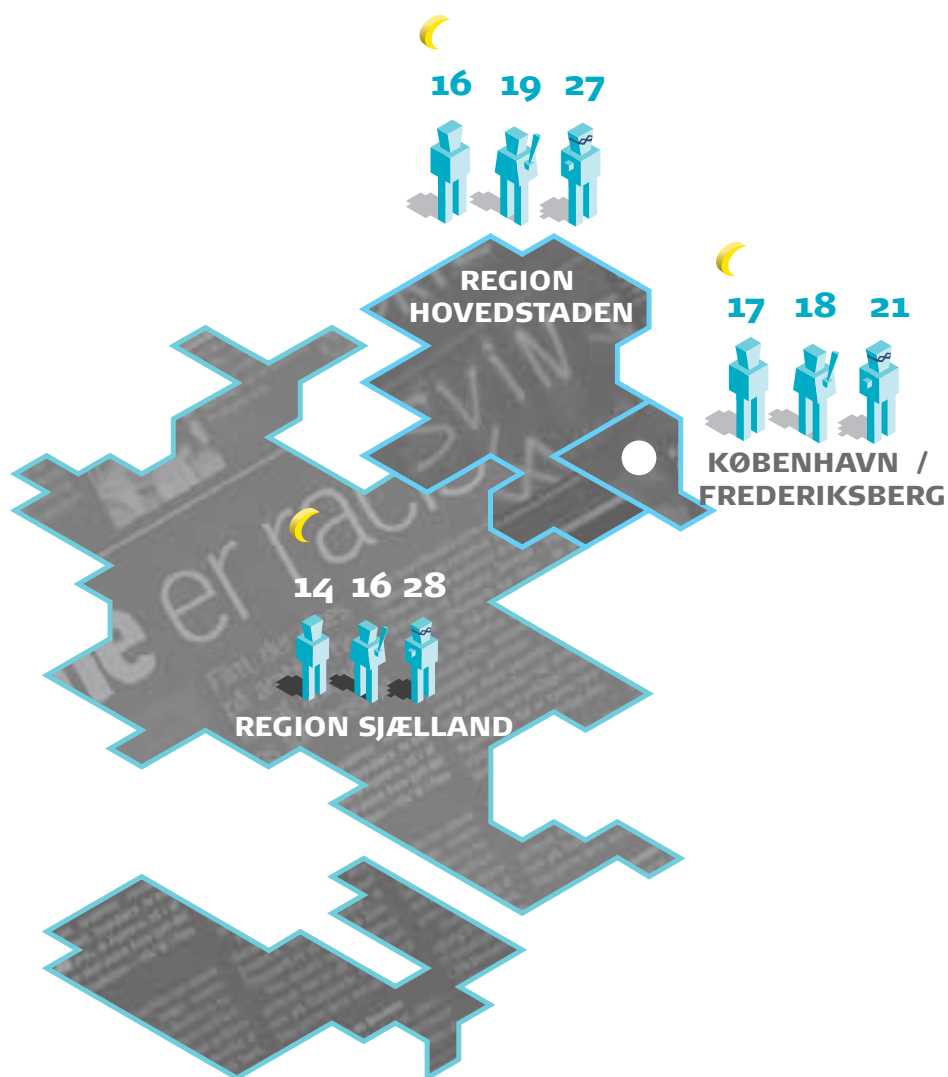

Utryghed over
at blive offer
for vold.

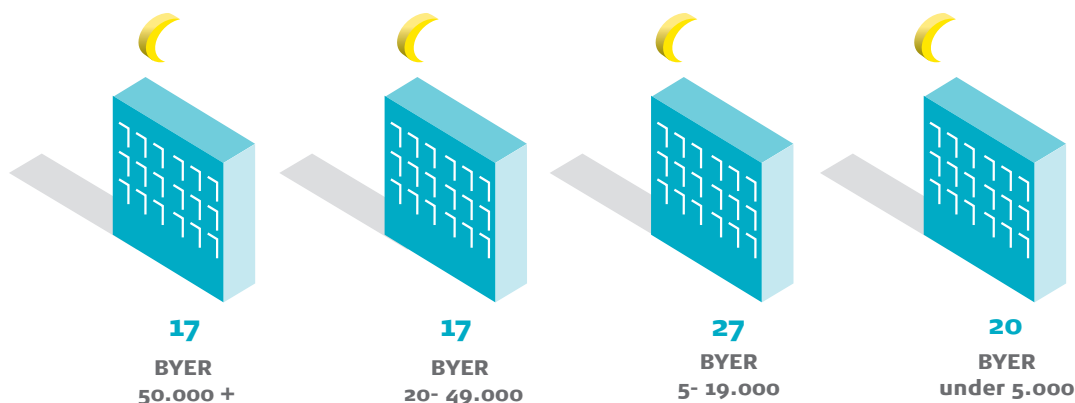
Utryghed ved
at blive offer
for indbrud.

Utrygheden er størst i byerne, mindst på landet. Hovedstadsområdet, Århus og Aalborg skiller sig ud med størst utryghed. Ellers spiller byens størrelse ikke nogen større rolle. Utrygheden er den samme i større og mindre byer, bortset fra byer under 5.000 indbyggere, hvor kun 10.6 pct. føler sig utrygge. På landet er andelen kun 7.3 pct., eller ca. halvt så mange som i byerne. Der er kun små regionale forskelle. Alligevel er utrygheden ved at gå ud i mørket langt fra noget storbyfænomen, som det kan ses på næste side...

Figur 3.3 - Stor- og småby-ghettoer

Tallene under boligblokkene angiver andelen af utrygge ved at gå ud alene efter mørkets frembrud, hvis man bor i lejlighed.

Når man zoomer ind på byernes forskellige kvarterer, ser man store forskelle i trygheden – og størst i de mindre byer. Hvor landsgennemsnittet lå på 14 pct. utrygge, er utrygheden i parcelhus-Danmark nede på 11 pct. i gennemsnit. Og ser man på folk, der bor til leje i mindre byer (5.000-19.000 borgere), så er andelen af utrygge i stikprøven her dobbelt så høj som landsgennemsnittet – 27 pct. – og andelen af meget utrygge er fire gange så høj som hos dem, der bor i villa eller parcelhus (nemlig 8 pct.).

Det er i den sammenhæng påfaldende, at medierne anklages for at overdrive vold og bandekrig, og at den generelle samfundsbekymring over kriminaliteten som nævnt er faldet en smule siden 2007, samtidig med at den personlige utryghed er vokset. Måske – for noget sikkert ved vi ikke – er flere blevet opmærksomme på netop den medieskabte risiko for at overdrive i denne sammenhæng og har justeret deres forestilling om problemets størrelse ned.

Alligevel kan de godt på det personlige plan være blevet mere utrygge. Det kan bl.a. være tilfældet, hvis de har mistet tiltroen til, at myndighederne kan hjælpe dem den dag, tyven – eller voldsmanden – slår til. Om det forholder sig sådan, skal vi undersøge sidst i dette kapitel.

Tillid til politi og retsvæsen

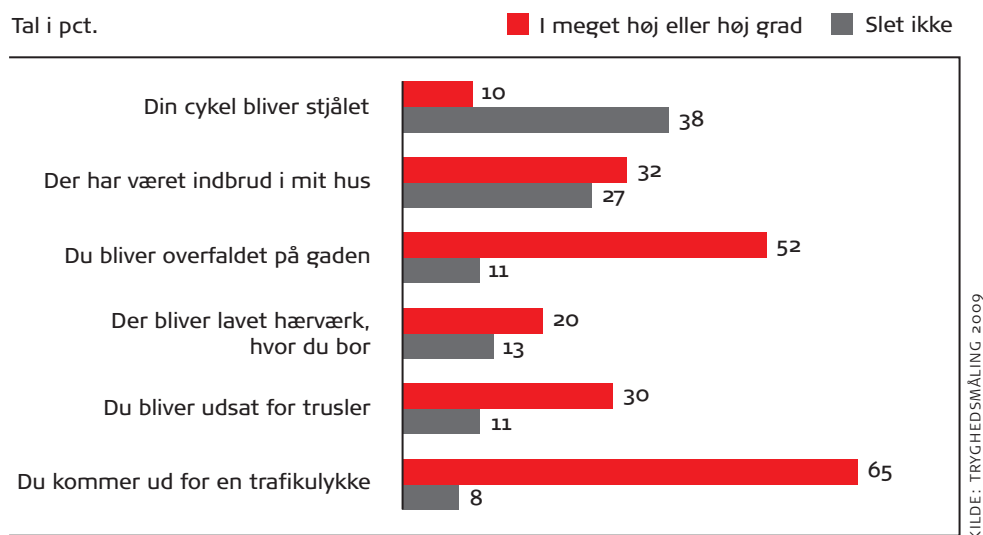
Hvor der er forbrydelser, bør der også være politi, og politiet har da også fået tilført meget betydelige ressourcer i de senere år. Men man har samtidig fået en politireform, som har medført en ret betydelig omorganisering, der navnlig fik en hård medfart i medierne i indkørselsperioden. Spørgsmålet er så, om den hårde medfart har rystet borgernes tillid til politi og retsvæsen. Lever borgerne i tryk forvisning om, at man kan forvente at få den hjælp fra politiet, man har krav på, og om at politiet kan klare de opgaver, de får pålagt?

Vi har i det følgende valgt at skelne skarpt imellem det, man kan kalde for praktisk tillid til politiet, og den mere generelle tillid. Den praktiske tillid handler om, at politiet er til stede og gør noget ved sagerne, når man har brug for det. Den generelle tillid handler om tiltroen til politiet i almindelighed, herunder bl.a. at politiet i det store hele behandler borgerne lige efter loven og lige efter bogen, at politiet gør sit arbejde så godt, som man med rimelighed kan forlange, og at det ikke er unødvendigt voldeligt, korrupt osv. Det er ikke en selvfølge ret mange steder i verden.

Man kan i den forbindelse sagtens forestille sig, at den praktiske tillid til politiet mindskes, uden at det går ud over den generelle tillid, men på lang sigt er der antagelig en afsmitning: Hvis politiet over en længere periode ikke fremstår som kompetent og effektivt, er det svært at se det som garanti for retssikkerheden.

Den praktiske tillid er på flere punkter ret beskeden. Kun 10 pct. forventer at få den hjælp, de ”i praksis har brug for”, hvis de får stjålet en cykel. Hele 38 pct. svarer ”slet ikke”. Det første er måske ikke så overraskende, da cykeltyverier i årtier har været meget lavt prioriteret. Men at så mange svarer ”slet ikke” og ikke nøjes med ”i nogen grad” eller ”i mindre grad” er trods alt temmelig bemærkelsesværdigt. Det kan ikke udelukkes, at borgerne har for store forventninger, men i så fald ser der ud til at være behov for en forventningstilpasning. I hvert fald lever politiet ikke op til borgernes forventninger på dette punkt, jf. figur 3.4.

Figur 3.4 - Hvor meget hjælper politiet, hvis...?

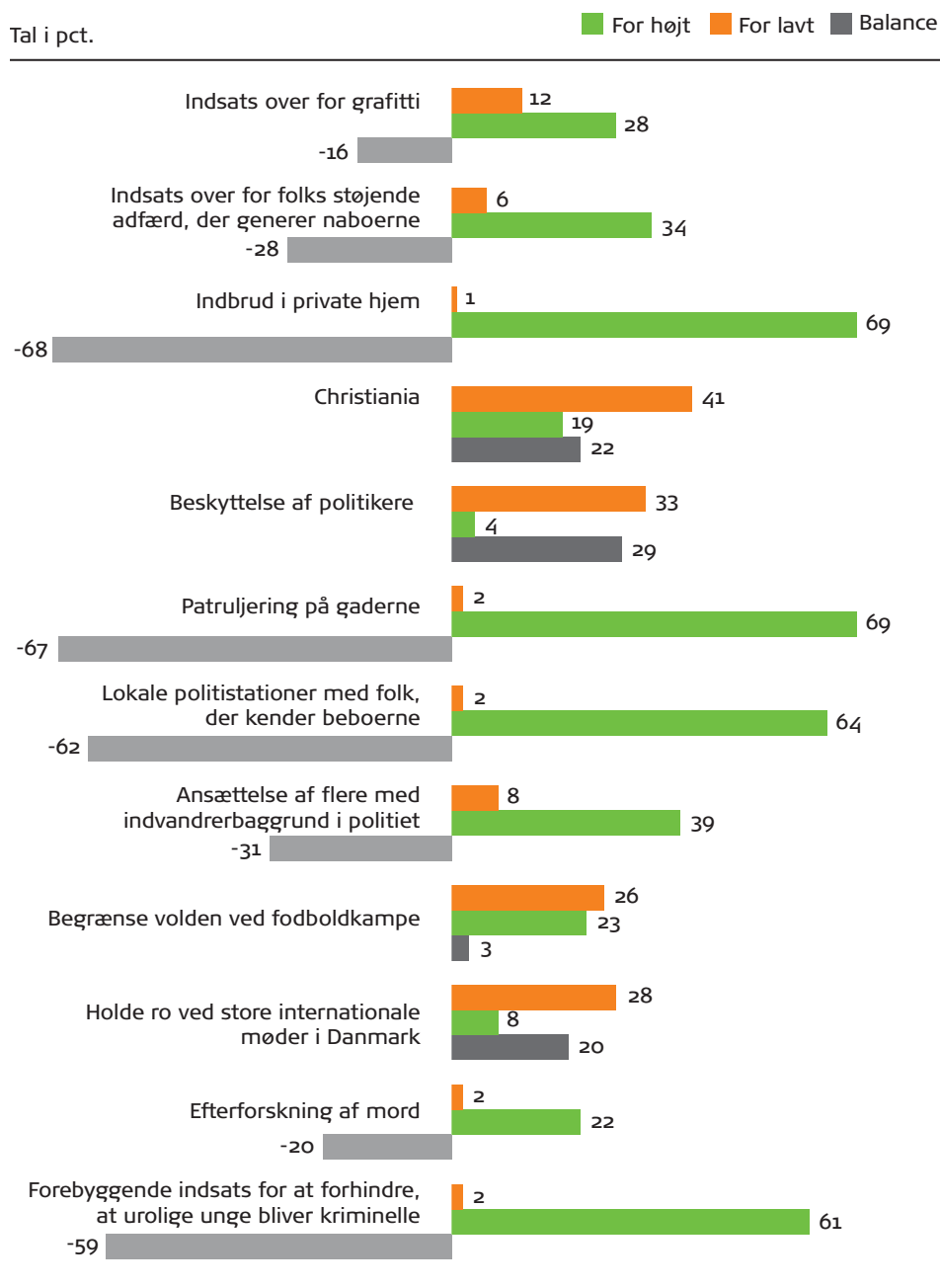

Spørgsmål: "I hvilken grad forventer du, at politiet vil give dig den hjælp, du i praksis har brug for, hvis ..."

Svarmuligheder: 1. I meget høj grad 2 I høj grad, 3 I nogen grad. 4 I mindre grad. 5 Slet ikke. 2009.

Hver 12. borger regner slet ikke med hjælp fra politiet, hvis de skulle komme ud for en trafikulykke.

Figur 3.5 - Politiets prioritering

Alle tal er i pct. Balance viser andelen af negative svar trukket fra andelen af positive.

Spørgsmål: "Hvordan synes du, at politiet prioriterer følgende opgaver?"

Svarmuligheder: 1. Alt for højt. 2. Lidt for højt. 3. Akkurat tilpas. 4. Lidt for lavt. 5. Alt for lavt. 6. Ved ikke.

Mange oplever, at politiet har fjernet sig fra de problemer med lov og orden, der generer borgerne til daglig.

Noget værre er det, at mange borgere heller ikke forventer at få den nødvendige hjælp i tilfælde af indbrud i huset. Her forventer kun 32 pct. at få den nødvendige hjælp, og 27 pct. svarer ”slet ikke”. Forventningerne er heller ikke i top, når det gælder hærværk – kun 20 pct. forventer den nødvendige hjælp, men her er det dog kun 13 pct., der svarer ”slet ikke”.

Når det bliver mere alvorligt, er forventningerne dog bedre, men ikke altid i top: Den bedste karakter finder man, når det gælder trafikulykker: Her forventer 65 pct. i høj grad at få den nødvendige hjælp, mens kun 8 pct. svarer ”slet ikke”. I tilfælde af overfald på gaden er tallene hhv. 52 pct. og 11 pct. Det rækker altså til et flertal – men heller ikke ret meget mere. Og når det gælder trusler, er der utryghed: 30 pct. forventer i høj grad at få den nødvendige hjælp – men 11 pct. svarer ”slet ikke”.

Det er en temmelig betænkelig udvikling for politiet, hvis befolkningen mister tilliden til, at det træder til, når man har brug for dem. En tilsvarende mangel på tillid regnes undertiden som en af de største udfordringer for velfærdsstaten, fordi manglen kan skabe basis for private ordninger for de bedrestillede borgere.

Politiets prioritering af opgaver

Det næste spørgsmål er så, om borgerne også mener, at politiet prioriterer forkert. Svarene er næppe en direkte kritik af politiet. Hvis borgerne for alvor blev bedt om at prioritere politiets ressourcer inden for den givne ramme, ville resultatet nok blive anderledes. Men det afspejler formentlig en fornemmelse hos en del borgere af, at politiet er blevet løftet ud af borgernes dagligdag for at beskæftige sig med lidt mere ”overjordiske” emner i den politiske sfære. Så der ligger en potentiel kritik og lurer bag tallene, jf. figur 3.5.

Der er fire opgaver, som iflg. mange borgere prioriteres for højt. Det første er beskyttelse af politikere, det andet er internationale møder, og det tredje er Christia-nia. Her er der en ret høj andel, der mener, at politiet bruger for mange ressourcer – og en del flere end dem, der mener, at der bruges for få. Når det kommer til mere almindelige politiopgaver, tipper vægten også i den retning på ét punkt, nemlig indsatsen for at begrænse volden ved fodboldkampe. Her er der næsten balance mellem dem, der mener, at politiet bruger for mange kræfter, og dem, der mener, at indsatsen er for lille – men med en lille overvægt til de første. Netop fodboldvold er dog et af de områder, hvor meningerne er stærkt delte.

Man kunne forvente, at alle ville svare, at indsatsen er utilstrækkelig, når det gjaldt alvorlige forbrydelser, fordi disse dårligt kan bekæmpes nok.¹⁴ Men faktisk er dette ikke altid tilfældet. Der er stort set ingen, der vil prioritere efterforskningen af mord lavere. Men der er heller ikke mange, der finder den nuværende prioritering utilstrækkelig – 24 pct. Så nettoresultatet er en beskedet overvægt på 22 procent-

point til fordel for en højere prioritering. Givet, at ønskerne altid overstiger mulighederne, kan resultatet stort set læses som tilfredshed med tingenes tilstand på dette punkt.

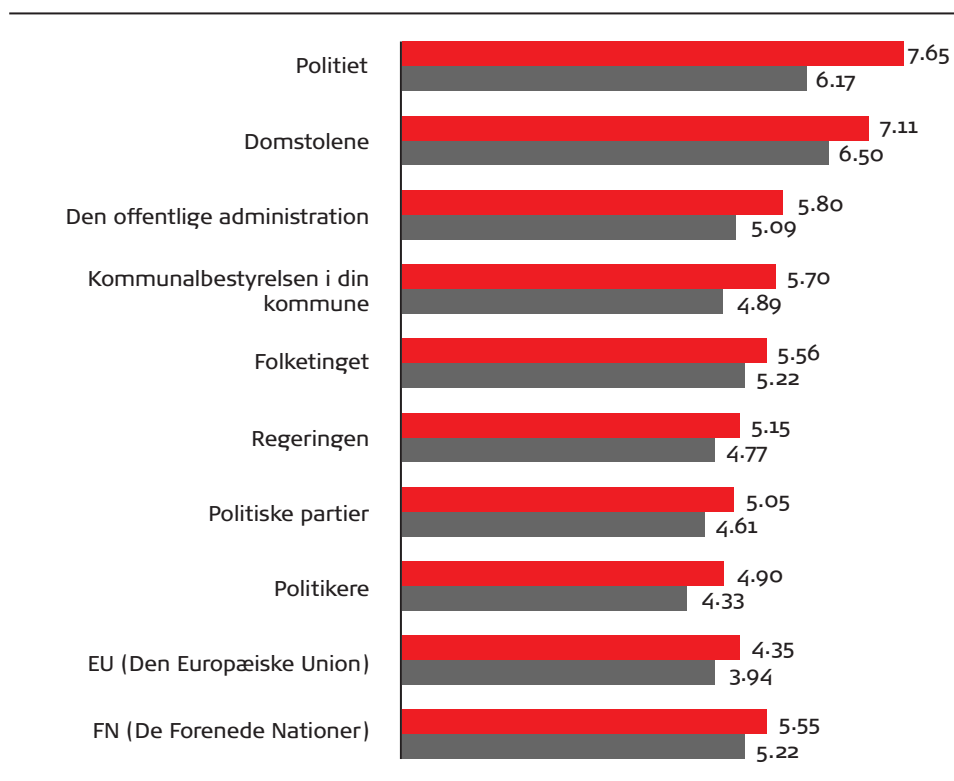
Tilsvarende viser resultaterne også, at den manglende indsats mod graffiti ikke er et stort minus i politiets karakterbog. 28 pct. mener, at politiet prioriterer denne indsats for lavt – 12 pct. for højt. Resultatet er altså kun en svag overvægt til fordel for en større indsats. Noget lignende gælder indsatsen over for folks støjende adfærd. 35 pct. mener, at indsatsen er for lille, mens 6 pct. mener, at den er for stor. Trods alt er der altså en moderat overvægt.

Der er også stor tilslutning til at gøre mere for at ansætte flere med indvandrerbaggrund i politiet, men det har ikke topprioritet.

Figur 3.6 - Tillid til "Overdanmark" mv. 2000 og 2009

Tal i gennemsnit af skala fra 0 - 10

■ 2000 ■ 2009

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009 SAMT GOUL ANDERSEN (2004).
ET GANSKE LEVENDE DEMOKRATI. AARHUS UNIVERSITETSFORLAG.

Spørgsmål: "Her er en liste med forskellige institutioner. Angiv venligst på en skala fra 0 til 10, hvor stor tillid du personligt har til hver af disse institutioner. (0 = slet ingen; 10 = fuld tillid)." Ved ikke" er holdt uden for beregning.

Domstolene har førstepladsen blandt de institutioner, som borgerne har tillid til. Tilliden er også her dalet en del, nemlig fra 7.11 til 6.50, men resultatet er stadig meget pænt, og faldet er trods alt ikke så alvorligt som for politiet.

Derimod er der en overvældende utilfredshed med en række områder:

- **prioriteringen af indbrud i private hjem**
- **patruljering i gaderne**
- **lokale politistationer, hvor betjentene kender beboerne**
- **forebyggende indsats for at hindre, at urolige unge bliver kriminelle**

Det er altså ikke kun den hårde lov- og orden-indsats, som det efter borgernes opfattelse står galt til med, men også den bløde sociale indsats af mere forebyggende karakter.

Som sagt er der stor forskel på den praktiske tillid og den mere grundlæggende tillid til politiet. Den sidste tager ikke uden videre skade, fordi politiet i det praktiske virke ikke lever op til borgernes forventninger. Men man undgår ikke, at det slider på den generelle tillid i det lange løb. Og i denne sammenhæng falder det sammen med en stærkt stigende utryghed over for indbrud og voldelige overfald. Derfor kan der være grund til at læse borgernes vurderinger som et rimelig stærkt advarselstegn. Og det bekræftes også, når vi ser på tilliden til politiet og andre institutioner. Den mere generelle tillid til politiet synes nemlig også at have taget skade.

Generel tillid til ordensmagten

Hvordan ser det så ud med tilliden til politiet – og med retsvæsenet, som også skal inddrages nærmere i dette afsnit? Der er på dette punkt mulighed for at sammenligne med tidligere samfundsvidenskabelige undersøgelser, da man ved en række lejligheder har målt tilliden til forskellige institutioner i samfundet, herunder politi og retsvæsen. Der er i denne sammenhæng benyttet et spørgsmål fra en undersøgelse i 2000, der blev gennemført i 12 europæiske lande og herunder også i Danmark.¹⁵

En nærmere analyse har vist, at der dengang som nu er to hoveddimensioner i borgernes tillid til institutionerne. Politiske institutioner af enhver art falder i en gruppe for sig, som kan kaldes regelskabende institutioner. Tilliden til politi og retsvæsen er hovedkomponenterne i den anden dimension, som vedrører regel-anvendende institutioner. Den offentlige administration scorer karakteristisk nok på begge dimensioner.

En oversigt over borgernes tillid til institutionerne er vist i **figur 3.6**. Der er siden 2000 sket et temmelig bemærkelsesværdigt dyk i tilliden til alle de politiske og retsmæssige institutioner. Størst er tilbagegangen for politiet, der i 2000 toppede listen med en gennemsnitsscore på 7.65. I 2009 er gennemsnitsværdien gået ned på 6.17. Det er et meget betydeligt fald, når vi taler om gennemsnit. Men det rækker dog stadig en andenplads. Tilliden til politiet må betegnes som noget slidt, men den er der stadig.

Den offentlige administration har aldrig nydt samme høje tillid, og alene ordet ”administration” er måske i nogle kredse ikke specielt tillidsskabende. Men tillidsmålet lå alligevel i 2000 så højt som 5.80. Her er værdien igen faldet ret kraftigt, til 5.09, men det holder sig dog lige over midtpunktet 5.00. Der er trods alt mere tillid end mistillid.

Tilliden til Folketinget, regeringen, partier og politikere har i Danmark gennem adskillige år ligget væsentligt højere end i de fleste andre europæiske lande. Det dækker dog ikke over en voldsomt høj tillid – andre lande har blot været kendetegnet ved en temmelig vidtgående mistillid. Blandt de politiske institutioner i Danmark scorer Folketinget højest (5.22) – også højere end kommunalbestyrelsen (4.89).¹⁶ Endnu i 2000 var der størst tillid til det lokale niveau, men det er ikke længere så entydigt. Man kan gætte på, at det måske er strukturreformen, der spiller ind her – der er blevet lidt længere fra borgeren til kommunalbestyrelsen. Om det er forklaringen, lader sig dog ikke afgøre i denne sammenhæng.¹⁷

De politiske institutioner er først og fremmest med her for sammenligningens skyld. Det afgørende er tilliden til politiet og domstolene. Det skal understreges, at vi i begge tilfælde netop taler om gradbøjninger af tillid. Men man dramatiserer næppe situationen unødigt ved at hejse et advarselssignal: Navnlig for politiets vedkommende er der sket et meget betydeligt dyk i tilliden. Det er sket i løbet af de seneste ti år, og udviklingen er ikke (kun) et udslag af en faldende tillid til samfundets institutioner i almindelighed.

Tilliden til politiets, retsvæsenets og myndigheders behandling af borgerne

Ét er den helt generelle tillid til de forskellige institutioner, noget andet er tilliden til, hvad de gør. Det er mindre konkret end den praktiske tillid, som forrige afsnit handlede om, og kan ses som et aspekt af den generelle tillid: Lever myndighederne op til de mere principielle standarder, man bør kunne påregne? – eller rettere: Har borgerne tillid hertil? Vi skal se på følgende principielle aspekter:

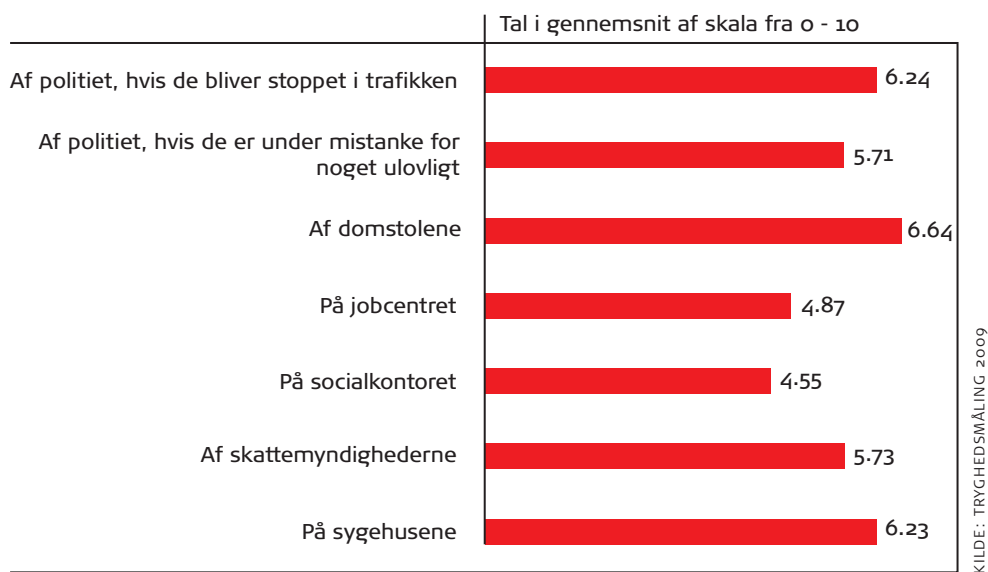
- **lige behandling: Har borgerne tillid til, at alle borgere behandles lige?**
- **grundig og kvalificeret behandling – er sagligheden i orden?**
- **hurtig og effektiv behandling.**

Med det sidste spørgsmål bevæger vi os noget væk fra den generelle tillid og over mod noget mere pragmatisk, nemlig om institutionerne lever op til moderne krav til offentlig service.

Bliver borgerne behandlet lige?

Men hvordan ser det ud? Tilliden til, at alle borgere får en lige behandling, er belyst i figur 3.7. Bl.a. er tiltroen til, at politiet behandler alle lige, ikke i top. Politiet ligger lidt lavere end domstolene – og tilliden til ligebehandlingen afhænger af situationen. Især er mange ikke sikre på, at mistænkte er helt så ligestillede som andre borgere, hvis skyld ikke er bevist.

Figur 3.7 - Lige behandling?

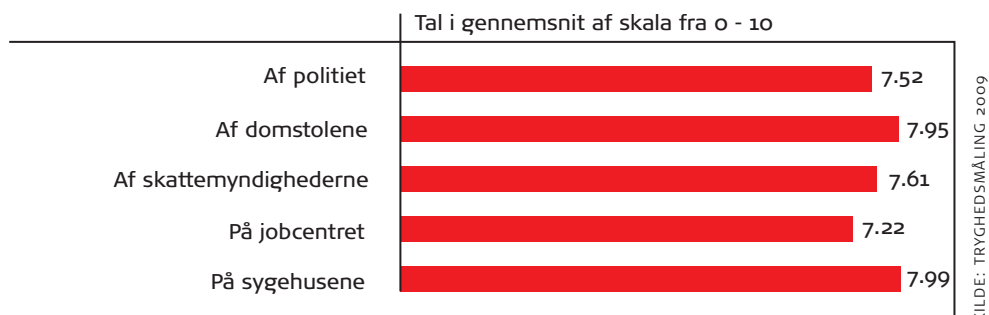
Spørgsmål: "I hvilken grad synes du, at borgere bliver behandlet lige, uanset hvem de er (0 = bliver slet ikke behandlet lige; 10 = bliver behandlet fuldstændigt lige)." "Ved ikke" er holdt uden for beregningen.

Lige behandling og retssikkerhed er fundamentale krav til den offentlige sektor og naturligvis også et grundprincip i velfærdsstaten. I forhold til politiet gælder det ubetinget.

Under middelværdien 5 finder man jobcentre (4.87) og socialkontoret (4.55). Det er bemærkelsesværdigt og faktisk temmelig bekymrende. En anden kontrollerende instans, skattevæsenet, ligger dog en hel del pænere med 5.73. SKAT er i det hele taget en af de myndigheder, hvis omdømme har været opadgående. Og til trods for en efterhånden ret intens diskussion om social ulighed i sundhed er der temmelig høj tillid til, at alle får samme behandling på hospitalet: 6.23. Tilliden ligger på niveau med politiets højeste score ved trafikkontrol.

Alt i alt kan resultaterne nok betegnes som en kende bekymrende for offentlige myndigheder, hvor kravet om upartiskhed og lige behandling er ubetinget. Der er et stykke til den uforbeholdne tro på, at alle behandles lige som borgere, jf. figur 3.7.

Figur 3.8 - Grundig og kvalificeret?

Spørgsmål: "I hvilken grad synes du, at man som borger altid kan forvente en grundig og kvalificeret behandling..." Gennemsnitsscore på skala 0 = "slet ikke" til 10 = "i meget høj grad". 2009.

Det er næppe fordi, at borgerne oplever, at de får ukvalificeret behandling, at tilliden til offentlige institutioner er i tilbagegang.

Er politiet grundigt og kvalificeret?

Det står en hel del bedre til med borgernes tillid til, at man altid kan forvente en grundig og kvalificeret behandling. Ikke overraskende markerer domstolene sig her med en ganske høj score på 7.95, og politiet kommer også pænt ind med en score på 7.52, jf. figur 3.7.

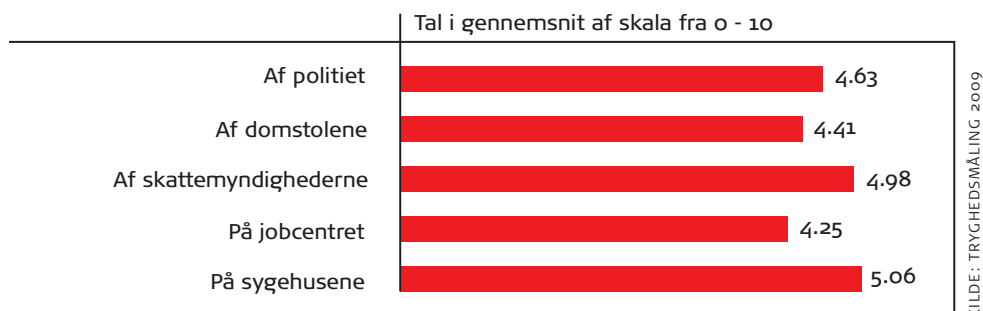
Men når det gælder grundig og kvalificeret behandling, er den offentlige sektors omdømme i det hele taget i top i Danmark. Selv det undertiden noget udskældte sundhedsvæsen kommer helt i top med en score på 7.99, skattevæsenet mestrer 7.61, og bundplaceringen til jobcentrene er til at leve med, når det er med en score så høj som 7.22., jf. figur 3.8.

Kort sagt er tilliden til kvalitet og grundighed høj overalt, hvor vi har spurgt.

Om Tryghedsmåling 2009

Tryghedsmåling 2009 bygger på data fra en spørgeskemaundersøgelse af et repræsentativt udsnit af befolkningen på 4.016 personer i aldersgruppen 16-65 år. Data er indsamlet af YouGov Zadera mellem 24. juni og 15. juli 2009 i form af en webpanelundersøgelse. Tallene er vejede på kriterierne køn, alder, geografi og uddannelsesbaggrund. Det samlede datasæt for denne og tidligere tryghedsmålinger findes som en SPSS-filer, der kan rekvireres hos TrygFonden.

Figur 3.9 - Hurtigt og effektivt?

Spørgsmål: "I hvilken grad synes du, at borgere får en tilstrækkelig hurtig og effektiv betjening eller behandling...". Gennemsnitsscore på skala 0 = "slet ikke" til 10 = "i meget høj grad". 2009.

Iflg. den almindelige mening er politiets effektivitet ikke engang til middelkarakter.

Hurtig og effektiv behandling

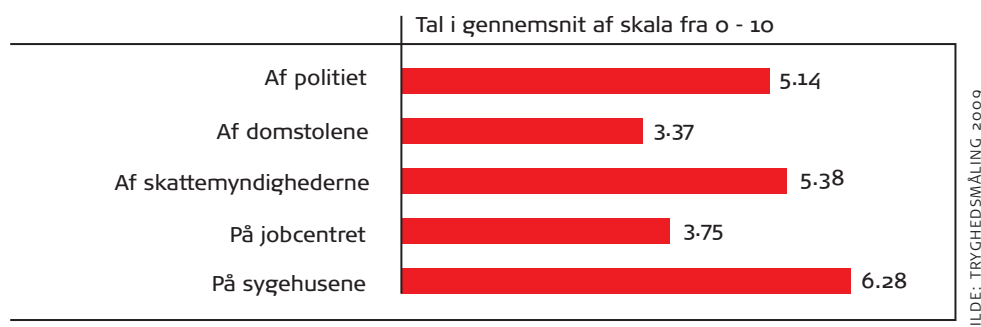
Det kan være meget godt, at man får en grundig og kvalificeret behandling hos politiet, men det er kun rigtig interessant, hvis politiet også er effektivt. I nogle sager har det også stor betydning, at politiet handler hurtigt. Hvad er borgernes oplevelse her – og hvordan er politiets ry sammenlignet med f.eks. domstolene, hvor et adstadigt tempo kan være en del af prisen for grundig og upartisk behandling? Svaret fremgår af figur 3.8.

På dette punkt er det kun sygehusene, der akkurat løfter sig op over middelværdien 5. Skattemyndighederne kommer – trods vidtgående automatisering – lige under værdien 5. Politi og domstole ligger pænt under, og sidst kommer jobcentre. En skæbne, de i øvrigt deler med AF tidligere – det arbejdsmarkedspolitiske system har altid haft et temmelig dårligt omdømme.¹⁸

Spørgeskemaet er udarbejdet af forskningschef Anders Hede, TrygFonden, og professor Jørgen Goul Andersen, Aarhus Universitet, med udgangspunkt i skemaerne fra tidligere år. Disse er udarbejdet af Anders Hede og Jacob Andersen, Dansk Kommunikation.

Spørgeskema kan rekvireres ved at emaile til Anders Hede på ah@trygfonden.dk. Efterfølgende analyse er foretaget i et samarbejde mellem Jørgen Goul Andersen, Anders Hede og Jacob Andersen.

Figur 3.10 - Egne erfaringer

Spørgsmål: "I hvilken grad har du selv oplevet at få en tilstrækkelig hurtig og effektiv betjening eller behandling..." Gennemsnitsscore på skala 0 = slet ikke til 10 = i meget høj grad. 2009.

Politiet vinder lidt ved nærmere bekendtskab.

Berer bedømmelsen så blot på image, eller har folk selv oplevet noget lignende? Forbedres bedømmelsen, hvis den er baseret delvist på egne erfaringer, frem for medier, fordomme og hørensagen? Det spørgsmål er belyst i **figur 3.10**.

Det er velkendt fra offentlige brugertilfredshedsundersøgelser, at brugerne næsten altid er mere "tilfredse" end borgerne, og tolkningen er netop, at personlige erfaringer giver et bedre grundlag for vurderinger, end hvad man kan læse i en presse, der i sagens natur ofte har negative historier som nyhedskriterium.

Naboovervågning øger trygheden

Det hjælper på kriminaliteten i et område, når naboerne er opmærksomme på mærkelige begivenheder på den anden side af hækken – eller væggen. Det viser en gennemgang af forskning i effekten af naboovervågningsprogrammer fra det internationale Campbell-samarbejde. Naboovervågning mindsker ikke alene antallet af indbrud, men f.eks. også hærværk og fysisk vold og den lettere form for chikane som truende adfærd og tilråb, viser studiet.

Forskningsoversigten sammenfatter undersøgelser af 18 naboovervågningsprogrammer, hvoraf ni er fra Storbritannien, otte er fra USA, og ét er fra Canada. Oversigten tør dog ikke fremlægge håndfaste konklusioner om, hvad det mere præcist er for mekanismer, der får kriminalitet mv. til at falde.

Der er dog ingen systematiske, danske undersøgelser, der dokumenterer en direkte effekt af nabohjælp. Derimod kan man finde pressehistorier,

Det er imidlertid ikke alle organisationer, der vinder ved nærmere bekendtskab. Politiet vinder lidt (5.14 mod 4.63), men kommer kun akkurat over værdien 5. Det er ikke specielt imponerende, men for domstolene er det endnu værre.

Deres image for effektivitet er ikke godt, men det er mindre slemt end den vurdering, som ”kunderne” i butikken lægger op til. Deres bedømmelse er så lav som 3.37.

Jobcentrene ligger også i bund med en ”kunde-vurdering” på 3.75 – et halv point under et ikke flatterende omdømme blandt borgerne i almindelighed. Skattemyndighederne vinder derimod en anelse ved personlig erfaring og ligger på 5.38 blandt brugerne, dvs. 0.4 point højere end i befolkningen som helhed.¹⁹ Sygehuse er dem, der vinder mest ved nærmere bekendtskab: Deres vurdering stiger fra 5.06 blandt borgerne til hele 6.28 hos patienterne, når de skal dømme ud fra deres egne erfaringer, som der eksplicit er bedt om i dette spørgsmålsbatteri.²⁰

Tryghed og tillid til politiet

Vi har i Tryghedsmåling 2009 flere gange set på, hvordan et bestemt forhold hænger sammen med befolkningens generelle tryghed – sådan som det nu kan belyses med statistiske metoder på basis af vores undersøgelse. Vi har groft sagt taget en gruppe, der er utrygge ved f.eks. sygdom eller terror, og så har vi set på gruppens tryghedsscore. Noget tilsvarende vil vi nu gøre med hensyn til politiet.

der fortæller om nabo-hjælpens præventive virkning. Et eksempel herpå er historien om Højvangshaven i Esbjerg, hvor man har sat nabo-hjælp i system og åbenlyst ”reklamerer” med det. Det skulle være en af grundene til, at der ikke er blevet anmeldt indbrud, hærværk eller tyveri en eneste gang i løbet af de seneste fem år.

Specialkonsulent i Det Kriminalpræventive Råd, Karsten Nielsen, anbefaler da også naboer at kigge efter hinanden.

Det samme gør politikommissær Christian Østergård fra det kriminalpræventive sekretariat i Syd- og Sønderjyllands Politi. Naboovervågningen bliver dog først rigtig effektiv, når beboere laver noget socialt sammen og derigennem er opmærksomme på hinandens huse og lejligheder, vurderer han. Bare at sætte mærkater op med ”Nabohjælp” nytter ikke meget i sig selv. Det gælder om at interessere sig for hinanden og ikke mindst de folk, der kommer i kvarteret. Han mener, at venlige forespørgsler til fremmede i kvarteret således kan holde tyvene på lang afstand.

Figur 3.11 - Tryghed og tillid til politiet

Generel tillid til politiet	Meget/noget utrygge for ...			Antal svar personer
	At blive overfaldet eller slået	At blive udsat for indbrud	At gå alene i kvarteret efter mørkets frembrud	
Lav (0-4)	24	30	18	846
Mellem (5-6)	17	27	15	1010
Høj (7-10)	10	19	11	1892

Tryghed over for kriminalitet, opdelt efter generel tillid til politiet jf. figur 3.4. Andel meget eller noget utrygge i pct. 2009.

Jo højere tillid til politiet, jo mindre frygter man overfald, indbrud og at færdes ude i sit kvarter, når det er mørkt.

Vi spurgte tidligere til borgernes opfattelse af politiets effektivitet, grundighed osv. Svarene har vi inddelt i tre grupper efter, hvor høj deres tillid er til politiet på det pågældende punkt. Vi har suppleret de tidligere spørgsmål med to om, hvorvidt svarpersonen mener, at politiet behandler folk høfligt og fair – og om de selv har erfaringer med det. Derefter kan vi se, hvor trygge de er, målt på vores generelle tryghedsscore.

Der viser sig faktisk at være en effekt på trygheden i alle spørgsmålene.²¹ Hvis man hører til dem, der ikke har høje tanker om politiets effektivitet, høflighed og ligebehandling mm., så er man også mindre tryg. Effekten er dog mindre, end man

Formel og uformel nabohjælp

Nabohjælp findes således som en formel organisering af beboere i et lokalområde, hvor man åbenlyst skilter med nabohjælpen med det formål at holde indbrudstyvene væk. Og nabohjælp findes i en uformel form, hvor naboer hjælper hinanden med småting som at klippe hæk, skovle sne, tømme brevkasse, låne mad ud og udføre små-reparationer. Og ikke mindst holder man øje med nabofamiliens bolig, når familien er væk igennem længere tid.

Udviklingen inden for nabohjælp, både den formelle og den uformelle, viser et interessant mønster: Hvor beboere, der er organiserede i et projekt "Nabohjælp", næsten er halveret fra 1998 til 2008 (fra 21,1 pct. til 12,4 pct.), er antallet af beboere, der "holder øje med naboens bolig, når han er væk gennem længere tid", steget i samme periode (fra 37,1 pct. til 49,2 pct.).

kunne tro. F.eks. er lighed for loven én del af retsstatens grundvold. Hvis man ikke tror på, at der virkelig er lighed for loven, er det rimeligt at være mindre tryk. Al- ligevel spiller det ikke den store rolle for mange. Forklaringen er måske, at de ikke regner med, at de selv berøres af det – og dermed bliver det evt. til en politisk be- kymring, men ikke til en personlig utryghed.

Tolkningen understøttes indirekte af svarene om politiets ”høflighed og fairness”. Her er det ikke det store princip om lighed for loven, der spørges til, men snarere om politiet – efter svarpersonens opfattelse – normalt opfører sig korrekt og or- dentligt. Det er en side af politiet, som rigtig mange borgere har oplevelser med, og det er også det af spørgsmålene, der slår tydeligst ud i vores tryghedsscore. Har man selv oplevet at blive uhøfligt eller unfair behandlet af politiet, bliver man ikke bare mindre tryk ved politiet, men også mindre tryk i det hele taget.²²

Tillid til politiet og utryghed ved kriminalitet

Hvad betyder tilliden til politiet for, hvor utrygge borgerne er over for kriminali- tet? I figur 3.11 har vi inddelt svarpersonerne i tre grupper ud fra om de har høj, lav eller middel tillid til politiet.

Tilliden til politiet spiller en stor rolle, navnlig når det gælder frygten for vold. Be- tragter man sagen fra den modsatte side, er det også tydeligt, at den gruppe, der er mest utryk for vold, har mindre fidus til politiet end de mindre utrygge grupper.

Men ”nabohjælp” er kun et ud af mange tiltag, der kan mindske antallet af indbrud i det lokale kvarter. Boligkonsulent Lisa Fishel fra Boligselska- bernes Landsforening i Århus fortæller om adskillige tiltag i de almen- nyttige boligområder i Jylland. Her søger man med penge fra Landsbyg- gefonden til at forebygge utryghed i udsatte boligområder med sociale problemer. Det drejer sig – ud over at forbedre de fysiske rammer – i høj grad om at styrke det lokale netværk, så folk, der bor op og ned af hinan- den, rent faktisk kommer hinanden ved.

Et eksempel på en indsats, der for relativt få midler skabte større tryghed, var en anden form for nabohjælp: En indkøbsordning, hvor unge mænd i et socialt boligbyggeri i Vejle fik ”lommepenge” til at købe ind for bebyg- gelsens ældre. Derved slog man flere fluer med et smæk: De unge fik en konkret kontakt til arbejdsmarkedet, og de ældre og de unge kom til at indgå i en relation, der gavnede dem begge. På denne enkle måde blev to forskellige beboergrupper bragt sammen, og de ældres utryghed og angst for de unge blev reduceret.

En åben konklusion

Vi så tidligere, at utryghed ved kriminalitet er noget af det, der har gjort danskerne mere utrygge generelt. Vi har nu også vist, at der er en sammenhæng mellem tilliden til politiet og utrygheden ved kriminalitet på den ene side og den generelle tryghed på den anden. Vi har også konstateret, at tilliden til politiet falder.

Det ville med andre ord være fristende at konkludere, at det er den faldende tillid til politiet, der gør borgerne mere utrygge for kriminalitet. Det ville harmonere med den forklaring, vi gav tidligere på det paradoks, at borgerne er blevet mere personligt utrygge ved kriminalitet, samtidig med at de er blevet mindre bekymrede over kriminaliteten i samfundet. Det er nemlig ikke så meget kriminaliteten i sig selv som den manglende tiltro til politiets hjælp, der gør borgerne mindre trygge i almindelighed – så de rykker nedad på vores generelle tryghedsscore.

Denne sammenhæng er belyst nærmere i **figur 3.12**.

Det mest interessante er dog næppe at sammenligne yderpunkterne. Der findes en gruppe, der intet godt venter sig fra politiet og samtidig er temmelig utrygge. Men denne gruppe er meget lille. Det er f.eks. mere interessant at sammenholde dem, der ”i høj grad” tror, at politiet er der for dem, hvis de bliver overfaldet, med dem, der er lidt usikre, og kun forventer hjælp ”i nogen grad”. Mellem de to svarkategorier falder trygheden med 5 point på vores tryghedsscore.

Ovenstående eksempel fra Vejle er blot et ud af mange boligsociale tiltag. Den nuværende periode for Landsbyggefondens pulje (2006-10) rummer da også tilsvarende initiativer, typisk hjælp til enlige mødre, etablering af sundhedscentre, arbejdsløshedstiltag foruden fysisk renovering af de almennyttige boliger.

Iflg. Danmarks Radios hjemmeside: <http://www.dr.dk/Regioner/Esbjerg/Nyheder/Esbjerg/2009/08/26/110045.htm®ional>

Karsten Nielsen (2009). Forskningsresultater i dansk sammenhæng, Nordisk Campbell Center.

Flemming Balvig, Lars Holmberg & Maria Pi Højlund Nielsen (2009). Politireformen år to - Befolkningens og samarbejdspartners syn på politiet i november/december 2008, s. 32-34. Københavns Universitet/Rigspolitiet.

Figur 3.12 - Tryghed og politisvigt

	I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Eta
Din cykel stjålet	82.1	80.8	81.0	80.8	78.7	73.1	0.075
Hærværk, hvor du bor	82.6	82.4	79.6	80.4	76.1	72.7	0.101
Indbrud i dit hus	82.0	82.3	80.2	78.6	73.9	70.8	0.113
Udsat for trusler	81.0	84.2	80.4	79.5	72.3	74.4	0.152
Overfaldet på gaden	83.1	82.4	77.4	77.1	72.5	71.3	0.148
Trafikulykke	82.2	81.4	77.8	73.8	70.0	74.8	0.136

KILDE: TRYGHEDSMÅLING 2009

Generel tryghedsscore (0-100) opdelt efter, hvor meget man kan stole på, at politiet hjælper i tilfælde af de nævnte lovbrud. Spørgsmål: jf. figur 3.4.

Trygheden falder, hvis du tvivler på, om politiet er der for dig, men egentlig mindre end man kunne forvente.

Samme tendens er der i forholdet mellem tillid til politiet og frygten for indbrud, der er den anden af de kriminalitetsformer, vi kan konstatere en markant stigende utryghed ved.

Begge disse tendenser er dog svage. Det bekræfter, at faldende tillid til politiet kan være en del af miseren. At sammenhængen skulle være så klar og entydig som beskrevet ovenfor, er derimod usandsynligt. Den faldende tillid til politiet er dermed kun en ret lille del af historien om vores stigende utryghed ved kriminalitet – og faldende tryghed i almindelighed.

Når alt kommer til alt, kommer politiets hjælp til borgerne jo i bedste fald efter, at skaden er sket. Det er givetvis betryggende at vide, at vi ikke bor i et wild-west-samfund, hvor forbrydelser passerer ustraffet. Forudsætningen er bl.a. et effektivt politi. På den anden side er politi og straf langt fra nok til at forebygge de forbrydelser, der er med til at gøre os stadig mindre trygge.

Noter

- ¹ Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2009), Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, s. 65-67. Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefen.
- ² Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2009), Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, s. 13. Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefen.
- ³ Hhv. 32 pct. og 38 pct. for 1. og 2. kvartal i de respektive år.
- ⁴ Antal anmeldte indbrud, Statistikbanken, Danmarks Statistik: <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>.
- ⁵ Antal anmeldte indbrud, Statistikbanken, Danmarks Statistik: <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>.
- ⁶ Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2009), Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, s. 26. Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefen.
- ⁷ Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2009), Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, s. 28. Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefen.
- ⁸ Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2009), Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, s. 58-59. Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefen.
- ⁹ Jf. Flemming Balvig & Britta Kyvsgaard (2009), Udsathed for vold og andre – Offerundersøgelserne 2005-2008, s. 60. Københavns Universitet/Justitsministeriet/Det Kriminalpræventive Råd/Rigspolitichefen.
- ¹⁰ Antal anmeldte voldtægter, Statistikbanken, Danmarks Statistik: <http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280>.
- ¹¹ Unge, vold og utryghed i nattelivet - En spørgeskemaundersøgelse blandt unge mellem 14 og 26 år, s. 24. Rådgivende Sociologer. 2008.
- ¹² For det første skulle det kontrolleres, at der ikke var tale om en helt kortsigtet stemningsbølge. For det andet indgik der i 2009 nogle spørgsmål om kontakt med politiet, som ikke var med i 2007, og som kom tidligere i spørgeskemaet. Selvom det var ganske neutrale kontaktspørgsmål (se nedenfor), kunne det ikke helt udelukkes, at der kunne være en vis effekt af at have besvaret sådanne spørgsmål først. Det var principielt tænkeligt, at svarpersonerne var blevet påmindet om eller "sporet ind" på kriminalitet via spørgsmålene om kontakt med politiet. Derfor blev der gennemført en tillægsundersøgelse omfattende 503 svarpersoner, hvor spørgsmålsrækkefølgen var den samme som i 2007.
- ¹³ Strengt taget kan vi dog ikke sige noget helt sikkert om, hvad der er årsag og virkning. Det kunne i princippet også være de bekymrede sjæle, der af en hel anden grund har kastet deres bekymring på kriminaliteten. Flere forhold peger dog på, at det faktisk er en større utryghed ved kriminalitet, der er den udløsende faktor (og bl.a. går ud over den generelle tryghed i samfundet.) Ét af disse forhold er, at den generelle tryghed rent faktisk falder – det er ikke bare et mere eller mindre konstant antal neurotikere, der flytter deres utryghed rundt mellem forskellige emner.
- ¹⁴ Man kender det fra undersøgelser af folks krav om hårdere straffe over for voldsforbrydelser, hvor svaret delvist er udtryk for bekræftelse af en social norm. Rigtig nok er der bred tilslutning til hårde straffe, men spørgsmålsformulering- en overdriver tendensen, fordi svarpersonerne føler, at de må tilkendegive deres afsky over for vold. Selv med mere nuancerede formuleringer er der dog stor tilslutning til hårde straffe –i princippet i hvert fald. Når borgerne skal tage stilling til konkrete tilfælde, viser de samme svarpersoner sig til gengæld ofte mildere stemt end de juridiske dommere, i hvert fald når det gælder de mindre alvorlige voldssager. Jf. Goul Andersen (1998). Borgerne og Lovene. Aarhus Universitetsforlag/Rockwool Fondens Forskningsenhed.

- ¹⁵ I Danmark var undersøgelsen led i den såkaldte "Magtudredning", som var et meget stort forskningsprojekt – der blev udgivet i alt et halvt hundrede bøger – om talrige sider af det danske demokrati og folkestyre. Undersøgelsen blev gennemført for Folketinget 1998-2003. Se Goul Andersen (2004) for en omfattende analyse af borgernes deltagelse og vurderinger. Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført som del af et europæisk samarbejde CID – Citizenship, Involvement, Democracy. Samarbejdet var finansieret af European Science Foundation.
- ¹⁶ Der står større respekt om Folketinget (5.22) end om de øvrige aktører på den nationale politiske scene. Her er tilliden overalt under middelværdien. Regeringen scorer 4.77, de politiske partier 4.61, og "politikere" er med 4.33 lige ved at være et skældsord. På alle punkter er der tale om en faldende tillid. Tilbagegangen har også ramt de overnationale institutioner. EU har bestemt ikke en høj status i dagens Danmark med en gennemsnitsscore på 3.94, mens der er noget større respekt om FN, der scorer lidt over middelværdien med 5.22.
- ¹⁷ I princippet kunne man sammenligne mellem 2000 og 2009 for hhv. de kommuner, der (stort set) er de samme, og de kommuner, der er ændret (mest). Hvis strukturreformen spiller ind, skulle man forvente størst fald i de "mest fusionsrede" kommuner.
- ¹⁸ Jf. Velfærdens Værdier. Mandag Morgen. 2000.
- ¹⁹ Repondenterne er dem, der har svaret på spørgsmålet: "I hvilken grad har du selv oplevet at få en tilstrækkelig hurtig og effektiv betjening eller behandling... af skattemyndighederne?".
- ²⁰ Det betyder også, at borgernes almene vurderinger ikke blot kan tilsidesættes som udtryk for uvidenhed og fordomme. Hvis et hospital har en fejl pct. på 10, kan man som borger finde dette aldeles uacceptabelt. Men en patient, der hører til de heldige 90 pct., vil naturligvis ikke qua at være patient have noget at udsætte – heller ikke selv om han eller hun som (oplyst) borger kunne være kritisk.
- ²¹ Tabelmaterialet er på dette punkt ret omfattende og er derfor lagt i bilag 2.
- ²² Det skal understreges, at vi ser på såkaldt bivariate sammenhænge, hvor vi ikke har fjernet effekten af, at svarpersonerne har forskellig alder, stilling osv. Kontrollen ville dog højest fjerne en ret begrænset del af disse sammenhænge. Og det er rimeligt nok: Det går ud over barnetroen, hvis man har oplevet en dårlig behandling hos politiet. F.eks. kommer en pæn del af klagerne til politiklagenævnene netop fra almindelige borgere, der ikke mødte den høflighed, de havde regnet med.

Bilag

Bilag 1

Political agenda of Danish voters. Most Salient problems. Per cent of answers.												
	'71	'75	'81	'87	'90	'94	'98	'01	'05	Nov '07	Nov '08	Mar '09
1. Unemployment	3	40	44	16	29	24	7	3	16	1	3	6
3. Economy	24	32	28	31	19	15	7	4	3	3	15	12
4. Taxes	12	6	6	2	9	2	5	4	5	8	6	5
1-4. Total Econ.	39	78	78	49	57	41	19	9	24	12	24	23
5. Environment	8	1	2	15	10	8	9	3	4	7	14	13
6. Welfare	26	4	8	15	20	38	47	55	53	60	43	38
7. Immigration	-	-	-	4	4	8	14	23	13	14	8	8
8. EU, foreign policy	17	1	2	3	3	3	5	6	3	2	2	2
9. Else	10	16	10	14	6	2	62	4	3	5	9	16
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Source: Danish Election Project 1971-2005. Ugebladet Mandag Morgen 2007-2009.

Bilag 2

Enkelte aspekter af institutionstillid og generel tryghed

I det følgende analyseres effekten på den generelle tryghed af en reduceret tillid til politiet på diverse punkter. Det første spørgsmål er, hvorledes opfattelse af forskelsbehandling osv. påvirker. Når det gælder i hvert fald lige behandling, er det relevant at tage alle med.

Tabel A.10 Generel tryghed (0-100), opdelt efter opfattelse af lige behandling af alle borgere (spørgsmål 39)

	Behandles ulige (0-4)	Så som så (5-6)	Behandles nogenlunde lige (7-10)	Eta
1. Politiet, stoppet i trafikken	77.2	78.2	82.6	0.119
2. Politiet, under mistanke	78.0	79.4	82.7	0.098
3. Domstolene	74.9	77.4	83.7	0.178
4. Skattemyndigheder	76.9	78.5	83.9	0.147
5. Socialkontor	77.6	79.3	83.7	0.114
6. Jobcenter	77.0	80.4	83.3	0.122
7. Sygehuse	75.6	78.6	83.1	0.151

Det slår ud alle steder, men ikke så voldsomt, som det egentlig burde. Det er ikke betryggende, hvis borgere ikke behandles lige af offentlige myndigheder. Vi har den stærkeste effekt for domstolene, men derefter følger sygehuse og skattemyndighederne. Politiet kommer påfaldende lavt, og det samme gælder jobcenter og socialkontor. Det hænger formentlig sammen med, at middel-danskeren ikke forventer at skulle gøre brug af nogle af de steder.

Tabel A.11. Generel tryghed (0-100), opdelt efter opfattelse af grundig og kvalificeret behandling (spørgsmål 44)

	Ikke grundig og kvalificeret (0-4)	Så som så (5-6)	Grundig og kvalificeret (7-10)	Eta	Eta for opr. 11 kategorier, uden tredeling
1. Politiet	72.8	79.6	81.9	0.147	0.176
2. Domstolene	71.7	77.6	82.1	0.157	0.177
3. Skattemyndigheder	73.0	77.2	82.4	0.157	0.171
4. Jobcenter	75.8	78.5	82.2	0.120	0.135
5. Sygehuse	71.9	78.1	81.8	0.141	0.163

Klare sammenhænge overalt, politiet ikke i særstilling. Jobcenter lidt lavere. Man kunne nok forvente lidt stærkere sammenhænge. Om ikke andet, så for sygehuse. Nu kunne det skyldes tre-deligen, for sygehuse ligger højt her. Men 11-deligen giver ikke stort andet. Det stiger lidt over hele linjen – og det er da en sammenhæng, der bestemt er værd at rapportere.

Tabel A.12. Generel tryghed (0-100), opdelt efter opfattelse af hurtig og effektiv behandling (spørgsmål 40)

	IKKE hurtig og effektiv (0-4)	Så som så (5-6)	Nogenlunde hurtig og effektiv (7-10)	Eta	Eta for opr. 11-deligen
1. Politiet	77.1	80.1	84.8	0.142	0.178
2. Domstolene	78.4	80.1	84.2	0.104	0.133
3. Skattemyndigheder	77.5	80.0	83.4	0.111	0.126
4. Jobcenter	77.8	79.5	84.2	0.106	0.130
5. Sygehuse	77.3	79.4	83.9	0.131	0.143

Det øger tilliden at stole på, at navnlig politiet og sygehuse handler hurtigt og effektivt. Ikke voldsom stærk sammenhæng, men plausibel rangordning. Hvordan ser det så ud, hvis man selv har erfaringer med disse institutioner?

Tabel A.13. Generel tryghed (0-100), opdelt efter egen erfaring med hurtig og effektiv behandling (spørgsmål 41)

	IKKE hurtig og effektiv (0-4)	Så som så (5-6)	Nogenlunde hurtig og effektiv (7-10)	Eta	Eta for opr. 11-deligen
1. Politiet	74.4	77.6	82.8	0.169	0.207
2. Domstolene	74.1	76.9	81.1	0.109	0.192
3. Skattemyndigheder	74.9	78.0	84.2	0.185	0.207
4. Jobcenter	76.6	75.9	80.1	0.067	0.132
5. Sygehuse	75.7	76.7	81.9	0.132	0.158

Bemærk at tabellen kun omfatter "kunder i butikken".

Der KAN være et lille problem her. Kategori 0 hedder "slet ikke oplevet" (at det var effektivt), hvilket enkelte svarpersoner KAN have forvekslet med "ikke haft kontakt/ikke relevant". Kategori 0 burde naturligvis have heddet "utrolig ineffektiv". Det er trænede svarpersoner, og kategorien "ikke relevant" har optrådt mange gange tidligere i skemaet, men der er lidt for mange med værdien 0, og de er lidt mere positive end værdien 1 på nogle af spørgsmålene. Man kan derfor ikke udelukke en smule støj, men den skulle ikke være alvorlig. F.eks. på sygehuse er kategorien 0 temmelig lille.

Men ellers temmelig store udslag både for politi og skattemyndigheder. Og ved findeling for dem alle sammen. For domstolene også, når der findeles – men der er ikke så mange kunder i dén butik. Venlig og fair er ret vigtige begreber. Kan man være tryk ved at henvende sig og påregne en venlig og fair betjening, smitter det også af på den generelle tryghed.

Tabel A.14. Generel tryghed (0-100), opdelt efter opfattelse af venlig og fair behandling (spørgsmål 42)

	IKKE venlig og fair (0-4)	Så som så (5-6)	Venlig og fair (7-10)	Eta	Eta for opr. 11-deling
1. Politiet	75.6	79.4	84.0	0.162	0.185
2. Skattemyndigheder	76.0	80.1	84.4	0.159	0.185
3. Jobcenter	76.6	80.3	83.8	0.135	0.154
4. Sygehuse	72.5	79.3	83.4	0.196	0.212

Det slår faktisk temmelig stærkt ud – stærkest for sygehusene. Det vidner om, at det kan betale sig at have lært lægerne at kommunikere med patienterne. Effekten af egne erfaringer er vist i tabel A.15.

Tabel A.15. Generel tryghed (0-100), opdelt efter egen erfaring med venlig og fair behandling (spørgsmål 43)

	IKKE venlig og fair (0-4)	Så som så (5-6)	Venlig og fair (7-10)	Eta	Eta for opr. 11-deling
1. Politiet	73.4	74.8	82.7	0.198	0.227
2. Skattemyndigheder	73.8	78.7	83.8	0.193	0.224
3. Jobcenter	75.6	76.4	81.5	0.110	0.131
4. Sygehuse	73.7	75.3	81.9	0.161	0.208

Bemærk, at tabellen kun omfatter "kunder i butikken".

Det betyder faktisk overordentlig meget, at man kan påregne en venlig og fair betjening – og at man ikke selv har oplevet det modsatte. Faktisk er det den faktor, der målt på egne erfaringer slår kraftigst ud. Det skal understreges, at vi ser på bivariate sammenhænge uden kontroller, men kontroller kan kun fjerne en ret begrænset del af disse sammenhænge.

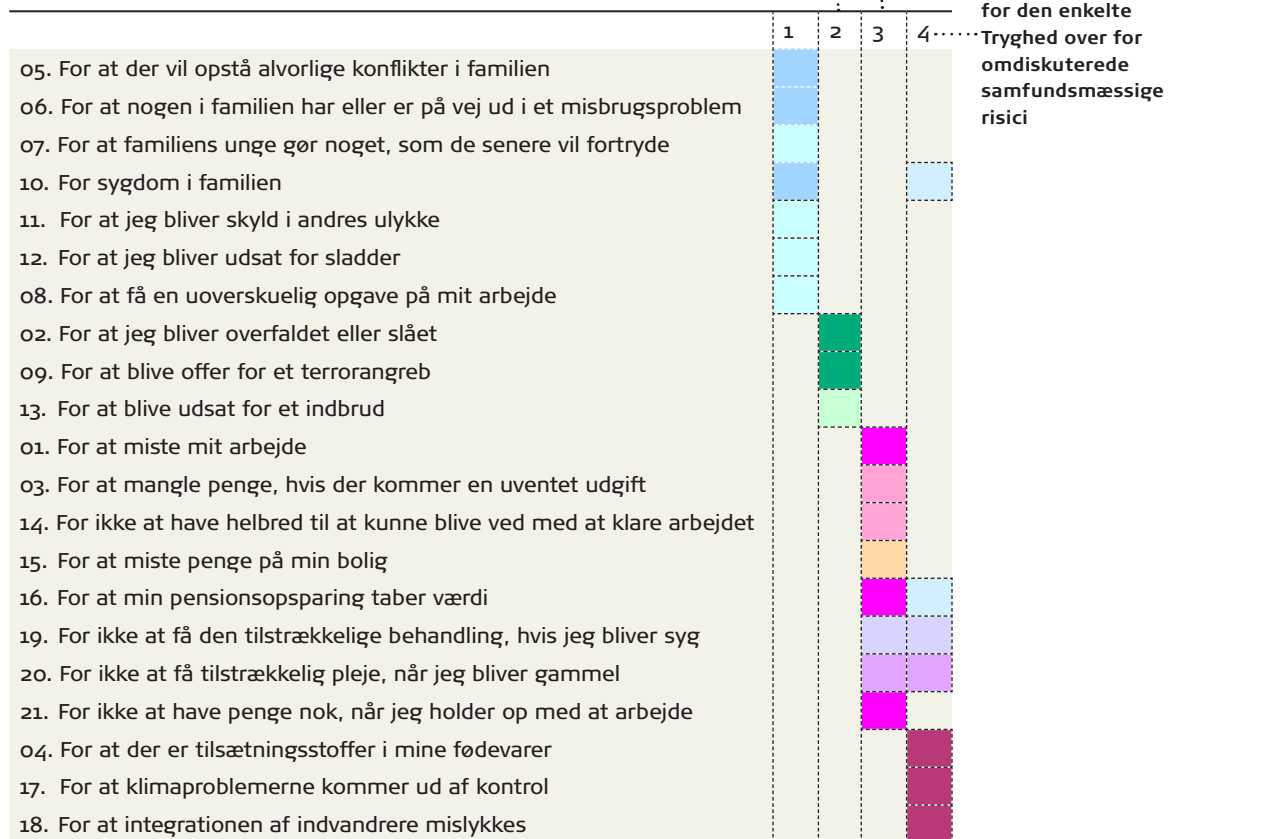
Hvis man har oplevet en dårlig behandling hos politiet, er man mindre tryk. Som omtalt i første oplæg er det også på dén konto, at en stor del af klagerne til politiklagenævnene optræder. Det er ikke demonstranter og andre, men almindelige borgere, der havde forventet en nogenlunde høflig tiltale osv. (og sager, der formentlig i mange tilfælde kunne have været klaret med en undskyldning eller bedre opdragelse i høfligt sprog og optræden).

Bilag 3

Fire aspekter af trygheden

Som i tidligere tryghedsmålinger er danskerne i Tryghedsmåling 2009 blevet stillet spørgsmål om, hvor trygge eller utrygge de er på en lang række forskellige områder. I alt 21 områder er det blevet til. De falder dog inden for fire hovedområder, som også træder frem ved en nærmere statistisk analyse af svarene. **En oversigt er vist i figuren**

Forskellige aspekter af utryghed og deres indbyrdes sammenhæng i fire hovedgrupper

Spørgsmål: "Nedenfor er anført en række problemer. Angiv hvor utryg du for tiden er over for disse problemer".

Nærmere bestemt er der gennemført en såkaldt faktoranalyse af svarene for at se, hvilke underliggende faktorer, der ligger bag. Faktoranalysen peger i første omgang på tre aspekter, hvor utryghed over for vold og tryghed mht. familiens sundhed og trivsel kommer ud på en fælles faktor. Når man analyserer disse spørgsmål separat, viser der sig dog de to underliggende del-faktorer. Analysen viser dog samtidig, at der er en betydelig sammenhæng på tværs: Nok "klumper" de forskellige aspekter sig sammen i tre eller fire faktorer, men for eksempel er folk, der føler høj tryghed, når det gælder spørgsmålene vedrørende familien, også mere tilbøjelige til at føle høj tryghed på de øvrige områder.

De spørgsmål, der er mindst forbundet med de øvrige, er spørgsmålene om samfundets risici; men selv her er der en tendens til, at de, der føler sig mest trygge på de mere "nære" områder, også er mere trygge ved de omdiskuterede samfundsmæssige risici.

Sat på spidsen: Er man mere tryk ved, at det vil gå familien vel, føler man sig heller ikke så utryg over for klimaproblemerne. Der er næppe nogen sammenhæng mellem tryghed i det nære og holdninger til klimaproblemerne – det har vi ikke undersøgt – men det er **tryghedsfølelsen**, der binder dem sammen, ikke politiske holdninger. Resultaterne i figuren bygger ikke udelukkende på én enkelt faktoranalyse; der er analyseret videre på de enkelte faktorer hver for sig, og det er undersøgt, hvorledes resultaterne ser ud, hvis enkelte spørgsmål, der passer mindre godt ind, tages ud.

© Copyright TrygFonden

Udgiver: TrygFonden

Redaktion: Dansk Kommunikation aps.

Design og grafik: Dansk
Kommunikation aps.

Tryk: Herrmann & Fischer A/S

ISBN 978-87-92610-00-3

TrygFonden

Lyngby Hovedgade 4, 2. sal
2800 Kgs. Lyngby

www.trygfonden.dk